

קובץ גליונות פרשת ויקהל

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי היים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

קובץ שפתיים

נפשו גהלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לרפואת האשה

אסתר מרים בת חיה לאה

הזקוקה לרחמי שמים מרובים בתושח"י

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

אופקים

052-7635246 (סמיד)

בבתי הכנסת:

*קיויתי

שיויתי

אלעד

054-8415551 (הופנר)

ישיבת בני ראובן

אשדוד

רובע ג' - קרית חרדים

058-3231891 (שוורץ)

רובע ז'

052-7668323 (מונק)

אשקלון

050-4181543 (לוי)

באר יעקב

ישיבת גרודנא באר יעקב

באר שבע

052-7628911 (היקלי)

בית שמש

קריה

02-9910398 (פינקלשטיין)

רמה א'

ישיבת נתיבות התורה-תפרח

052-7138967 (אמרון)

ביהכנ"ס לב אליהו

רמה ג'

*ביהכנ"ס אהבת תורה

02-9920797

כולל עטרת שלמה

ביתר

גבעה A

*ביהכנ"ס זכור לאברהם

בית חלקיה

054-8413562 (פיינר)

בני ברק

***שכון ג'/יהודה הנשיא**

053-3145900 (גולדשטוף)

***דסלר/כולל ברסלב**

052-7159869 (בן אריה)

ויזניץ

050-4192923 (טסלר)

בבתי הכנסת:

*ביהכנ"ס הגדול החדש

(בכניסה לכולל גרטלר)

*הליכות חיים

*המרכזי - רמת אלחנן

*לדרמן

*נאות יוסף

*משכנות יעקב

*דברי שיר

*שם אבותי

*אוהל משה ורחל-רח' פרל

היכל משה

בכוללים:

*בית הלל

*נחלת משה

חזון איש

אצל הנציגים בישיבות:

אורחות תורה

בית מאיר

בית מדרש עליון

גאון יעקב

משך חכמה

פונוביז'

קהילות יעקב

קרית מלך

שערי תורה

תפארת ציון

פרדס כץ

052-7168580 (אבוחצירא 30)

בבתי הכנסת:

*חניכי הישיבות (ברוט 20)

*מנין אברכים (אבוחצירא 9)

קרית הרצוג

03-5708404 (שטרן)

052-7640848 (פרידמן)

שכון ה'

053-3151405 (נמירובסקי)

חיפה

נוה שאנן

054-8454992 (גינורער)

טבריה

053-3115735

טלזסטון

02-5335545 (חנות כל בו אלן)

יסודות

054-8413562 (פיינר)

*ביהכנ"ס המרכזי

ירוחם

ביהכנ"ס בית פנחס

052-7627788 (מיכאל)

ירושלים

*ישיבת מיר

052-7677676 (לוי)

גאולה

053-3172626 (אלה)

*חנות גל פז (מלכי ישראל)

בית וגן

02-6449498 (שעיו)

הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה)

בר אילן/נוה צבי

054-8474651

גבעת שאול

052-7159755 (גינזבורג)

הר נוף

בבתי הכנסת:

*אמרי שפר

*קהילת בני תורה

*חניכי הישיבות-רח' ברנד

כנסת

054-8429113 (גרוס)

מאה שערים

בבית הכנסת

תפארת בחורים (הישן)

נוה יעקב

052-7677676 (לוי)

סורוצקין

בבתי הכנסת:

*אהבת תורה

*באר שמואל

סנהדריה

052-7171376 מקוה פאג"י

סנהדריה המורחבת

052-7612078 (כהן)

עזרת תורה

054-8474651 (אלקין)

*בית הכנסת בית ישראל

קרית יובל

052-7639488

רוממה

*בית כנסת חניכי הישיבות

רמת שלמה

02-5710175 (לאפיר)

בבתי הכנסת:

חזון איש

המרכזי כולל ישכר באוהלין

רמות א'

054-8408719 (גולדשטוף)

רמות ג'

*ביהכנ"ס

חניכי הישיבות צא"י

053-3120780 (גליקסברג)

רמות פולין

*ביהכנ"ס אוהל יוסף

053-3180324 (דורוני)

רמת אשכול

ביהכנ"ס חניכי הישיבות

שערי חסד

054-8498969 (קירט)

כרמיאל

052-7166636 (ברורמן)

מבוא חורון

054-8413562 (פיינר)

מודיעין עילית

*בכוללים:

עטרת שלמה,

ישכר באוהלין, הר"ן

הרב אברמוב

חפציבה

052-7143196 (דרמר)

ישיבת כנסת יצחק

נאות הפסגה

052-7608620

קרית ספר

בית הכנסת: קהילת משך חכמה

053-3127555

מעלה אדומים

*בבית הכנסת

תלמידי הכתב סופר

נס ציונה

מוסדות אור תורת שלום

בכולל בראשות הרב יפת

שליט"א

נתיבות

054-8454356 (טרבלסי)

נתניה

רמת אפרים

052-7664668

פתח תקוה

בבתי הכנסת:

*אבי עזרי

*אוהל אברהם

*חניכי הישיבות

גני דוד

*מקוה בעש"ט

צפת

כולל בראשות הרב קפלן

שליט"א

054-8454791

קרית אתא

ישיבת מעוז חיים

052-7129279

ראש העין

ישיבת בית הלוי

בראשות הגה"צ ר' אבנר עפג'ין

רח' חפץ חיים 6

רחובות

050-4101805

ישיבת מאור התלמוד

רכסים

גבעה א'

052-7606491

כולל נר ישראל בית יצחק

052-7183722 (כהן)

גבעה ג'

052-7171992 (פרקש)

תל אביב

ביהכ"נ אביר יעקב

050-6824384 (נוביק)

תפרח

08-9924520

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

גיליון זה יוצא לע"נ

גוהר חנה בת שרה ע"ה

נלב"ע ל' אדר א' תשע"א

תנוצב"ה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

לפני כמה שנים חידש רבינו דבר נפלא בהלכות 'בין אדם לחבירו'. כי מי שנגרם לו איזה בווה גדולה, או עגמת נפש של צער שאחר ביזה או בייש אותו, מלבד המצוה הגדולה שיהיה לו באם ימחול ויסלח לאשר ביזהו, יש לו עוד זכות עצומה, שזהו עת רצון אצל הקב"ה בשעה שמוחל, ואם יתפלל אותה שעה על איזה ענין שנחנף לו מאוד, תפילתו תתקבל ותעשה פרי. ותמך יסודותיו בדברי הגמ' חולין פ"ט א' אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולס את עצמו בשעת מריבה שנאמר תולה ארץ על בלימה. אם כן מי שהעולם עומד עליו, ודאי אם מבקש דבר מהקב"ה, תפילתו תיענה.

מאז, עובדות רבות ונוראות נודעו בשער בת רבים, על אנשים שעברו בזיונות נוראים ונתגברו על יצר הנקמה ועל הגאווה, ומחול בלב שלם לההוא, והזכות הזו עמדה להם להיפקד בדבר ישועה ורחמים. וגם ברכות שבירכו אחרים הואילו, כי כאמור, כוחם גדול מאוד. וכבר נתפרסמו כמה וכמה עובדות בזה.

אמש, נתקבל במערכת מכתב מאלף מאוד מבני משפחתו של מרן שליט"א, על מעשה שאירע בימים האחרונים. היה זה אברך יקר שקיבל בזיונות נוראיים על לא עוול בכפו, וממש נתבזה בפני ציבור גדול מאוד (כמובן לא נוכל להרחיב בפרטי המעשה משום כבודם של שני הצדדים) ועגמת נפש ענקית נגרמה לו, לכל הילדים ולשאר המשפחה.

אותו אברך, שזכר שבידו כעת 'כלי רב עוצמה' של מחילה בלב שלם, התגבר על כל הטבעיים, והודיע שהוא מוחל מחילה גמורה על הכל ! ולא זו בלבד - אלא שכינס את כל משפחתו והסביר להם כיצד נכון לנהוג, ו'שיכנע' אותם שהכי 'שווה' זה למחול עכשיו מכל הלב.

כעת קרה הלא יאומן. אותו אברך זכה בישועה על טבעית בתוך זמן קצר, אשר איש לא שיער שהדברים יסתדרו באופן זה. את המעשה שמענו מאחד ממשפחת מרן שליט"א, אשר הוסיף שכשאשר סיפר הגר"י זילברשטין את המעשה לרבינו שליט"א, הגיב בהתפעלות 'הרי הוא ממש קטן שנוול שאין לו שום עבירות, שהכל מחול לו' אשריו ואשרי חלקו.

"עלובין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין עושין מאהבה ושומחין ביסורין עליהן הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו" (שבת פ"ב).

בברכת שבת טובה
יצחק יוסף (ב"ב)

פשט על הפרשה

עי' רמב"ן שהק' למה צריך לחזור כל פרשת המשכן הומ"ל בקצרה שעשו כל אשר צוה ה' וע"ש מה שתיקן, ובאמת המעיין יראה שכמעט בכל פסוק יש שינויים ממה שנא' בצוואה בפ' תרומה תצוה, וי"ל ע"פ זה"ק ריש ויקהל שבתחלה נאמר מאת כל איש ואחר מעשה העגל נאמר קחו מאתכם עי"ש, וי"ל שכל השינויים האלה הוצרכו אחר מעשה העגל ולפני כן הוצרך הכל להיות באופן אחר קצת ומש"ה הוצרכו לחזור כל הפרשיות בשביל השינויים ואין אתנו יודע עד מה.

"ויעש את השלח וגו' ויצוק לו ארבע טבעות" (לוי יי)

יתכן שזה אינה מצוה לדורות רק בימי משה שנשאו בכתף אבל לדורות א"צ לא בדים ולא טבעות ול"ד לארון ששם מצוה שלא יסורו ממנו לדורות משא"כ כאן וכן הטבעות של המזבחות אינו לדורות [וכ"ה בתוס' יומא ע"ב א' ד"ה כתיב] וכן משמע בזבחים נ"ד א' דלא חשיב ל' בסדר עשיית המזבח אך אפשר דמזבח הזהב שאני ממזבח החיצון וצ"ע. (שעמא דקרא)

עלי שי"ח

בפרשיות אלו של בנית המשכן וכ"ל הקודש והמקדש והמסתעף, אין מתאים יותר מלהביא זעיר מזעיר על ציפיתו הגדולה של רבינו שליט"א לבנין הבית במהרה בימינו.

לפני כעשור שנים, החל רבינו בכתובת יצירת הענק 'דרך חכמה' על הלכות עבודה וקרבתות להרמב"ם, על פי התוכנית הוא חישב לכתוב כמו 'דרך אמונה' שעל זרעים, באותה מתכונת לעשות גם על קדשים. הוא החל איפה, בעבודת נמלים של ממש, לקבץ פסקי הלכות באופן מסודר מכל ספרי חזון איש, בכתב יד ובעל פה, במה שנדפס ובמה שתחת ידו בכתב יד, מפי השמועה ומה ששמע מעצמו, וכך סידר לו אלפי פסקים על ספר הרמב"ם מבית הבחירה ועד סוף. בשלב שני - החל רבינו לסדר פסקי הלכות של הראשונים ואחרונים ז"ל על סדר הרמב"ם, כשהוא משלב את פסקי החזון איש בכל מקום מתאים. ולצידם הוסיף חידושי סוגיות הנוגעים לאותו ענין, אותם כתב ב'באור ההלכה'. לאחר תקופה של כמה שנים הופיע 'דרך חכמה' כרך ראשון.

בהקדמה לספר כותב רבינו דבר לא ידוע בשם רבינו החפץ חיים ז"ל 'שהלימוד והעסק במצוות הבלתי נוהגות בזמן הזה, יותר הכרחי ויותר נבחר מהלימוד בהמצות הנוהגות, כי אחר שלשלמונתו צריכין אנו לעיין ולמעשה בכל חלקי תורתנו הקדושה, ובוזה החלק הבלתי נוהג, אי אפשר בו המעשה והעיין והעסק בו יספיק לנו לעיין ולמעשה יחד' עכ"ל.

מסופר ('מנחת תודה'). כי כשעסק בהלכות הציץ שלבש הכהן גדול, הסתפק רבינו בדברי התוס' (סוכה ה' א') הדין בשיעור הציץ, וכותב בתוך הדברים שסתם מצח הוא שני אצבעות, וחכך רבינו בדעתו האריך הדברים עולים עם המציאות, הרי המצח רחב יותר משני אצבעות, וחשב ליישב אולי הכוונה למצח של נער בר מצוה שראוי להיות כהן גדול. בעודו עסוק בסוגיא זו כנסו אל החדר אב ובנו הנעשה בר מצוה בימים אלו... מיד ניגש אליו רבינו והניח את היד על המצח וראה כי אכן זהו שני אצבעות. שביעות רצון נראתה על פני רבינו ומיד בירך את הנער בחום...

לפני ימים ספורים בא אל רבינו יהודי לשאול שאלה כל שהיא, בתוך הדברים הבין רבינו שהוא כהן, והבחין בו שהוא לבוש משקפים, האיר לו רבינו כשבת שחוק על פניו, הלא תדע כי אתה פסול לעבודה בבית המקדש, שכן בעל מום אתה שאינך רואה בלי המשקפים...

בצערותו, חשב רבינו לחבר קונטרס מקיף על כל עניני 'במה' שהיה בזמן שהיו ישראל מקריבין עליה קרבנות, ואכן העלה כמה מחידושי תורתו בשיח השדה (חלק ג', מנחת ובעוד מקומות).

אנו מבקשים בכל יום בסיום תפילת שמונה עשרה 'שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך', והקשה רבינו שליט"א, וכי מה שייכות בין תפילה לבנין בית המקדש לבין תן חלקנו בתורתך, אלא, יישב רבינו, ישנם חלקים רבים בתורה שקשה לנו להבינם כל זמן שאין בית המקדש על מכונו, כגון סדרי העבודה על כל הפרטים והמון ענינים, עד שלא רואים ממש קשה מאוד מאוד להבין אותם, וגם כשבית המקדש בנוי הרי כל מי שהיה רואה את העבודה המיוחדת של מלאכת שמים היה מכוין גם הוא למלאכת שמים ועוסק בתורה (תוס' ב"ב כ"א א') וזהו איפה עומק הבקשה, שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך. אמן ואמן.

הופיע יוצא לאור

"החובות"

של מרן שר התורה רבינו
הגר"ח קניבסקי שליט"א

להשיג בחנויות הספרים,

וכן אצל: משפחת גולדשטוף
רחוב: רבי יהודה הנשיא 52 ב"ב

החובות
של רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א

עניני שנה מעוברת וראש חודש

שו"ת בענין ראש חודש ושנה מעוברת

ש. מדוע רק בשנה מעוברת מוסיפים במוסף של ראש חודש "ולכפרת פשע" ולא בשאר השנים.

ת. כמ"ש רבי חזקי' שהוצרך לכפרה על שעיבר.

ש בסיום תפלת יו"כ קטן אומרים ז' פעמים את הפסוק "ד' הוא האלוקים". לכאורה זה רק חלק מפסוק, כי בפסוק בפרשת ואתחנן כתוב (דברים ד' לה) "אתה הראת לדעת כי ד' הוא האלוקים אין עוד מלבדו". ואיך בי"כ קטן אומרים חצי פסוק.

ת. לצורך מותר.

ש. בראש חודש נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה. כיצד הדין בבנות לא נשואות.

ת. ככל הנשים.

ש. אם גם בנות לא נשואות אסור להם לעשות מלאכה, האם זה מגיל בת מצוה.

ת. טוב לחנך גם קודם.

(קונטרס עזרת ישראל)

סיפר רבנו:

כשעסק החזון איש בחיבורו על קידוש החודש, היה מחשב את החשבונות הנצרכים עם ר' זליג שפירא, שידע היטב חשבון. החזון איש היה מחשב הכל בראש, ואילו ר' זעליג ערך את החישובים על דף. והנה, אירע שהתוצאות שהתקבלו לא היו זהות. בכל פעם כזאת היה החזון איש קובע בביטחון: "הטעות בידך. בדוק שוב את החשבון". ואכן, תמיד התברר שהצדק היה עם החזון איש.

מעניין לציין, שעובדה דומה סיפר החברותא של רבנו עצמו:

"כשלמדנו יחד מסכת כלאיים, היה רבנו מחשב את כל החשבונות בעל פה, ואילו אני ערכתי אותם על דף בצורת משוואות מתמטיות מסודרות ופתרתי לפי כללי החשבון. תמיד היה רבנו מגיע לתוצאה לפני, והתשובה שלו היתה המדויקת ביותר".

רבנו רגיל לומר בשם אביו הסטייפלר כי תפילת יום כיפור קטן - יש בה סגולה למנוע צרות, ואכן זכור לו מילדותו בחוץ לארץ כי היו נוהגים לאמרה כל ערב ראש חודש. ואולם, כיום רבנו אינו אומר תפילה זו, כי החזון איש לא היה אומרה.

חידה מעניינת שאל רבנו, איזה דין אי-אפשר לקיים בא' דראש חודש. והתשובה - לכתוב גט, כי במקרה כזה יש מחלוקת איזה תאריך לכתוב, ובשל הספק כתבו הפוסקים שלא לערוך גירושין בראש חודש...

(מתוך ספר חדש העומד לראות אור בשבוע הבא א"ה)

שאלה: בענין "ושמח את אשתו" בשנה ראשונה, מהו בשנה מעוברת אם חודש העיבור בכלל?

תשובה: כבר נשאלתי בזה, והבאתי ראיה ממסכת כתובות (ח', א') "וכי אמר ליה מחמת הלולא (קראתי לכם לסעודה) עד אימת (מברכים "שהשמחה במעונו"), אמר רב פפי משמיה דרבא עד תריסר ירחי שתא", וברא"ש (שם סי' י"ג) כתב על זה: "וסימן לדבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח", וכל שאיתא י"ב חודש אין חודש העיבור בכלל.

וכה"ג דקדקו הפוסקים באבילות, שאין חודש העיבור בכלל ממה שכתוב י"ב חודש, וכן במסכת ערכין לענין כמה דינים צריך ילפוטא שחודש העיבור בכלל שנה, וכל שאין ילפוטא אין חודש העיבור בכלל.

(דרך שיחה)

ספר פועל ה'

חיברו מרן שליט"א יחד עם להבחל"ח ידידו הרה"ג ר' דב וינטרוב זצ"ל, בספר ג' כרכים ובו קיבצו כמה וכמה קונטרסים שעוסקים בהלכות קידוש החודש ועיבור השנה, נביא כאן דברים נפלאים מתוך ההקדמה:

בעז"ה

אחז"ל בשבת ע"ה א' מנין שמצוה על האדם לחשב תקופות ומזלות שנא' כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות וכל היודע לחשב בתקופות ומזלות ואינו חושב עליו הכתוב אומר ואת פועל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו ואסור לספר הימנו ע"ש.

והנה דברי הרמב"ם ז"ל בהלכות קידוש החודש אינם מובנים אלא ליחדי סגולה לפי שאין רגילין בלשונות התוכנים ולכן ראינו להדפיס ספר היקר ישועה בישראל [אשר גם מרן החזו"א זצ"ל השתמש בו כשעסק בענינים אלו] שמבאר כל דברי הרמב"ם והמפרש רבנו עובדי', בלשון צח וקל למען ירוץ כל קורא בו. וכדי להגדיל תורת קידוש החודש ולהאדירה השתדלנו להדפיס עוד ספרים יקרי מציאות מגדולי הראשונים ואחרונים ז"ל כדי שיהא הכל בכרך אחד ויוכל כל קורא ללמוד כל הענינים במקורם והדפסנו בתחילה ברייתות מחז"ל הנמצאים בידינו בזה והוא ג' פרקים מפדר"א וברייטא דשמואל הקטן עם ביאור מהרא"ל ליפקין נכד הגר"י סלנטר זצ"ל כפי שנדפס באחרונה בירושלים שנת תרצ"ב וברייטא דמזלות וסוד העיבור עם ביאור מזלות כסדרן.....

ונקוה שיהי' לתועלת להגדיל תורה ולהאדירה והשי"ת יעזרנו להדפיס ג"כ ספר יסוד עולם ועוד ספרים כאשר עם לבבינו ונזכה להיות ממזכי הרבים אמנ.

הנושאים הבאים

פרשת תזריע - עניני יולדת
פרשת קדושים - עבודת המידות
נשמח לקבל ממי שיש תחת ידו חידושים בענינים אלו מרבינו שליט"א

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

ששים גיבורים

לזכות החתן הבה"ח
והמופלג בתורי"ש
הרב אליעזר פ' נ"י
לרגל נשואיו בשט"מ
יזכה להקים בנין עדי עד
דורות ישרים מבורכים

פניני הפרשה

לא רק מצות-השבת, גם ענין-השבת, לא דוחה את ההלכה.

כי "הכל" קיום רצון-ה'

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' (ויקהל ל, ב) כי רש"י, הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה שבת.

ובאמת יש להקשות הרי הקהילים על המשכן והתחיל לומר שאינו דוחה שבת?

ולעיל (שמות ל"א, י"ג) עה"פ אך את שבתתי תשמרו, פרש"י, אף שתהיו רדופין וזריזין ... שבת אל תידחה מפניה. וברמב"ן: ומכאן שאין מלאכת המשכן דוחה שבת ולא ממדרש ... אך כמו שפי' בפר' כי תשא.

וי"ל הביאור, לפי רש"י: עצם הדין לומר שאין עשה דוחה ל"ת, כבר התבאר לעיל בפרשת כי תשא אבל "ענין" עשיית המשכן וכליו, שהוא השראת השכינה במידה הכי גדולה שיכולה להיות, ומסבירא היה צריך להזדרז מה שיותר בכדי לזכות להשראת השכינה בתחתונים. והנה, לעצם ה"ענין" כבר די בלימוד ההלכה (שלומדים בפרשת כי תשא הנ"ל) אבל "לימוד-כללי" נלמד עתה, שלמרות השראת השכינה לא יזוזו מגדרי ההלכה.

יש להוסיף, אדם הרואה כזה דבר נשגב, חושב שהמשכן הוא הסיבה להשראת השכינה.

והרי זה עצים ואבנים, כסף וזהב בלא קדושה. **כל הקדושה, רק מחמת יחוד-הלב של ישראל לאביהם בשמים לעשות ציווי ורצונו**, ולא המעשה גורם להשראת השכינה.

אמנם יש סיבות למה ציוה ה' לעשות מחומרים אלו, כפי שורשם למעלה שעל ידם ישכון האור, אבל העיקר זהו ציווי ה' ורצונו (עיי' מש"כ רבנו שליט"א ר"פ תרומה). האדם נשלח לעוה"ז מ'כסא-הכבוד' שכולו רוחניות לטפל בעניני חומר ולהפכם למקור השראה של שכינה וקדושה, בקיום רצונו. לכן כל יטעה האדם שהתכלית הוא המשכן, אלא התכלית זהו רצון-ה' שע"ז יהא השראת השכינה. ועל זה אמר, תראו שיש "ענין" של שבת שזה הכי קדוש, בגלל התנתקות האדם מענין המעשה, עד שאפילו דיבור בשבת אינו כדיבור של חול.

תכשיטי הנשים

שם פסוק ה' קחו מאתכם וגו' זה נאמר לגבאים 'וכל נדיב לבו יביאה נאמר למביאים' ועמש"כ לעיל (כ"ה ב') יביאה

ולכאורה הי' צ"ל יביא? ועי' ספורנו. ועי' בעל הטורים דבשביל שמדבר בעבודת המשכן שמתנדבים תכשיטי זהב וכסף כלי הנשים, אמר "יביאה" פירוש שלא יביא מתכשיטי האשה אלא לרצונה. והנה אפי' אם דין זה שהנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל הפירות זה רק מדרבנן [עי' שו"ע אבן העזר סי' פ"ה סעי' ז'] מ"מ הרי תכשיטי האשה שייכים לה, וא"כ וכי צריך לצוות שלא יגזלו מהנשים את התכשיטים, ולעיל ל"ב ב' דכתיב פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם וגו' י"ל שאמר להם ליטול מנשיהם ברשותם, וכן משמע מפרש"י שם שאהרן חשב דכיון שהנשים חסים על תכשיטיהן שמא יתעכב הדבר, ובתוך כך יבוא משה הרי שא"א לקחת מהם תכשיטיהן בע"כ.

אמנם י"ל שהרי רש"י מדבר שם גם על תכשיטי בניהם וזה ודאי שייך לאבות, וע"כ כונת רש"י שבמציאות הנשים יעכבו ולא יתנו להם לקחת ואפילו אם מצד הדין מותר להם לקחת, אמנם בדעת זקנים להלן פסוק ב"ב משמע שנטלו את התכשיטים בע"כ של הנשים. בשו"ע חו"מ סימן צ"ז (סעיף כ"ו) נחלקו אם בע"ח גובה בגדי שבת ומועד, ואצ"ל אם היו בהם טבעות וכלי זהב דגובה, והסמ"ע בס"ק ס"א כתב דבגדים יקרים הללו אינו מקנה להם מסתמא, אלא על דעת שאם יצטרך להם יקחם מידם וימכרם ע"ש. ולפי"ז יתכן שהי' מותר לגברים לקחת את תכשיטי הנשים לצורך המשכן, אמנם מ"מ האנשים נחשבים המביאים ולא הנשים כי התכשיטים היו שייכים להם, ולהלן פסוק כ"ב כתוב שהנשים באו והביאו ודוחק לומר שהפסוק מדבר רק על פנויות שהתכשיטין שייכים להם, אמנם לפי הדעת זקנים שם שהאנשים גזלו מהנשים אין קושיא מהפסוק.

איבד מעלתו

שם פרש"י: א"ר נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו ציבור מה שמתנדבין, ומה שמחסרין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו ציבור את הכל הביאו את אבני השהם וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם "והנשאם" כתיב. הכלי יקר כותב: ומה שנחסר יו"ד דוקא וכו' ואצל הנשיאים היתה בלי ספק רוח גאון באמרם דרך התפארות, מי ימלא מה שאנחנו מחסרים, אבל אנחנו ממלאים כל מה שהציבור מחסרים, ע"כ לקח הקב"ה משמם אות יו"ד כי רק אות זה מן השם הגדול הי' חקוק בשמם עכ"ד. ולכאורה הם עשו תשובה, דהא אח"כ הביאו כל אחד קרבן, וכתבו הראשונים דאמנם המדרגה הרוחנית כבר אבדו וכמו שהוכחנו מאדם הראשון דאחרי החטא לא היו המלאכים שואפים לומר שירה דאת מדרגתו הוא איבד. וכן מצינו במו"ק ט"ז ב' דבתחילה הי' דוד הורג אלף בפעם אחת, ואח"כ רק ח' מאות והי' מתאנח על מאתים דכתיב איכה ירדף אחד אלף, יצתה בת קול ואמרה רק בדבר אוריה החתי, הרי אע"פ שעשה תשובה מ"מ את הדרגה להרוג אלף בפעם אחת הוא הפסיד. והנה כאן נחסר מהם אות בתורה, ולהיפך כשזכו להביא קרבנות לחנוכת המזבח, כפלה התורה בפרשת נשא י"ב פרשיות לכל נשיא פרשה מרוב חביבות, ומרובה מדה טובה ממדת פורענות כי כל אחד זכה לפרשה שלמה וכאן נחסר להם רק היו"ד.

והנה הזכות לזכות שממנו יהי' אותיות התורה, הא א"א לשער לזכות שממנו נעשה גוף התורה וכאן חסר להם, וענין הגאון אפשר שהעריכו את המון העם שלא יהי' כ"כ התלהבות למצוה או הרגש שהי' להם, וחשבו שאנחנו ניתן כל מה שחסר וזה נובע מגאון כי רק אנחנו יכולים לתת כ"כ הרבה. **בכל אופן כל החשבוניות הם חסרון** דכשיש מצוה לא לחשוב יותר מדאי, ובענינו לא לדחות שום זמן ליזמן יותר טוב רק תטול ותזכה במצוה, ובזמנינו בין סדר לסדר ובבין הזמנים לא לדחות רק לנצל הזמן לתורה

ענין בפרשה – שבת

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יומת. (ויקהל לה, ב)
כבר כתבנו בכמה וכמה מקומות ממשנת רבנו של"א אודות השבת, ונביא כאן עוד דברים בס"ד.

סבלנות

שח רבנו: ערב שבת הוא זמן שעלול להביא לידי מריבה [וכמובא בחיד"א מורה אצבע סי' ק"מ] הגמ' מביאה בגיטין דף נ"ב הנהו בי תרי דאגרי בהו שטן "דכל בי שמשי" הו קא מינצו בהדי הדדי [היינו כל ערב שבת] איקלע רבי מאיר להתם עכביניהו תלתא בי שמשי עד דעבד להו שלמא, שמעיה דקאמר ווי דאפקיה רבי מאיר לההוא גברא מביתיה, ערב שבת זה זמן מסוגל לריב עד כדי כך שרבי מאיר כבר היה צריך לטפל בזה. והטעם שהשטן בא דוקא אז [לפי פשוטו כי יש גם טעמים בנסתר] בגלל שהזמן דוחק כי כדי שהכל יהיה מאורגן בזמן ובני אדם לחוצים במיוחד, וכדי שזה לא יקרה יש לסיים את ההכנות לשבת כשעה לפני השבת, קודם כל יש לסלק את כל מה שיכול לגרום למריבה, שזה היפך משבת שלום.

אומרים שלום עליכם מלאכי השרת מלאכי העליון, ובפיסקא השניה אומרים 'מלאכי השלום', ומהו השינוי?

אלא כתוב (שבת ק"ח, ב) שבשעה שאדם חזר מבית הכנסת, שני מלאכים מלוים אותו וכשנכנס לבית והכל ערוך לשלחן שבת מלכתא, אומר המלאך הטוב יהי' שכן יהי' לשבת הבאה, ומלאך רע בעל כורחו עונה אמן, ואם זה להיפך ח"ו אומר המלאך הרע כן, והמלאך הטוב אומר אמן בעל כורחו.

נמצא שבשעה שהם נכנסים, נכנס כל אחד עם כוונותיו ברצונות נפרדים, ולכן אומרים מלאכי השרת את דברם, אבל אח"כ הם כבר השלימו ע"כ אומרים 'מלאכי השלום'.

עם זאת כדי שיהיה שלום נדרשת עבודת המידות כששותקים הכל טוב, סיג לחכמה שתיקה גם אויל מחריש חכם יחשב (משלי יז כח) תמיד צריך לזכור **שהמנוצח הוא דוקא המנוצח, והמנוצח הוא המנוצח**, דוקא בשעות המתוחות צריך לזכור זאת היטב, ונקודה נוספת לפעמים בשעה שיושבים בשולחן שבת, קורה שילדים לא מתנהגים כמו שכראוי והדבר מביא לכעס ויצא שכרו בהפסדו.

אמנם זה קשה וצריך עבודת המידות כי אדם שעובר את ימיו - 70 - 80 שנה **והוא עובר את החיים בשלום צריך לברך ברוך שעשה לי נס במקום הזה**, והעצה להתגבר על זה היא סבלנות וענווה, את הלל לא יכלו להרגיז למרות כל הנסיונות בגלל שהוא הי' ענין.

בדרך כלל אדם כועס בגלל שכאשר לא נעשה רצונו, זה פוגע בכבודו, הוא לא סבול הוא לא יכול לסבול שזולתו לא עושה את רצונו, ואיך הוא מעז להמרות את דבריו, למה רק על הילד הוא כועס כשהילד עושה שטויות, וכי גם על עצמו הוא כועס כשהוא עושה שטויות, הרי הוא אף עושה דברים יותר גרועים, אלא זו העצה שיחשוב על עצמו שהוא גם נמצא במצב כזה.

וזהו ענין הסבלנות, ואחד שהוא בכזו מדת כעס שאפשר להכעיסו בהרף רגע הוא בבעיה! צריך ללמוד ולעמול על זה מאד, וגם אז עדיין כשמגיע הרגע הוא יכול להגיע לכעס אחרי הכל עדיין זקוקים לרחמי שמים. (רשימות הרה"ג ר' איסר שוב שליט"א)

איך מרגישים קדושת שבת

החיי אדם בתחילת זכרו תורת משה (אות ב) כותב: יכול האדם להתבונן ולנסות כי כאשר יכוין האדם את דעתו ותהי' יראת ד' בלבו באמת ויהיו מעשיו רצוים, אז **בודאי לאחר שטבל בערב שבת בכוונה רצוי לקבל קדושת שבת יבין בדעתו שנתוסף לו נשמה יתרה** כי ירגיש בנפשו יראת הרוממות שבאה לו עד שתבער בו אהבת ויראת ד', וזה בדוק ומנוסה מכמה אנשים כמה פעמים בלא שום ספק, **אבל כשאין נשמתו טהורה אז לא ירגיש בקדושת שבת**. עכ"ד. ופעם שאל על כך הרה"ג ר' נחום ב. שליט"א את ראש הישיבה שליט"א (בעבר מתלמידי ישיבת גאון יעקב וכיום משגיח בישיבה) פעם בהיותו תלמיד בישיבה עמדתי כאן מתחת לחלון, ושמעתי את ראש הישיבה מנגן 'לבי ובשרי' וזה בער בקרבי באותו רגע בהתרגשות גדולה, עד היום כשאני שר את הניגון הזה אני נזכר בהרגשים האלו, כמשגיח בישיבה אני מנסה לפתח אצל הבחורים את כל ההרגשים האלו כיצד אני יעביר את זה.

והשיב רבנו: הנה הבעיה שאח"כ בדרך כלל זה מתקרב. ומה שבשעת מעשה יש להם הרגשים אלו זה כבר טוב, יש ערך להתרוממות גם אם היא רק לשעתו וההרגש הוא דבר חשוב, וכפי שכבר כתבתי (נדפס בימלא פי תהלתך ח"א) בענין מצות קידוש השם, מה שמקיים בזה

מלבד עצם חיוב המצוה יתכן דלכו"ע אין לו המצות קידוש השם בלי שמכוין בזה, א"כ איך נחמיץ הזדמנות בשעת עשיית המצוה, בפרט במצוה שנעשה ברבים כגון תפלה ברבים, לימוד ברבים, אמירת שיעור ברבים כל הנ"ל יש בזה קידוש השם, וכשמתכוונים בזה לקדש ש"ש יש לנו אפשרות של התעלות במצוה הגדולה ביותר שיש, ונמצא דכשאנו מזמן לזמן נתעכב להרגיש הנאה ולהחזיר בתוכנו שאנו עוסקים במצות קידוש השם, ואיך לא נבוש בהזניחנו מצוה כזאת שמזדמן הרבה פעמים לפנינו ואנו לא מנצלים נראה להשתדל מזמן לזמן להכניס בתוכנו מחשבות טהרה כאלה, וזה לכל הפחות ירומם אותנו בזמן ההוא וזה יהי' מדריגה לעלות ולזכות להיות עבד נאמן להי"ת. (שם)

גודל שכר תלמוד-תורה בשבת קודש

פנחס כ"ח, ט: 'וביום השבת'. מובא בדעת-זקנים בשם שוחר טוב: ... לא תמצא מוסף מועט כשבת, ועל דבר זה קראה שבת תגר לפני הקדוש ברוך הוא. אמר לה הקדוש ברוך הוא: הנה שיהו קרבן-מוסף הראוי לך, לפי שכל מעשיך כפולים. שיר כפול, שנאמר: מזמור שיר ליום השבת. עונג כפול, שנאמר: וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד. עונשו כפול, שנאמר: מחללה מות יומת. לחם כפול, לחם משנה, לפיכך ראוי קרבן שלך להיות כפול.

ידוע בשם הגרש"ז מקעלם זצ"ל ששכר מצוה שעושים בשבת, הוא כפול.

בספר לב-אליהו מביא ששמע מהחפץ חיים, שקולה שבת כנגד כל התורה, לכן כל מצוה שעושים בשבת, שוה תרי"ג. לפי הגר"א שכל אות בתלמוד תורה היא מצוה, אז כשעושים זאת בשבת, מכפילים כל אות ואות במספר תרי"ג. א"כ כשאדם יושב ולומד בשבת, הרי אין סוף למצוות שיכול להוסיף על חשבונו עכ"ד.

וכתב הבן איש חי (פר' ויחי שנה ב') - בשם המקובלים, גדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת, אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול.

הרמ"א אור"ח סימן ר"צ כתב: ופועלים ובעלי-בתים שאינם עוסקים בתורה כל ימי השבוע, יעסקו יותר בתורה בשבת, מתלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימי השבוע. והת"ח ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתייה קצת, שהרי הם מתענגים בלימודם כל ימי השבוע עכ"ל. וצ"ב דלפי זה, אלו שאינם לומדים תורה במשך השבוע, רק בשבת, יקבלו יותר שכר מהלומדים כל השבוע, ומתענגים יותר בשבת? וי"ל. (אילת השחר שם)

מכת ארבה, לא בשבת, כי זו מכה להראות האמונה בבורא-עולם

כתב בעל-הטורים (בא י, יד) כתוב ב' וינח במסורה. דין. ואידך, וינח ביום השביעי מלמד שנה הארבה בשבת. והנה לא שייך איסור שבת באכילת ארבה, אלא בא להראות האמונה בבורא-עולם. כעין מה שאמרו (סנהדרין סה:) נהר סמבטיון יוכיח. ופרש"י, נהר אחד של אבנים ובכל ימות השבת שוטף והולך, וביום השבת שוקט ונח. ואף שלא שייך בדומם ענין מנוחת-השבת. (אילת השחר שם)

להצליח מחילול שבת. בחירה אבל מוטעית

שלח יד, מא. "למה זה אתם עברים את פי ה' והוא לא תצלח". למה הוסיף: והיא לא תצלח?

החזון-איש אמר, גנב לא מתפרנס בלי גנבות. מחלל שבת, לא מתפרנס בלא חילול שבת.

וכך אומרים הרבה מחללי שבת, עיקר פרנסתנו, בשבת. מציאות זו באה, כי הם הציבו עצמם במצב כזה, לכן כך נוהגים אתם משמים. בדרך שאדם רוצה ללכת מוליכין אותו. הבא ליטמא פותחין לו. והדבר תלוי בהם, כשיפסיקו לגנוב או לחלל שבת, הם יתפרנסו כמו כל שומרי תורה ומצוות.

בסידור הרוקח עה"פ טרף נתן ליראיו, ו' תיבות כנגד שהוא זן בריותיו ו' ימי המעשה, אבל בשבת בזכות שבת עצמו האדם ניזון.

בספר-חסידים אות תרע"ז: יש עושה עוולה ומצליח, **אבל כשלא עשה עוולה לא מצליח, אלא יפסיד כדי שלא ישוב בתשובה בשביל לטורדו מן העולם**, כי המרבה לעשות עוולה לא יספיקו בידו לעשות תשובה, פן יאמרו הגנזלים עשה כך וכך ובא בגן-עדן.

ויתכן שזה אמר להם משה, שלא יחשבו שהם יעלו ויצליחו, אלא: והיא לא תצלת. (אילת השחר שם)

ביאור בתפילת מוסף בשבת

ואתחנן ה', יב מצות השבת. יל"ע האם נצטוו בסיני לשמר מה שנצטוו במרה, או יש אזהרה חדשה בסיני. כתב בחזקוני, במרה היה עיקר המצוה. וראיה מהגדה של פסח, אלו נתן לנו את השבת ולא קרבנו לפני ה' בסיני. אמנם במרה לא נאמר ל"ט מלאכות וכל פרטי הלכות-שבת. כאשר צוה במרה, אין הכוונה על ההלכות. ובתפילת מוסף אומרים: אז מסיני. משמע שרק בסיני. הבית-יוסף (סי' רפ"ו) לומד: "אז" זהו לשון הקדמה. כלומר, עוד במצרים.

תוס' בקידושין לח. עשה שלפני הדיבור לא דוחה ל"ת שלאחר הדיבור. ומדוע מצות השבת לא נחשבת (ביבמות ה'): עשה ולא תעשה שלפני הדיבור. אמנם זה לא מפורש שזה בגדר עשה ולא תעשה. עוד י"ל, דאף דעל מצות-השבת נצטוו במרה, אבל על לימוד-התורה נצטוו רק בסיני. ועל כך אומרים בתפילת המוסף: וגם האוהבים דברך גדולה בחרו אז מסיני נצטוו עליה. דהיינו, את דיני-השבת נצטוו בסיני, אבל האוהבים דבריה (לימוד התורה) גדולה בחרו. כי השכר על הלימוד, גדול משכר קיום המצוה. (אילת השחר שם)

תשובה לפני שבת, מיישבת דעתו "להיכנס" לשבת

מובא במדרש (בראשית רבה כב, יג. ילקוט שמעוני בראשית רמז לח) על הכתוב: ויצא קין מלפני ה'. מהיכן יצא? וכו'. דבר אחר, יצא שמח ... פגע בו (-) פגש אדם הראשון את קין בנו) אדם הראשון, אמר לו: מה נעשה בדיןך? אמר לו: עשיתי תשובה ופשרתי. התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, ואמר: כך הוא כח-של-תשובה, ולא הייתי יודע. מיד עמד אדם הראשון ואמר: מזמור שיר ליום השבת. וההמשך: טוב להודות לה' - זהו וידוי.

ויש להבין, מה השייכות בין מזמור זה לבין עשיית תשובה?

וביאר רבנו שליט"א, אדם שלא הכין צרכי-שבת בערב שבת, אינו נכנס לשבת בישוב-הדעת. אדם הראשון שחטא בערב שבת ולא עשה תשובה, לא היה רגוע, ולאחר ששמע מפי קין בנו על כוחה של תשובה, הרגיש ישוב-הדעת שיוכל להיכנס לשבת (אילת השחר פר' בראשית ד, טז. ובספר ימלא פי תהלתך חלק א עמוד קמז ובאילת השחר פר' אחרי יוקרא טז, ה העיר שנפסק להלכה (שע"ת א"ח"ש) שלא מתודים בשבת. והרי תשובה עם וידוי זהו מעולה יותר, והרי מבחינתו, זהו פיקוח נפש אם לא יוכל לעשות תשובה (מיד). (אילת השחר שם)

להכיר בשבת את בורא-עולם בששה הימים

מרב רבנו שליט"א כותב בספרו (אילת השחר פר' כי תשא שמות לא, יז) מדוע נאמר: כי ששת ימים 'עשה' ה', ולא נאמר: כי ששת ימים 'עשיתי'? כי המטרה היא, שיקירו את ה' שעשה בששת ימי בראשית את כל העולם.

נט"י לסעודה

העיר רבנו: שיש לזוהר בכל נט"י לסעודה בליל שבת שהרי זה עתה נטל ידיו לתפילת מעריב, והיכן טינף ידיו שצריך לברך על נט"י. [וכמו שכתבו בהליכות שלמה בשם הגרש"א שהעיר לגבי סעודה שלישית בשבת כשאוכל בבית המדרש מיד אחר תפילת מנחה והרי נטל זה עתה] ואמנם בלא ברכה צריך ליטול ידיו דלא גרע מנטל בלא כונה לסעודה כמבואר בשו"ע, אבל ברכה לכאן א"א וראוי לטנף ידיו ואי"ז ברכה שאינה צריכה כיון שהוא רוצה לצאת מספק.

שכח להבדיל בתפילה

העירו לדעת הר"מ (פכ"ט משבת ה"א במ"מ) שהבדלה היא דאורייתא, אמנם על הכוס היא דרבנן, א"כ אם אדם שכח לומר אתה חוננתו בתפילה כיצד אפשר להוציאו בהבדלה, דזה חייב בדאורייתא וזה בדרבנן. ולכאן יצטרך לומר ברוך המבדיל לפני הבדלה כדי שיתחייב רק בדרבנן.

שנים מקרא

שאלתי לרבינו כיצד נוהג בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום, והשיב: שבזמן האחרון עושה כחזו"א מקרא תרגום, ומקרא, שכך ס"ל לחזו"א שהדרך שצריך לעשות [שאחרי שלומדים את התרגום שמפרש את המקרא קוראים שוב להבין הפסוק לפי פירוש התרגום]. אבל כל השנים הי' עושה כדמשמע מהמ"ב (סי' רפ"ה סק"ב) פעמיים מקרא, ואח"כ תרגום.

ואמר רבינו דהנה להמשנ"ב. (שם) קוראים תחילה שנים מקרא ואח"כ תרגום, ולחזו"א מקרא תרגום מקרא, כדי שע"י התרגום יובן יותר המקרא השני [והבנתי שתקופה כך הי' עושה] אמר רבינו אח"כ חשבתי לצאת ידי כולם אני קורא שנים מקרא, ואח"כ תרגום, ואח"כ עוד פעם שלישית מקרא, לצאת ידי כולם.

(ליל ש"ק תזריע מצורע תשע"ג) כיון שהי' קשה לרבינו לקרוא, זכיתי שבקשני לקרוא לפניו שנים מקרא ואחד תרגום של כל הפרשיות שיצא מדין שומע כעונה [אף שרבינו ישב בעינים עצומות העירני ותיקן מידי פעם שאקרא בהיגוי הנכון]. (צדיק כתמר יפרח)

קושי באכילת חלה

(תשע"ג) רבינו התבטא פעם בנוגע לכך שכמעט ואין לו שיניים, ב"ה מה שה' עושה זה הכי טוב [א"ה ולפי כחודש הגיע לבקרו רופא שיניים ואמר לו רבנו שליט"א שיש לו רק שן אחד, אבל מיד הוסיף אבל גם לזה לזה חשיבות גדולה כדמצינו. (קידושין כד, ב) המכה "שן" עבדו יצא לחירות] כל השבוע א"צ ללעוס, ורק בשבת הבעיה עם החלה שצריך לאכול כזית בכדי אכילת פרס, שלא יהי' ברהמ"ז ארבע ברכות לבטלה, וזה עבודה קשה, ואני צריך להחזיק החלה בפה עד שנשם ואח"כ בולע, אמנם זה לא כ"כ בריא בלי ללעוס, אבל אין ברירה אחרת. (שם)

חשמל כשר בש"ק

פעם אחת בשבת שכחו להעביר החשמל המיוצר בשבת ע"י יהודים לגנרטור [שפועל בלי יד אדם ואין בו איסור מעשה שבת כלל] והי' לרבנו צער מכך מכיון שנודע לו רק בבוקר, ואמר להוריד הסיר מהפלטה שמחממת בחשמל, ואכל את האוכל קר, וישב ליד תריסים פתוחים שנכנס אור מבחוץ, כדי שלא ליהנות מאור החשמל האסור, ובסוף היום הי' ס"ד שהרב ר"א כהן שליט"א בא למבחן עם ילדי כיתתו ולא הוצרך להסתכל בספר.

סיפר ר"א נ"י שבאותה שבת הגיש לרבינו שתיה בסעודה שלישית, שאלו רבינו מהיכן המים האלו, אמר מהדוד החם [הנ"ל] אמר רבינו שפוך את זה מיד, ותביא מים מהתרמוס [שהיו שם מים מוכנים מערב שבת, ולא ע"י חילול שבת]. (שם)

חשש הוצאה

אמר רבינו: נסתפקתי דהנה יש חלק משערות הזקן שנשרו מחיבורם לגוף, אך נשארו בין שאר השערות, ואין להם עיקר (שערות תלושות שמעורבות ומסובכות בתוך השער) אי הוי הוצאה בשבת כשיוצא לרה"ר. (שם)

מתפלל לא להיכשל

שמעתי מרבינו כמה פעמים: שמתפלל שבשבת לא יהיה לו איזה ענין שכרוך בחשש הלכתי ויוכל להזהר בדבר הקשור לשמירת ההלכה, ויש לו מזה ממש מתח. (שם)

מעלת הלימוד בהלכות שבת

אמר רבינו אני רציתי לחדש שכמו שאומר הח"ח (שם עולם ספ"ד) שמי שמכין את המפה לשלחן של שבת כבר ביום ו' בבוקר כבר מזמן זה יוצא מהגיהנם כל ערב שבת, אז בודאי מי שלומד הל' שבת בזמן הזה כבר יצא מהגיהנם. (שם)

חומר עוון המחלל שבת

דרך העולם שמי שרואה א' שנהרג בתאונת דרכים רח"ל מזדעזע כולו, ואילו רואה אחד מחלל שבת אינו מזדעזע כ"כ, והאמת שמי שמחלל שבת הרי זה ממש כמו שהורג את עצמו, והנה מצאנו בדין מבטל כלי מהיכנו דכתב רש"י בשבת דף מ"ב ב' דחשיב כמו שקובע לכלי מקום ומחברו בטיט, הרי שהדין מקום ודין כלי נקבע עפ"י הרוחניות, א"כ בודאי הכא נמי מי שמחלל שבת נחשב כאלו שהורג את עצמו. (שם)

שריפה בכרמל

כשפרצה בכרמל שריפה גדולה, התבטא רבינו שזה מקום יחיד שיש שם תחבורה ציבורית בשבת רח"ל, ואומרים שהמקום הביא חילול שבת [עי' שבת ק"ט ב' א"ר יהודה בריה דרב שמואל משמיה דרב אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת וכו']. (שם)

שומר שבת

שח רבנו: העולם רגיל לומר על יהודי 'שומר שבת, שומר שבת', אבל האמת שלהיות שומר שבת אינו דבר קל כלל, ובשביל ליכות לתואר זה צריך זהירות רבה מאד, שאינו דבר קל לביצוע למעשה. (שם)

הוצאות שבת

שאלתי לרבינו שא' שאל שמונע עצמו לקנות במקום זול עם מבצעים מטעם שהמקום מחלל שבת וקונה במקום אחר יותר יקר, האם נחשב בכך הוצאות שבת, אמר רבינו שזאת אומרת שעושה תנאים עם הקב"ה, שבאם זה הוצאות שבת יקנה במקום השני, ואם לא, יקנה במקום ההוא, זה כבר סיבה שלא יחשב לו הוצאות שבת. (שם)

לא להקדים מדאי

רבינו הנהיג [כבר כמה שנים] בקהילה פלונית מפני כמה מקרים שאירעו שם, להקדים קבלת שבת כעשרה רגעים קודם הזמן, אחד מבני הקהילה הנ"ל שאל לרבינו שאשתו רוצה להקדים כמה רגעים עוד יותר מוקדם מהזמן הנ"ל, אמר רבינו שלא כדאי כיון שיכול לגרום לחץ בבית וזה לא טוב, חזר ושאל לרבינו שכבר ביתו מוכן מוקדם לשבת, אמר רבינו בכל זאת א"א לדעת ולפעמים לא מצליחים להתארגן, ואם יקדימו יותר מדאי זה ילחץ את הבית ולא טוב. (שם)

יום היארצייט של הגה"צ ר' אברהם חיים ברים זצ"ל ראש ישיבת משכן יוסף נלב"ע כ"ו אדר תשס"ב

פעם שח הגאון רבי חיים ברים זצ"ל לתלמידיו מקורביו זצ"ל בענין ההשגחה הפרטית: מרגש לראות איך שהקב"ה ית"ש ממנה דור ודור ודוריו דור ודור ומנהיגיו, והרבה מאוד מגדולי הדור וממנהיגיו עד גיל מבוגר היו יושבים וספונים וטמונים באהלה של התורה יומם ולילה בלי הרף ובלי הפסק, בלי שייכות לעניני העולם הזה והנהגתו וכו', ואז בגיל זקנה הקב"ה ברוב רחמיו חסדיו, ממנה אותם להנהיג את כלל ישראל ועולם התורה בסייעתא דשמיא בחכמה ובתבונה ובדעת לכלל ולפרט. והתבטא בתו"ד על מרן רבנו שליט"א "שישב כ"כ הרבה עשרות עשרות בשנים טמיר ונעלם ביגיעת התורה העצומה ובקדושה עליונה. והוסיף רבי חיים שמי ששמע ויודע גודל קדושתו ופרישותו וטהרתו ועמל ויגיעת התורה, באופן שאין לתאר ואין לשער במדינת שוויץ בהיותו עדיין בחור, מבין שזה כשלעצמו סיבה שיזכו כלל ישראל להיות תחת הנהגתו הק' וניווטו בדרך המסורה לנו מדור מדור, בדורנו דור האחרון". (מפי בני משפחתו ותלמידיו)

השגחה פרטית בשידוכין

כשידיבר רבנו פעם בענין השגחה בשידוכין אמר: ענין שידוכים זה ענין נשגב מאד, יש את הגזירה בת פלוני לפלוני. הגאון ר' חיים ברים זצ"ל סיפר לי שפעם ביררו אצלו על איזה בחור, נאמר כגון שקוראים לו ב', ושיבחו מאד, ותוך כדי השיחה נתברר לו שנתכוונו לב'. אחר שהוא בחור חלש, אמר לעצמו: וכי יאמר עכשיו דברים לא טובים החליט לשתוק, ולבסוף יצא השידוך עם החלש, וחיו מצויין באושר ובעושר. (צדיק כתמר יפרח)

למלאות החסרון בפטירת ת"ח

הספד על הגר"ח ברים זצ"ל אדר תשס"ב בישיבת סלובודקא (בכללות השבעה)

אינני ראוי להספיד מכל הבחינות, ובפרט שצריך להכיר את האדם, וע"י דיבור עמו זה עדיין לא נקרא שמכירים אותו, **ולהכירו מי יכול**. בב"ק (ע"ט ב') תנן לא יגדל אדם את הכלב וא"כ ה"י קשור בשלשלת, ובגמ' שם (פ"ג א') איתא דריש ר' דוסתאי דמן בירי ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל, ללמדך שאין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות, הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד, והיתה אשה מעוברת ביניהם וראויה להשלים ונבח בה כלב והפילה, נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישאל, ובתוס' שם כתבו דלא שייך כאן הא דאחד דיני ממונות דכל בי עשרה שכינה שריא, דהכא אנביאים ואמשכן קאמר עכ"ל, והיינו שיש כמה מיני דרגות בהשראת השכינה, ודרגה כזאת של נביאים ומשכן אי אפשר בפחות מב' אלפים וב' רבבות. וצריך להבין על איזה זמן מדברים, דהא בדרך כלל היו בכלל ישראל יותר מכ"ב אלפים, ובזמן החורבן כתוב שהיו הרבה מאוד אנשים (עי' גיטין נ"ז א'), ובאיזה זמן ה' חשש דע"י שאשה מעוברת תפיל זה יגרום לסילוק השכינה מישאל. וכנראה שאין המכוון לסתם כ"ב אלפי אנשים, ולא ברור באיזה דרגה אנשים אלו צריכים להיות, אבל עכ"פ משמע שזה לא פשוט, והעובר שיכול למות בגרמת הכלב יתכן שהי' משלים למנין הזה, וכל זמן שלא נחסר בן אדם אין חשש ומסתמא יהיו ראויים להשראת השכינה, אבל אם יחסר אדם כבר א"א לדעת, ושמא יחסר כבר להשראת השכינה. והנה אנו מצפים לישועה שנזכה להשראת השכינה, והלואי שנזכה לזה, אבל צריך להיות מוכנים, אז חז"ל אמרו שאסור לגדל כלב, דשמא זה יגרום לעיכוּב שלא יוכל להיות השראת השכינה במידה גדולה של נביאים ומשכן. **והנה כשנחסר תלמיד חכם מהעולם, א"א לדעת כמה חסר ע"י זה בעולם**, דאין אנו יודעים החשבון, וכמו שאחז"ל דע"י הפלת עובר יכול לגרום חסרון להשראת השכינה, אז כשנחסר ת"ח מהעולם על אחת כמה וכמה, דא"א לנו לדעת את גדלות האדם כמה ה' שוקל הת"ח, אע"פ שידועים שהי' ת"ח אבל גדלותו בדיוק מי יודע, והעצה היחידית היא שכל אחד יראה למלאות את החסרון, להשתדל עד כמה שאפשר שח"ו לא יחסר האפשרות להשראת שכינה דנבואה ומשכן, נתחזק בכל מה שכל אחד יודע, בתורה ויר"ש, וזה הדבר היחיד שיכול להועיל שלא יחסר ח"ו ע"י חסרון הצדיק והת"ח שנפטר עכשיו. וכמו שאמרנו שאיני ראוי לדבר בגדלות הנפטר ואיני יכול לדעת גדלותו, זה ברור שהי' ת"ח ויר"ש, **אבל דרגתו מי יודע**, אני מבקש סליחה מהצדיק הת"ח דח"ו בודאי מיעטתי בכבודו. הקב"ה יעזור שכל אחד ישתדל בכל כוחו למלאות את מה שנחסר בפטירת הצדיק, ועי"ז נקוה להקב"ה שבקרוב נוכל לזכות שנגיע לדרגת שכינה של נביאים ומשכן, מה שאנחנו מצפים שהקב"ה יתגלה בקרוב.

יום היארצייט של הרה"צ ר' יוסף ליס זצ"ל מח"ס 'יוסף דעת' נלב"ע ב דר"ח אדר ב' תשנ"ב

הגה"צ רבי יוסף ליס זצ"ל הגיע מלודז' שבפולין ממשפחה של חסידי גור, הוא למד בבחורותו במיר ושם דבק מאוד ברבי ירוחם, והתגלגל איתם לשנחאי וכו' ודבק במשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין, היה לו משפחה גדולה וכל משפחתו נהרגו בשואה, ובארץ ישראל נישא שוב לאלמנת הגאון הרב וינר בעל שארית יעקב, הוא היה מקורב לחזון איש, ורבי יוסף נשא את אשתו וכאן הקים את ביתו בשנית. סיפר הגר"ש שליט"א בן רבנו [והיה שכן יבדלח"ט של ר' יוסף] שנים רבות כל ערב היה לומד קדשים עם אאמור"ר, בבית כנסת דברי שיר הקודם ברחוב רבי עקיבא, רבי יוסף היה צדיק גדול והיה גם מעורב בצרכי הכלל. הוא היה קנאי והיה לו יראת כבוד גדולה למרן הסטייפלער ומרן הרב שך. היה מתייעץ עם רבנו שליט"א הרבה מאוד בצרכי הכלל. רבי יוסף היה מקורב מאוד גם לרב מבריסק והיה נוסע אליו הרבה. אולי גם בגלל זה רבנו הכיר אותו משם. הוא היה גם מאלו שנסעו איתו למירון להתפלל על הגר"ז בעת חוליו. היה לגאון רבי יוסף קביעות שנים רבות ללמוד עם הגאון רבי צבי קפלן בכל שבת בצהרים עד השקיעה, היו לומדים בפונבז' כשהגיע השקיעה היו סוגרים את הגמרא והולכים לישיבת גאון יעקב ומחכים שרבנו יבוא וימסור שיחה. היו מאוד נהנים מזה. פעם אמר רבי יוסף, בדרך כלל משגיח או מוסר שמוע"ס, הקהל יוצא בתחושה לא טובה, תחושה של 'אני לא בסדר' אני צריך לתקן הרבה, אני גרוע'. אבל אצל הגרא"ל, אף פעם אין תחושה גרועה, **תמיד יוצאים בתחושת רוממות. תחושה של הגבהה מהגשמיות**. לא של אשמה או עצבות. **יראת הרוממות ולא יראה העונש או החטא**. וסיפר בן רבנו: שהוא זוכר שרבנו נסע עם רבי יוסף ליס פעמיים להבית ישראל. הראשון היה על מה שבאולם מסוים קרה שהיו אירועים מעורבים ע"י ציבור מפשטי העם, ובעל הבית שהי' יר"ש התקשה לפעול נגד התופעה שהיתה נפוצה קצת באותם שנים, אבי נסע במיוחד יחד עם רבי יוסף ליס אל הבית ישראל, ואמרו לו שלפי הערכתם אם רבני יעודד אותו להלחם בבזה בכל תוקף ודאי ימצא עוז בנפשו למגר את התופעה, הרבי קבל דבריהם, ופעל כפי בקשתם, ואכן הצליח הדבר בס"ד. רבי יוסף ליס היה לו קשר מוקדם איתו עם האדמו"ר הבית ישראל [היה חסיד גור מהבית] ובפעם הקרובה אחרי הביקור עם מרן שליט"א, כשנזדמן רבי יוסף להבית ישראל, חקר אותו הרבה על רבנו שליט"א ועל הנהגותיו, ואמר שהוא היחיד שמאוד מאוד הרשים אותו. למעשה, הבית ישראל כבר שמע על רבנו קודם, אך זה הפעם הראשונה בה יצא להם לשוחח פנים אל פנים. הפעם השניה שנסעו לבית ישראל [וכמדומה שזה היה עם הגאון רבי יוסף ליס] היה לבקש ממנו שלא ילכו לבחירות ברשימה משותפת עם מפלגת פא"י וזה אכן עזר.

הספד על הגר"ד

כשהספיד רבנו את ידיד נעוריו הגר"ד הלוי זצ"ל בן מרן רבנו הגר"ז בהיכל כולל חזון איש, אמר ר' יוסף ז"ל שרבנו בדבריו הקצרים היטיב להגדיר ולהקיף את מעלתו ואישיותו של הגר"ד יותר מהרבה אחרים. (אעלה בתמר מתורת בריסק)

בקשה למי שיש בידו את השיעורים של רבנו שליט"א על תורת כהנים פר' ויקרא ופר צו [שפרשיות אלו חסרים לנו] שישלח לנו את זה בהקדם לזיכוי הרבים

מרבינו מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא הרה"ג ר' אברהם צבי טובי שליט"א

אהאי שופרא דבלי בארעא קא בנינא...

נמצאנא אנו בעיצומם של ימי האבלות על פטירתו של האז גברא רבא כ"ק האדמו"ר רבי יוחנן סופר מערלוי זצוק"ל שזכה להרבות תורה ויראה בעולם, אגם באלפי תלמידיו, ואגם בספריו החשובים על מסכתות הש"ס הנלמדים בישיבות הק', ובעוד כמה אפצנים, ועל כגון דא אמרו חז"ל תלמיד חכם שמת מי יתן תמורתו. והרבה היה צריך להאריך, אך קצרה היריעה. ונזכיר מעט ממה שראנו ושמענו מרבינו יבלחט"א.

חשיבות מיוחדת הרגשנו אצל רבינו כלפי הנפטר הגדול, כפי שזכורנו מלפני כמה שנים טובות שהביא לרבינו את ספריו הנפלאים, וראנו במשך תקופה ארוכה כמה שמחבב רבינו את הספרים. וכן כשנפגש עמו רבינו יבלחט"א כמה פעמים, ראנו את ההארות פנים של רבינו לקראתו. וכמוכן כמים פנים אל פנים, האירו פני כ"ק האדמו"ר זצוק"ל, כפי שאמר בפירוש בהיכנסו לרבינו שיש לו שמחה לקבל פני רבינו.

ובכל פעם שנפגשו הזכיר רבינו את גודל יחסו למרן החתם סופר זצוק"ל, וממילא הגיע רבינו לדבר על גדלותו הנראתה של מרן החתם זצוק"ל, והדברים ארוכים. רק נסיים במלים שאמר לו רבינו ביציאתו מבית רבינו לפני כשנה, כשבא לומר לרבינו "ישר כוח על כל מה שעושה לעולם התורה", ולאחר ששוחחו בדברי תורה ובגדלות מרצא החתם זצוק"ל. אמר לו רבינו בהאז לישנא "משיח וועט אוואדע אויפנעמען די צדיקים בכבוד", פי' משיח בודאן יקבל בכבוד את הצדיקים, ופניו מכוונות כלפי האדמו"ר זצוק"ל.

ויהי רצון שזכה לזה בקרוב בימינו אמן

חשבונות הרבים...

נשאל רבינו שאלה רפואית מסוימת, ונצטער רבינו ונאנח מאד.. ולפתע אומר רבינו האלקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים. ומפרש מה הם החשבונות הרבים, החטאים...

אפראסטער גנב...

מספר רבינו הרבה שפעם היה דין תורה, ואחד מהבעלי דינים טען מתחילה איזושהי טענה, ולמחרת בא עם טענה הפוכה! אמרו לו הרי אתמול טענת להיפך? הגיב הנ"ל וכי אני רמב"ם ששואלים עלי קושיות? ולאחרונה הוסיף רבינו משפט אחד נורא, כל אלו האנשים אמנם מתרצים את עצמם בכל מיני טענות, אבל למעשה איז ער אפראסטער גנב... [תרגום לא מדויק - למעשה הוא גנב!]

דקדוק ההלכה

כפי שנלמד בימים האחרונים במאורות ההלכה דיני קדושה, והובא שם דברי הא"ר שיעמור עד אחר הקל הקדוש. ראיתי לנכון לציין כי בימים אלו ראינו במיוחד את קפידת רבינו שלא לזוז ממקומו אחרי קדושה עד שסיים הש"ץ הקל הקדוש, והיות שיש שאין נוהרין בזה, אמרתי כאן המקום לזרז למזורזין.

ודרך אגב ישנה הלכה נוספת שלא כ"כ נוהרין בה, מש"כ בשו"ע סי' קכ"ג ס"ב דלאחר שפוסע עושה שלום, יעמוד שם ולא יחזור למקומו עד שיגיע ש"ץ לקדושה, ולפחות עד שיתחיל ש"ץ להתפלל בקול רם, ורבינו מקפיד בזה לחזור "אחרי" שאמר הש"ץ מחיה המתים. ואף בימים נוראים שיש הרבה אריכות עד קדושה, נוהר בזה.

"תורה" היא..

כאשר בדף היומי לומדים בימים אלו את הדפים בפרק מי שאחזו של התרופות השונות, חשוב לדעת מה שהשיב רבינו להרה"ג ר' יהושע בידרמן שליט"א ששאל אם כשמוסר שיעור על דפים אלו, ודרכו לחזור כל מה שלומדים, אם גם דפים אלו של הרפואות צריך לחזור, או כיון שאי"ז נוגע למעשה אין ענין לחזור. והשיב רבינו "אחרי שקבעוהו רבינא ורב אשי בגמ' בש"ס הרי זה תורה, וצריך לחזור על זה, וכן הוא ברמב"ם כל מה שכתב בספרו, הכל "תורה". נורא למתבונן.

שו"ת מהגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

האם צריך להימנע בימים אלו לנסוע לירושלים

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

אני גר בבני ברק ויש לי כמה שמחות בירושלים, שאני צריך לנסוע בזמן הקרוב, השמחות הם לא משפחה מדרגה ראשונה, ואם אני לא יבא לא יכעסו עלי שלא הגעתי.

השאלה שלי היא, לאחר הפיגועים הרצופים שאירעו בירושלים בחודשים אחרונים, האם ירושלים נחשבת למקום סכנה, וצריך למעט לנסוע לשם, משום שהשטן מקטרג בשעת הסכנה, או שמא זה עדיין לא נחשב לאיתחזק סכנתא, ומותר לנסוע לשם ללא חשש?

תשובה:

נראה שירושלים אינה מקום סכנה, ומותר לנסוע ולהיות בירושלים. משתי סיבות: א. אחוזי הסכנה הם מועטים ואינם אפילו אחד לאלף. ב. גדר מצב סכנה נקבע ע"פ תחושות בני אדם. ונבאר הדברים:

בעבר נשאלנו אודות נסיעה בכבישי השומרון אשר מרצחים שפלים ימ"ש אורבים בעיקולי הדרכים ופוגעים ברכבים, האם מותר לנסוע בכביש שיוורים בו כדי לרפא חולה או למול תינוק. והשבנו להתיר מכיון שמצב של אחד לאלף לא נחשב למצב של סכנה שיש לחוש לכך וכיון שבכביש כזה אלף מכוניות עוברות בו בשלום ולא נזוקות, אלא שלפעמים יורים, והסכנה היא פחותה מאחד מאלף, אין זה נחשב לסכנה, וכמבואר במשנ"ב (סימן של סק"ה, והוא מהמג"א בשם המגיד משנה) "שכאב היולדת הוא דבר טבעי ואין אחת מאלף מתה מחמת לידה". וכך כתבו רבותינו על שממית, שאחת מאלף לא ממיתה, ולכן אין הורגים אותה בשבת (עיין מג"א סימן שטז ס"ק כג). ולכן אם אלף מכוניות נוסעות בכבישי השומרון ולא נזוקות אין זה מוגדר לסכנה.

וכן הוא לגבי ירושלים כהיום שדירים ומסתובבים ברחובותיה בה מאות אלפי בני אדם, ואפילו אם ח"ו היינו שומעים על אלף פיגועים ה' ישמרנו, לא היה המצב כמצב סכנה, ק"ו שברוך השם מספר הפיגועים הוא מועט מאד.

בנוסף יסוד יסד לנו הגרש"ז אויערבך זצ"ל שההגדרה של מצב של 'פיקוח נפש' תלוי בתחושות בני האדם, וז"ל בשו"ת מנחת שלמה (תנינא, סימן לו ד"ה ולענין): "ולענין עיקר הדבר מה נקרא ספק פיקוח נפש ומה לא, ועד איפה הוא הגבול, גם אנכי בעניי הסתפקתי טובא בזה. אלא שמצד הסברא נלענ"ד דכל שדרך רוב בני אדם לברוח מזה כבורח מפני הסכנה, הרי זה חשיב כספק פיקוח נפש, וקרינן ביה בכה"ג 'וחי בהם ולא שימות בהם', אבל אם אין רוב בני אדם נבהלים ומפחדים מזה, אין זה חשיב סכנה", עכ"ד. ולכן מכיון שכיום המציאות היא שאנשי ירושלים מסתובבים ברחובותיה כרגיל, והציבור רובו ככולו עולה לירושלים לצרכיו כמקדמא דנא, ובפרט אלו שיש להם צורך מיוחד להיות בירושלים עולים לשם ולא נמנעים, הרי זו הוכחה שתחושות הציבור שאין זה נחשב כמקום סכנה.

ואם היה מקום לחוש לסכנה היא בנסיעה עצמה דאמרי אינשי שיש יותר לחוש להיפגע בתאונות דרכים, מאשר סכנת הפיגועים, אמנם גם לנסוע אין צריך לחשוש, כי אין בזה איתחזק איסורא¹, אלא צריך לומר תפילת הדרך ככוונה, וכשם שתפילת הדרך תועיל לדרך להנצל מתאונות דרכים, כך תעזור לו, להנצל מכף כל אויב ואורב.

יעזרנו ד' שלא ישמע עוד שוד ושבר ברחובותינו ונזכה במהרה לביאת משיח צדקנו לעלות לציון ברינה.

(ווי העמודים)

¹ יעוין בספר משנת פיקוח נפש (סימן אות ה) שאמר הקהילות יעקב לאביו של בעל המחבר [הרב לורנץ], שהנסיעה במכונית היא בחזקת סכנה, משום תאונות הדרכים המצויות, ואסור לנסוע כי אם לצורך. ויעוין בחשוקי חמד עמ"ס גיטין (סף כט ע"א) שחז"ל חייבו לעשות מציצה לאחר המילה, משום חשש סכנה, ואפילו מחללים שבת לצורך זה, ולכאורה אחוז הילדים שהסתכנו על ידי המילה בלא מציצה היא מאד קטן, ואע"פ כן חששו חז"ל לזה, והטעם מאחר והנימולים הם בלעה"ר, מרובים מאוד, לכן הגם שבאחוזים המסתכנים מועטים, אבל בגלל השכיחות הגבוהה של הנימולים הרי הם רבים ויש לחוש למיעוט הזה.

ולאור זאת קשה, איך מותר בימינו לנסוע במכונית, אמנם אחוז הנפגעים הם נמוכים, אבל בגלל השכיחות הגבוהה של הנסיעה בדרכים, יש לחוש גם למיעוט הזה. והשבנו שיש לחלק בין תינוק לאחר מילה, לבין נסיעה בדרך, שהתינוק לאחר מילה נחשב שעבר ניתוח, והוא בסכנה, וחייבים לדאוג לרפאותו בסמים וחבישה. במצב כזה, כשהוא בתוך סכנה, חוששים גם לסכנה רחוקה של אחד מרבבות. משא"כ הנוסע מעיר לעיר, הנוסע במצב של חיים טובים, והוא בריא בגופו ושלם בנפשו, אין לנו לחוש שיסתכן ויהיה האחד מהרבבות שנהרג בתאונת דרכים.

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 108 • ויקהל תשע"ו

לא תבערו אש בכל מושבתכם ביום השבת (לה,ג)

אור ללא חילול שבת

עוד מההכנות לשבת קודש, היות שעדיין לא זכינו שיצור החשמל בארץ הקודש נעשה באופן שאין בו חשש חילול שבת, יש לסדר חשמל ומים לכבוד שבת באופן שאין בהם שום חשש חילול שבת ר"ל, וגם בזמנינו שישנם מכוונות ליצור חשמל שמופעלים ע"י מחשבים וכיוצ"ב אעפ"כ יש בזה חילול שבת וכידוע, ואיסור השימוש בחשמל בשבת ויו"ט במקומו עומד. ומטו משמיה דהחזו"א זצ"ל שאמר עוד בענין זה שהמשתמש בחשמל המיוצר ע"י יהודים בשבת דומה למי שיושב בליל שבת קדש ולומד גמרא לאור הגפרורים שיהודי מחלל שבת מצית לפניו ללא הרף גפרור אחר גפרור, עכת"ד. עוד אמר, אדם המסוגל בשוין נפש ליהנות מחלול שבת כגון זה דומה למי שרואה ס"ת בוערת ונידרש להצית ממנה את הסיגריה שבפיו. (חוט שני, שבת ח"א)

אמר מרן החזו"א זצ"ל, שישנם מקומות שאוסרים להשתמש בחשמל המיוצר בשבת מפני מעשה שבת, אבל אני לא כתבתי שאסור משום כך, אלא האיסור הוא משום חילול ה', עכת"ד.
א"ה: והוסיף רבינו שליט"א, דמסתמא שחילול ה' הוא יותר חמור ממעשה שבת. (חוט שני, פסח)

ההנהגה בבית רבינו

בבית רבינו לא משתמשים בחשמל גנרטור בשבת אף שמותקן בשכונתו גנרטור, אלא משתמשים רק בנרות ובלוקסים. ושאלתי על זה, והשיב רבינו: הנה מצד הדין אין כל חשש להשתמש בגנרטור בשבת. אך מכיון שרבו בשבת השואלים מהמשתמשים בגנרטור, להתיר להם להדליק בשבת את הגנרטור ע"י גוי עקב הקילקולים שאירעו בו, ויש שמבקשים בערב שבת מחמת זה היתרים להשתמש בחשמל הרגיל המיוצר ע"י חילול שבת באומרים שקשה להם להסתדר כראוי באור מועט וקלוש של נרות ולוקסים בלי האור של הגנרטור, ויש שאומרים שקשה להם בימות קיץ הלוהטים בלי מיזוג אויר בשבת, על כן מן הראוי להראות דוגמא שאפשר להסתדר כראוי גם בלי האור של הגנרטור וגם אפשר להסתדר כראוי בלי המיזוג אויר בלא שיחסר מחמת כן בעונג שבת ובכבוד שבת [אא"כ במקום חולין], ואין לחפש היתרים דחוקים של איסור אמירה לעכו"ם או היתרים של השתמשות בחשמל שמיוצר ע"י חילול שבת, אא"כ באופנים המותרים ע"פ הדין. (חוט שני, שבת ח"ד)

כששכנים מתלוננים

כששכנים מתלוננים שהגנרטור שמספק חשמל לבתי כנסיות ללא חשש חילול שבת מפריע להם ע"י הרעש או העשן וכדו', דבר זה שיש בו חילול ה' אינו מתיר הנאה מחילול שבת ועדיף שיסגרו על הבתי כנסיות בעיר ויתפללו כל אחד בביתו מאשר ליהנות מחילול שבת. (חוט שני, שבת ח"א)

הוצאות שבת

הוצאות לשימוש בחשמל ומים שאין בהם חשש חילול שבת פשיטא דהוי בכלל "הוצאות שבת". (שם)

שם.

בשו"ע (סי' של"ט סעיף ד') כתב, אין דנין [בשבת]. וכתב ברמ"א, ולכן היה אסור לתפוס ולהכניס לבית הסוהר מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח וכל שכן שאסור להלקותו דהוי בכלל דין, ואם יברח אין עלינו כלום.
במ"ב (ס"ק י"ג) הביא מהירושלמי על מה דכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם וגו' מכאן לבתי דינין שלא יהו דנין בשבת [היינו מי שהיה מחוייב [בימים הקדמונים] הבערה גלתה התורה דלא יענישוהו בשבת, ומיניה ילפינן דהוא הדין לכל עונש וכו', ואיתא בספר החינוך הטעם שרצה הקב"ה לכבד יום זה שימצאו בו הכל מנוחה גם החוטאים והחייבים.

האם מותר לכלוא גנב בחדר בשבת

מותר לכלוא גנב בחדר בשבת. ואין זה דומה לדברי הרמ"א שאסר, משום שהוא עוסק באדם "שנתחייב איזה עונש" וכל מטרת כליאתו לתת את האפשרות להענישו. וכיון שאין מענישין בשבת, גם כליאתו לצורך ענישה נאסרה. אבל כאשר תופסים גנב ומוסרים אותו למשטרה, עיקר המטרה הוא לא משום העונש שהמשטרה תעניש אותו. אלא עיקר הדבר הוא משום שרוצים למנוע את הגניבות לעתיד. שהרי אם לא נתפוס אותו, קרוב לודאי שהוא, או חבריו, ימשיכו לבוא ולגנוב. ובאמת אין זה מענייננו אם המשטרה תעניש אותו אם לאו. ואם כן, כליאת גנב בחדר לא מוגדרת כחלק מהענישה, שהרי אין כליאתו לשם הענישה אלא לשם מניעת הגנבות בעתיד, ותו לא מיד. (מוסף ש"ק י"ג)

ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מלהביא (לזו). תניא, מניין לאיסור הוצאה בשבת מן התורה, א"ר יוחנן, אמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו', משה היכן הוי יתיב – במחנה לוי, ומחנה לוי ה"ה היא וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מרה"י דידכו לרה"ר. (שבת צ"ו:)

גדר רשות הרבים

שמעתי ממרן החזו"א זצ"ל דגדר רשות הרבים למאן דסברי דבעינן ס' ריבוא, י"ל דהוא מקום שיש בו שימוש הרבים של ס' ריבוא, אף שלא עוברים בו בפועל ס' ריבוא, ולפי"ז הורה שהכביש שהיה מוביל מחיפה לכיוון ת"א ומשם לירושלים ועובר דרך ב"ב [שהיה נקרא כביש השחור, וכיום כביש ת"א-פ"ת] דינו כרשות הרבים ואסור לטלטל בו ולא מהני לערבו, דכיון דאנויות מגיעות לנמל חיפה ומביאות סחורה של מאכלים וכדו' לת"א ולירושלים ולשאר הערים שסביבותיהם, כך שמשתמשים בדרך זו ס' ריבוא, וכל שיש בו שימוש לס' ריבוא י"ל שדינו כרשות הרבים אף שבפועל לא עוברים בו ס' ריבוא. ודע שב"ר החזו"א הללו אמורים בדרכים וכבישים העוברים בין הערים [בין עירוניים] דאז י"ל שדינו כרשות הרבים אם הם משתמשים לס' ריבוא.

אך דרכים שבתוך העיר שבדרך כלל יש איזה רחוב שהעומד מרובה על הפרוץ דאז כל הרחובות אין להם דין רשות הרבים וכו"ל, מן הדין היה אפשר לערבם, אך כידוע שמרן החזו"א חשש לערבם כיון שקרוב לודאי שיש קילקולים בצורות הפתחים שבעירוב ואז מתקלקל כל העירוב וכמו שכתב החזו"א באגרותיו (חלק ג' אגרת ק"ה) עיי"ש, ואמנם אם יערבם בדלתות ולא בצורת הפתח כמבואר בשו"ע סי' שס"ד סעיף ב' דאז אין החשש הזה, מ"מ עם כל זאת צריך לדאוג לתקן מה שאפשר, ואם אי אפשר בדלתות אזי יתקן בצורות הפתח, אך יש ללמד לציבור שראוי להחמיר בזה. (חוט שני, שבת ח"ב)

הוצאה מהבית למרפסת שיש לה גג

בשו"ע (סי' שמ"ה סעי' ט"ז) כתב, גג הבולט על מחיצות הבית בענין שאין מחיצות הבית ניכרות לעומד על הגג הוי כרמלית, ואפילו הוא גבוה ורחב הרבה וכו', וכן זיזין הבולטים מן הכותל ויש בהם ד' על ד' הוי כרמלית אא"כ חלון הבית פתוח להם. והטעם כתב במ"ב (ס"ק ס"ה) דמה שנעשה הגג רשות היחיד היינו משום דאמרינן גוד אסיק מחיצות התחתונות למעלה ונמצא הבית מוקף למעלה מארבע צדדין, וזה לא שייך אלא היכא שהמחיצות ניכרות לעומד על הגג משא"כ כשהגג מכסה על המחיצות לא שייך גוד אסיק וממילא כיון דאין לו מחיצות אינו רשות היחיד ואסור לטלטל עליו כי אם בתוך ד' אמות. וסיפר רבינו שליט"א בשיעורו, דכשהיה עם החזו"א בצפת, היה שם מרפסת הבולט מהבית והיה המעקה פחות מגובה מטר, [וצ"ל שהיה באופן שלא חשש למעקה וכידוע שיטתו דכשאין בית תחתיו אין חיוב מעקה] וציווה החזו"א להוסיף על המעקה שיהיה מחיצה עשרה כדי שיהיה מותר לטלטל מדין גג הבולט.

והנה אף שהגג הפתוח לבית הו"ל כחורי רשות היחיד והוי רשות היחיד, מ"מ אפשר שנסתפק החזו"א אולי בעת סגירת הדלת לא חשיב חורי רשות היחיד והדר להיות כרמלית, ונמצא לפי"ז מי שיצא מהבית וחפץ בידו וסגר הדלת הפונה למרפסת שבולט ולא עמד מהבנין ואין שם מחיצה עשרה, אסור לו להניח את החפץ שהרי הוציא מרשות היחיד והניח בכרמלית. וכן להיפך, אם הדלת נעולה אסור להכניס חפץ מהמרפסת לבית. (זכר לדבר, פתח נעול כלחוצ (שבת ט')) (חוט שני, פסח)

איך מקיימים למעשה "משנכנס אדר מרבנים בשמחה"?

בפרוס חודש אדר נשאל רבנו איך מקיימים למעשה "משנכנס אדר מרבין בשמחה"?

השיב רבינו: "על ידי שלומדים בשמחה!"

ונשאל עוד: איך אפשר לקיים זאת אצל נשים?

השיב רבינו: "הן יכולות לשמוח בקלות גם בלי זה".

העלון מוקדש לרפואת
א. בן מ. ו. א. בן ש

גליון ס"ח, פ' ויקהל
כ"ה אדר-א' ה'תשע"ו
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

מטבע של אש

[להפוך מטבע לרוחנית]

שיחה שנאמרה ב-כ"ח שבט תש"ע

מצווה מן התורה שכל אחד מישראל יתן מחצית שקל כסף^א, שהוא חצי של מטבע של שקל הקודש, ואת זה לתת לביהמ"ק. בזה חייב כל עם ישראל. מה המטרה של הכסף הזה? עמ"י הוא ציבור. והתורה מחייבת להקריב בביהמ"ק קרבנות ציבור כדי לכפר ולהביא ברכה לציבור, יש קרבנות שנוהגים בכל יום; שני כבשים, אחד בבוקר ואחד בין הערביים, בשבת עוד שני כבשים, בחגים הרבה יותר. אבל לא רק בעלי חיים, שתיים עשרה חלות גדולות שמים על השולחן עד השבוע הבא וזה לחם הפנים. יין לנסכים וסולת למנחות. כל קרבן תמיד, וכל הקרבנות - עולות ושלמים, עם כל קרבן מביאים על המזבח קרבן מנחה מסולת ושמן, מנחת נסכים, ומנסכים שלשה לוגין יין על המזבח לכל כבש, ששה לפר, וארבעה לאיל.

סוד הקרבנות

אנחנו לא ברמה כזו לדעת את סוד הקרבנות. אבל דבר מעניין ניתן לראות,

שהקרבנות שמקריבים בבימה"ק זה מקביל לסעודות שאדם אוכל בעוה"ז^ב. מה אוכלים אנשים? בארוחה רגילה אוכלים לחם - חיטה זה המזון הבסיסי. בסעודה מכובדת אוכלים בשר, ושותים יין. זה בדיוק ההרכב של הקרבנות בביהמ"ק. הצדיק, שהוא אוכל רק לשם שמיים, לא בשביל למלא את הכרס ולא מפני שזה טעים, האוכל שהוא אוכל זה עבודת השם כמו קרבן, ואם הצדיק אוכל לחם זה כמו לחם הפנים ואם הוא אוכל בשר, זה כמו ריח ניחוח להשם. וכששותה יין זה יין על המזבח, אדם כזה הוא כמו משכן ושולחנו כמו מזבח.

אבל כדי שהקרבן יהיה באמת בשותפות של כל הציבור, לכן צריך כל הציבור להשתתף במחיר, בעלות של רכישת הכבשים והיין מהכסף של כלל ישראל. זאת היא תרומת מחצית השקל. מה הסיבה שעושים את זה בדיוק לקראת ר"ח אדר? כיון שהכל זה דבר הלכתי. כל דבר נקבע להלכה, כשכולם תורמים מחצית השקל, מביאים אותה לביהמ"ק. היה חדר מיוחד בלשכה, פרסו שם שטיח על הרצפה, מעין סדין גדול, עליו שופכים את כל המחצית השקל, ובכל פעם שצריכים קרבנות מוציאים משם. אבל סוף סוף זה יגמר. צריך כל פעם לחדש את המלאי. לא מחכים עד שיגמר כל המלאי של שקלים לביהמ"ק אלא הלכה של התורה שמדי שנה בשנה חייב כל אחד במחצית השקל.

ועוד הלכה, את הקרבנות של שנה זו לא מביאים משקלים שנשארו משנה שעברה. את הקרבנות שמביאים בשנת תש"ע לא מביאים משקלים שנשארו מתשס"ט. אלא, משקלים חדשים. זה נקרא 'תקלין חדתי'. לפי לוח השנה, א' בתשרי זה תחילת השנה לגבי שנת השמיטה ועוד הרבה הלכות, אבל לגבי מחצית השקל, השנה מתחילה להלכה בא' בניסן, בר"ח ניסן כבר צריכים לקנות את הכבשים משקלים חדשים, כבר צריך להכין מלאי של הרבה מטבעות לקנות בהם כבשים מהשקלים החדשים. לכן מפרסמים חודש לפני כן. לקראת ר"ח אדר קוראים פרושת שקלים לפרסם שהגיע הזמן להביא מחצית השקל לביהמ"ק.

^ב ראה **מסילת ישרים** פ' כ"ו בבאור מידת הקדושה

יש מסכת מיוחדת, מסכת שקלים. כמו שיש מסכת פסחים על כל ההלכות הקשורות לפסח.. למשל, מה עושים עם השאריה שנשארה, כשעם ישראל - רבים הם, אז נשארים הרבה מטבעות בלשכה שנקראים 'תקלין עתיקין' (שקלים ישנים). ישנן הלכות מה לעשות מהם, זה הרי כסף ציבורי. הגמרא אומרת שבזה בונים את ביצור חומות ירושלים, זה ציבורי והולך למטרה ציבורית.

קריאת שקלים בימים

נשאלת השאלה, ניחא פ' זכור לא קשורה עם בהמ"ק אז קוראים גם בימינו, פ' החודש אמנם קשורה קצת לביהמ"ק כי יש בה גם הכנה - להכין כבש לקרבן פסח, אבל בפ' החודש זו גם הכרזה, להתכונן להכין מצה, מרור, את ביעור החמץ וכו' אז זה מתאים גם לימינו, אבל פ' שקלים ופ' פרה בימינו זה לא נוגע לנו. בימינו אסור לתת מחצית השקל לביהמ"ק. הגמרא אומרת שאסור להקדיש כסף בזמן הזה, ואם הקדיש, זו בעיה קשה מאוד, עליו לשים אותו בים המלח, שמא תבוא מזה תקלה לאדם. כי מי שנהנה מפרוטה של הקדש זו עבירה חמורה, אם זה במזיד חייב מיתה בידי שמים ואם בשוגג חייב קרבן מעילה שהוא חמור יותר מקרבן חטאת, חטאת חייב כבש בן שמונה ימים אם בשוגג חילל שבת, חייב להביא קרבן לכפר על העוון - להביא קרבן כבש. (החיי אדם מביא וכן כתוב בספרים הקדושים, שאם קרה שאדם חילל שבת בשוגג, יוצא שבגלל שאין בהמ"ק הוא מרויח כסף, כדאי שיתרום לצדקה את המחיר שעולה כבש, כדי שלא יצא חוטא נשכר).

אבל חמור מזה הוא מי שנהנה מפרוטה אחת מכסף של הקדש, ומשתמש בזה, דוג' קנה לחמניה אחת בפרוטה בטעות ולקח את זה מהקופסא ששם יש כסף הקדש, מעל! לכן היה קרבן מעילה, 'אשם מעילות', צריך להביא לא כבש קטן אלא אייל - כבש גדול בן שנתיים. ומשלם במחירו שני סלעים, זה סכום ענקי, קרוב לאלפיים פרוטות. לכן בימינו אין מחצית השקל, גם כשעושים מגבית צדקה, צריך להזהר שלא יאמר אני תורם מחצית השקל, אלא 'זכר למחצית השקל'.

^א **שקלים** פ"א מ"ו, **רמב"ם** הל' שקלים פ"א ה"ז

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד בייה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר. ז"ל

השמש ואתה מסתיר לי את השמש, אם תזוז קצת מלאת את בקשתי שהשמש שוב תחמם אותי, לא יותר מזה. אלו היו המושגים שלו, א"כ - יש חכמה בין אבל אין תורה בין. תורה זה להכניס קדושה בחיי הגוף.

בהלכות התורה כהן גדול שאין לו אשה פסול, אם יקריב קרבנות ביום הכיפורים ויביא שעיר לעזאזל זה לא יכפר. כהן גדול צריך שתהיה לו אישה. כי עמ"י חי עם הגוף ומקדש את הגוף. את זה אמרו למשה: אתה מתקשה מאד, בשכל זה אכן קשה מאד. אבל תדע לך, המטבע הזה זה לא דבר חומרי כמו אצל הגויים, או כמו אצל הפרושים שמסגפים את הגוף וצמים. ומספרים שהיה אצלם כומר אחד ששלושים שנה לא אכל דבר, רק שתה מיץ פירות והמשיך לחיות, פרש לגמרי והלך למנזר. כשעמ"י עובדים את השם ואוכלים וישנים ומתחתנים, אז יש עבודת השם עם המטבע וביחד זה מטבע של אש, מטבע רוחני. המטבע הזה שבו עושים מצוות, לתרום לביהמ"ק ולקרבנות זה לא מטבע סתם, כי עמ"י רוצה שיהיה לו כסף לקיים מצוות מחצית השקל. ממילא גוף המצווה מוסיף עוד קדושה לאדם.

ואם כבר מזכירים משל לאש. יש משנה בפרקי אבות¹, "וְהָיוּ מִתְחַמֵּם כְּגִדְּ אוֹרֵן שֶׁל חֲכָמִים, וְהָיוּ זְהִיר בְּגִבְחֵיהֶם שֶׁלֹּא תִפְנֶה". - אש זה דבר מחמם מביא אור, כשעושים מדורה נהיה חם ויש אור גדול, אבל כשמתקרבים יותר מדי זה שורף. התחמם כנגד האור והאש, המטבע הוא כמו אש. אם אתה משתמש בו מן הצד, אז המטבע הזה עושה מצוות צדקה, קונה אוכל לפרנס את הגוף שזו מצווה להיות בריא, קונה לולב ואתרוג וציצית.

מטבע שמחמם את הנשמה

א"כ המטבע הזה של אש מחמם את הנשמה, שיזכה להיות מהצדיקים שמתחממים נגד האור של השכינה. ואם אתה מתקרב יותר מדי ומתחיל לאהוב את הכסף והכסף עצמו הופך למטרה [בשבילך] ונדבק עם זה, אש...! אש הגיהנום תשרוף אותך. אז זה כבר הפוך, לכן נאמר המשל של אש. אש זה טוב מאוד, אבל טוב לדעת את הגבול. ואם אתה נדבק לזה לגמרי והכסף במקום אמצעי הופך להיות מטרה, זו סכנה וזה עלול לשרוף את האדם, רחמנא לצלן.

המצווה של מחצית השקל. ז"א היהודי צריך לדאוג שיהיה לו כסף, ואדם שחי חיים פרימיטיביים, בפשטות נכונה, זורע את השדה ואוכל את החיטים שהוא קוצר, לא מחזיק כסף ביד בכלל, לא יכול לקיים מצות מחצית השקל. היה קשה למשה, וכי התורה רוצה שהאדם יאהב כסף, שזה דבר חומרי שאדם צריך להתרחק ממנו, אדם צריך להיות שונא בצע, שונא כסף. למה פתאום צריך להיות אוהב כסף, על זה היה למשה רבנו פלא.

לקב"ה יש די מלאכים

אצל חכמי יון זה באמת ככה, או שהוא חומרי כולו או רוחני כולו. אבל אצל עמ"י הכסף, שהוא דבר חומרי שבו הוא קונה אוכל, ואדם מרגיש כאילו יש לו בו קצת גאווה ותאוה. אצל עמ"י המטבע שנותנים זה לא סתם מטבע כסף, יבש וקר, זה כסף חם זה כסף קודש, אצל עמ"י דברים של חומריות הופכים לקדושה, כל קיומי המצוות הם כדי להכניס קרבת אלקים וקדושה לדבר חומרי. השם כולו רוחני יש לו מלאכים, לא חסר לו. הקב"ה לא רוצה שהאדם יהרוס את הגוף שלו ויהפוך להיות מלאך, יש כבר מלאכים.

הקב"ה רוצה שאדם כן יאכל וישתה אבל יברך לפני האוכל ואז האוכל הזה קודש, הגוף לישראל הוא קודש. המטבע הוא של אש, חם ורוחני. אצל אוה"ע, אם א' רוצה להיות (לפי המושגים שלהם) קדוש, יש להם נזירים, בהודו יש פאקירים, יש אחד שרוצה להיות קדוש אז הוא לא מתחתן, פורש מאשה כל הזמן, כי זה שייך לגוף. אצל עמ"י זה להפך - עם הגוף ועם זה להיות קדוש. בין היה להם חכם גדול במושגים שלהם, ואמר שלא טוב לאדם לפתח את צרכי הגוף ותענוגות, מינימום שבמינימום לצרכי הגוף. קראו לו דיאוגנס. הוא ראה שאפשר לגור בלי בית, עשה סככה להגן מהשמש על יד הנהר, כי יש כאן מים. הוא שתה מהמים ויש עצי פרי - הוא קוטף פירות מההפקר ואוכל ושבע ומלמד פילוס' לתלמידים. גם אלכס' מוקדון למד אצלו חכמות, הוא היה מלומד גדול.

מספרים שאלכס' מוקדון אחרי שחזר מאחת המלחמות בנצחון, בא רוכב על הסוס לבקר את המורה שלו, הוא היה שמח מאוד, ירד מהסוס השתחוה לו ואמר - מורי ורבי דיאוגנס, בקש בקשה אחת, מה שתרצה ואמלא את בקשתך. הוא ביקש, תראה עכשיו מזג האויר קצת קר, אני יושב מתחמם מול

למה א"כ קוראים פ' שקלים בימינו? שני דברים, האחד, שאנחנו מסתכלים על בהמ"ק שזה חלק מהחיים הנורמאליים של עמ"י. כשיש בהמ"ק עמ"י הוא עם בריא. בתקופה שאין בהמ"ק זה דבר זמני, אנו חיים עם בהמ"ק, כל יום ויום אנחנו אומרים בסוף התפילה - יה"ר שיבנה בהמ"ק במהרה בימינו. ג' פעמים ביום מתפללים תפ"י שמונה עשרה שיבנה בהמ"ק. וסדר החיים שלנו הוא כזה, שזוכרים את בהמ"ק ולא מפסיקים לקרוא פ' שקלים וכשיבנה בהמ"ק זה לא יהיה דבר חדש, כל שנה ושנה מזכירים אותו מחדש. וכדי להרגיש שאנחנו חיים עם בהמ"ק ובלי בהמ"ק החיים שלנו פגומים, זה מצב לא בריא ולא נורמאלי - חולני, אנחנו לא שלמים, חסר לנו מחצית השקל לביהמ"ק. לכן אנחנו קוראים את פ' שקלים.

מעבר לזה גם מקיימים ונשלמה פרים שפתינו, כל הקורא פ' קרבנות כאילו הקריב קרבן, וע"כ כל הקורא פ' מחצית השקל כאילו קיים מצוה של נתינת מחצית השקל.

יש עוד עניין, 'זה יתנו כל העובר על הפקודים'. בשבת שלפני ר"ח אדר קוראים בס"ת השני פרשת שקלים. אומר רש"י: "הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו", מה זה 'זה' דברים שמראים בעיניים, הנה זה. השם הראה למשה רבנו מטבע של אש. במדרש² כתוב שמשו רבנו התקשה בעניין מחצית השקל. הקב"ה צוה לו על מחצית השקל ומשה שאל 'איך'.

במדרש יש כמה דברים שמשו התקשה בהם, הקב"ה הראה לו את הצורה, גם בחודש הזה לכם ראש חודשים, משה התקשה איך הלבנה צריכה להראות כדי לקבוע ראש החודש, הקב"ה הראה לו דמות ירח, 'כזה'. כך משה התקשה על המטבע של מחצית השקל, הקב"ה הראה לו 'זה'. היכן שמשו דיבר עם הקב"ה, שם לא היו מטבעות, פ' כי תשא נאמרה למשה בתוך מ' יום לפני שירד מהר סיני, לפני מעשה העגל, שם לא היו מטבעות, שם זה עולם אחר בכלל ללא דברים חומריים. אז אם כבר להראות שם מטבע זה יכול להיות רק מטבע בצורת אש.

אומרים חכמים שקשה היה למשה רבנו, שהרי כסף ומטבעות זה דבר חומרי... ואם אנו אומרים שמצווה לקחת מחצית השקל, יוצא שאדם שאין לו כסף לא יכול לקיים את

¹ אבות פ"ב, מ"י

² במ"ר יב, ג'

מִיָּם הַיּוֹם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ה').

גליון 282

שאלות המצוות

אדר א' תשע"ו

התלכות נפרכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהמ"ד זא"י "דברי שיר" ב"ב

לע"נ חמותי

מרת חיה בת ר' שמשון וינקלר ע"ה,

נלב"ע י"ב באייר תשע"ה

תפילת מעריב לשם מנחה

שאלה: עבר ניתוח על מיתרי הקול ואסור לו לדבר כלל למשך שבועיים, אפילו בשקט ממש, בכל התפילות, פסוקי דזמרה, ברכות ק"ש וכו' יכול לשמוע מחבר העומד לידו, ותפילת שמונה עשרה יצא מהש"ץ. אבל בשמונה עשרה של מעריב אין חזרת הש"ץ, מה עליו לעשות? מיהו נתן לו עצה שיתפלל מנחה גדולה בצהרים, ושישמע חזרת הש"ץ במנחה לאחר פלג המנחה, ויבקש מהש"ץ שיכוון להוציא לשם מעריב, האם אפשר לעשות כן?

תשובה: מסתבר שאי אפשר בתפילת מנחה לכוון ולצאת בזה גם ידי מעריב, הגם שהוא אותו הנוסח, ועדיף שיתפלל שמו"ע של מעריב ע"י הרחור כדיבור (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

"לא תחמוד"

שאלה: ראובן חומד את בית שמעון עם כל הרהיטים שבתוכו, האם עובר על "לא תחמוד" על כל פריט ופריט שנמצא שם, או שיש "לא תחמוד" אחד על כל ההפצים?

תשובה: אם חושב מחשבה אחת על ביתו של שמעון ועל כל מה שבתוכו, הוא עובר לאו אחד על הכל, אבל אם חושב שרוצה את השולחן, ואת הכיסאות והפמוטים וכו', אזי עובר על כל פריט ופריט (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

מלח על שולחן

שאלה: כתוב ברמ"א (סי' קס"ו ב'), נוהגים ליתן מלח על השולחן זכר לקרבנות והמזבח, ע"י שם. האם יש לתת מלח בכל האכילות אפילו כשאוכל מזונות או פירות, היות שלא מוזכר שם כלל דוקא באכילת פת?

תשובה: נהגו לתת מלח רק באכילת פת ולא בשאר דברים (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

חולה סכרת שאכל עוגה מתוקה

שאלה: חולה סכרת שלא יכול למנוע עצמו מלאכול עוגה עם קרם (שזה מאוד לא בריא בשבילו ואסור לו לאוכלו), האם מברך עליו ברכה ראשונה וברכה אחרונה?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' קצ"ו א') אם אכל מאכל איסור אפילו אם אסור רק מדרבנן אין מברכין עליו לא בתחילה ולא בסוף, ע"י שם. משום בוצע בירך נאץ ה' (משנ"ב סי' ג'), ולפי האוכל מאכל המסוכן לבריאותו, אסור לו לברך עליו משום שעובר עבירה באכילתו, שהרי כתוב "וחי בהם" (שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' ר"ס).

אולם חולה סכרת האוכל עוגה המזיקה לבריאותו, יברך ברכה ראשונה ואחרונה, משום דמסתבר שהפירור הראשון שאוכל אינו מסכנו, ואין איסור באכילתו, ורק לענין ברכה אחרונה, שבאה על אכילת כזית, לא יברך משום שעבר איסור באכילתו ("חשוקי חמד" ברכות ל"ו. בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

להסיר בשבת פירור מתוך ראשו או זקנו

שאלה: נפל פירורי לחם לתוך זקנו האם מותר להוציאם משם או שמה יש בזה איסור משום מלאכת בורר?

תשובה: כתב בשו"ע (סי' ס"ב סעיף א') מותר להסיר הנוצות מן הבגד בשבת, ע"י שם. וכן בשו"ע (סי' שט"ז סעיף ט') המפלה בגדיו לא יהרגם אלא מוללן בידו וזורקו. המפלה ראשו מותר לחורגם, ע"י שם. מבואר דלא שייך בכל זה מלאכת בורר וכמו לכלוך בכלים דמותר להסירם ("קובץ תשובות" להגר"ש אלישיב זצ"ל, ח"א תש"י כ"ז. וכן הורה הגר"נ קרליץ שליט"א שאין זה שם תערובות).

אוכל בכיס בעת שינה

שאלה: הלך לישון והיו לו סוכריות בתוך הכיס, האם מותר לאוכלן?

תשובה: איתא בגמרא (פסחים ק"ב). ובשו"ע (וי"ד סי' קט"ז) שלא ליתן אוכלין ומשקין תחת המיטה, ע"י שם. וכתבו האחרונים שזה רק תחת המיטה, אבל תחת הספסל וכיוצא בזה אין לחשוש, שאין לך בו אלא

המיטה, אבל תחת הספסל וכיוצא בזה אין לחשוש, שאין לך בו אלא חידוש, ואין להוסיף עליו.

ודוגמא לכך, דאיתא בגמרא (גיטין י"ג). מעמד שלושתן היא הלכתא בלא טעמא, ולכן כתבו הר"ן והרא"ש בשם הרמב"ן שמשום הכי אם הנותן עשה שליו לומר להנפקד בפני המקבל שיתנם לו אינו מועיל, שאין לך בו אלא חידוש, ע"י שם. וע"י בספר "שמירת הנפש" (עמ' קכ"ז) בשם הגר"ר פנחס עפשטיין זצ"ל רבה של ירושלים שיש לפקפק על ראייה זו.

בספר "דרכי תשובה" (וי"ד סי' קט"ז סי' ל"ז) כתב בשם ספר "מזמור לדוד" שדבר ברור שזה רק באוכלים מתחת המיטה ולא מעל המיטה, ע"י שם, וע"י שו"ת "שלמת חיים" להגר"ח זוננפלד זצ"ל (ח"ב סי' ז'), שאם היה מאכל מונח בכיס בגדו של אדם הישן אין קפידא בזה כיון שאין לרוח רעה רשות להיכנס אלא דווקא תחת המיטה, ע"י שם. וכעין זה מבואר בשו"ת "מנחת יצחק" (ח"ד סי' קי"ז) שדוקא תחת המיטה יש רוח רעה ולא תחת עגלה של תינוק.

אולם מובא בשם הגר"א זצ"ל שאסר בדיעבד סוכר שהיה מונח בתיבה שישן עליה ("דרכי תשובה" שם סי' ק"ח בשם ספר "שערי רחמים" בשם ה"בנין עולם").

ריח מי רגלים בשעת קידוש

שאלה: נוסע לשבת לסבא שנודף ממנו ריח של מי רגלים, והסבא מוציא בקידוש, אם יעשה קידוש בעצמו הסבא מאוד ייפגע, האם יכול לצאת בקידוש של הסבא?

תשובה: אסור לומר דברי קדושה כנגד מי רגלים וצריך להתרחק ממנו ד' אמות (שו"ע סי' ע"ז סעיף א', וסי' ע"ח סעיף א'), וגם בזה שיוצא מדין שומע כעונה, הוי כמו אמירה שאסור לומר בפניו (רמ"א סי' ע"ט סעיף א' ומשנ"ב סי' ט' וכן משנ"ב סי' ע"ח ס"ק כ"ט), ובזה שהוא ספוג בתוך בגד בשעת הדחק יש להקל שנחשב כריח שאין בו עיקר, ואין צריך להתרחק ד' אמות (שו"ע סי' ע"ח סעיף ב', ובהקדמה במשנה סי' ע"ט סק"ז), ולכן בנד"ד אם הוא יכול יביא לשם איזה ריח חזק כדי שיבטל את הריח של מי רגלים, ואז אפשר לומר שם דברי קדושה

ושמעתיה עוד עצה, שהוא יאמר לבד קידוש במרחק ד' אמות, ויכוון על בקבוק היין שעומד על השולחן, ובשעה שהסבא שותה מהכוס שלו יקח רוב רביעית מהבקבוק וישתה. ואם אינו יכול בדיעבד יכול לשמוע ממנו.

תוכי בשבת

שאלה: האם מותר לדבר עם 'תוכי' בשבת?

תשובה: אם התוכי אמיתי (בע"ח) מותר לדבר אליו, אפילו אם התוכי יענה וידבר אליו בחזרה, שאין זו מלאכה ואין בזה משום 'שביתת בהמות', אבל אם זה משחק, תוכי שמדבר ע"י סוללות (חשמלי), נמצא שכאשר הוא מדבר אליו, הוא גורם להפעלת המערכת החשמלית שתעבוד, ואסור (וכמו שאסור לדבר בשבת עם רמקול חשמלי).

נדר חובותיו לצדקה וחזר בו

שאלה: גבאי צדקה הגיע למשרד שבו ישבו בעה"ב ובנו, וביקש כסף עבור המוסד שאותו הוא מיצג מבעה"ב, אמר לו בעה"ב שפני ראובן ושמעון, כל אחד מהם חייב לו סכום כסף, והוא רוצה שחוב זה יהא למוסד שעבורו הגבאי בא לבקש. האם יכול לחזור בו?

תשובה: איתא בשו"ע (וי"ד סי' רנ"ח סעיף ח'), אם יש לו חוב על אחר (רי"ל שמישהו חייב לו כסף), ואמר יהיה להקדש או לצדקה אינו כלום, ומפרש הש"ך (סי' ט"ו) כיון שאינו ברשותו, ומשום שנדר לא מחייב דהא לא אמר שאקדישנו לכשיבוא לידי, ע"י שם.

ולפי החוב של בנו שלא היה שם לא חל נדרו כלל, אבל החוב של הבן שהיה נוכח לידו, כיון שאמר בפניו שיהא להקדש וגם הגבאי היה שם, הרי זכה בו הגבאי מדין מעמד שלושתם והרי הוא צדקה, ואינו יכול לחזור בו ואסור לשנותו לצדקה אחרת, שהרי כאן כבר הגיע ליד גבאי (שו"ע שם וש"ך סי' כ').

נדר צדקה, אם יכול ליתן לבנו

שאלה: חולה שנדר עשרת אלפים שקלים לצדקה ע"מ להבריא, האם יכול לתת צדקה זו לבנו?

תשובה: איתא ברמ"א (וי"ד סי' רנ"ח סעיף י') יחיד המתנדב לצדקה מותר ליתן למי שירצה מקרובו, ע"י שם. והיינו שאינו יכול לקחת

לעצמו ואפילו הוא עני, אבל לקרוביו שאינו חייב בפרנסתם מותר. ולפי כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"א תשי"ב) שבנו הגדול הוא כמו שאר קרוביו ולא כמו עצמו, שאינו חייב עליו (ובאופן שלא התחייב מכבר ליתן לו), ויכול לתת לו בתורת דנוניה.

שכח אבידה באוטובוס

שאלה: מצא אבידה ברחוב (עם השם עליה) וכשירד מהאוטובוס שכחו ביחד עם עוד חפצים משלו, האם חייב לשלם או לא? יסוד השאלה הוא, דשומר אבידה חייב בפשיעה, וא"כ בזה ששכחה באוטובוס נחשב כפשיעה, או שמא יש לדון כיון שגם שכח חפצים משלו, א"כ הרי שמר על האבידה כפי ששמר על חפציו שלו.

תשובה: כיון שגנשה שומר אבידה וחייב בשמירה, אע"פ שפגע גם בחפצים של עצמו, מ"מ אסור לפשוט בחפץ של האבידה, וחייב לשלם.

איבד טבעת נישואין בחתונה

שאלה: לכלה אבדה טבעת הקידושין (טבעת פשוטה בלי יהלום), ואין בה סימן וגם אין לה טביעת עין עליה, האם יכולה לקחת מאחד המסובים שמצאה שם או לא?

יסוד השאלה הוא, כיוון שאין בו סימן, א"כ גם אם הוא של אשה אחרת בודאי מתיאשת ממנה, או שמא יש לחוש שיש לה טביעת עין עליה או סימן אחר.

תשובה: בינתיים תיקח הכלה טבעת זו כיון שבאמת יכול להיות שזוהי הטבעת שלה, ומאוד מסתבר שזה שלה, כיון שמישהו אחר לא בא לתבוע ולומר שגם לו אבדה טבעת (ע"י גמרא גיטין כ"ז), שאם אבד גט בלי סימן ומיד מצאו כיון שלא ראו אחרים שם אפשר לסמוך עליו ולגרש בו, ע"י שם). ואם אחר כך תבוא מישהי אחרת ותאמר שגם לה אבדה טבעת אזי יש לדון ולבדוק תמי הטבעת שייכת.

מצא כסף בעגלה בחנות

שאלה: הרבה פעמים לוקחים עגלה בחנות של סופר ומוציאים בתוכה חמישה שקלים ששכח הלקוח הקודם, אם מותר לקחת את הכסף לעצמו?

תשובה: הבעלים ששכחו את הכסף, נחשב ליאוש מדעת, וכמבואר בגמרא (ב"מ כ"א): משום אדם ממשמש בכיסו, ע"י שם. ובעל החנות לא זוכה בו משום קנין חצר כיון שהוא חצר שאינה משתמרת שאינו קונה (וכמבואר בגמרא בב"מ י"א). ואפילו אם סוגרים בלילה את העגלות בתוך המחסן של בעל הבית ויש כאן חצר המשתמרת, מ"מ כיון שבעל החנות לא מחפש ומוציא משם את הכסף, הרי כמו שאינו רגיל לדעת מזה כלל, שבכה"ג החצר לא קונה כלל (וכמבואר בתוספות ב"מ כ"ז). וכעין זה מבואר בדמ"א (ח"א תשי"ב) שאם קנה סרסור דבר בחנות בדיל ומכרו, ואח"כ נודע שהיה בו כסף או זהב זכה הלוקח, ומפרש בנתי"מ (שם ס"ק ח') כיון שאין דרכו בכך שיהיה בו זהב, לא קנה בקנין חצר, ע"י שם. וא"כ בעל החנות לא קנה כלל וכל הקודם בו זכה בו.

מכירת פרחים ביותר מדמיהם

שאלה: מעשה באחד שהיה שלח למכירת זרי פרחים, כל זר שוויו 20 ₪, והחליט על דעת עצמו שימכור כל זר ב-25 ₪ ויקח לעצמו 5 ₪.

האם מותר לעשות כן? תשובה: איתא בשו"ע (ח"א תשי"ב) שאם שלח למכור חפץ במאה ומכרו במאתיים הכל למשלח, ע"י שם. ולפי"ז בנד"ד צריך לתת את כל 25 השקלים לבעלים.

ויש להוסיף שאפילו השליח הגביה כל זר כדי לקנות לעצמו (על דעת לשלם 20 שקלים) וחזרו ומכרו לאחר, גם זה אי אפשר שהרי מבואר שם (סעיף ב') שאין השליח יכול לקנות לעצמו אפילו באותם דמים שהירשוהו הבעלים למכור, ע"י שם, ובש"ך (שם) שכתב דיש חולקים שיכול לזכות לעצמו (וע"ע "באר היטב" שם ס"ק ה', שרוב הפוסקים סוברים כשו"ע שאי אפשר לזכות בו). ועכ"פ בנד"ד שיש גם אגן סהדי שהמוכר לא מסכים שיקנה באופן זה שמכרו ביותר (ובפרט שזה מזיקו שפעם הבאה אולי לא יבואו לקנות), ולכן לא קנה כלל, ואת כל הכסף חייב לתת לבעל הבית.

שכר רכב ונמצא בלי רשיון

שאלה: שכר רכב ליום אחד, ואמר למשכיר שזה כדי לנסוע למירון, ובדרך לשם ראה שג תוקף הרשיון ברכב באותו לילה בשעה 12:00, וחזר מיד הביתה (שם) ימשיך לנסוע ברכב ללא רשיון יכול לקבל קנס גדול וגם מחרימים את הרכב, ויצטרך לחזור משם באוטובוס באמצע הלילה?

א. האם יכול לתבוע את הכסף ששילם על שכירת הרכב?

ב. השוכר שילם 200 ₪ למלא דלק, האם גם את זה יכול לתבוע?

ג. עקב הנסיעה ביטל שיעור פרטי, האם יכול לתבוע את דמי השיעור?

תשובה:

א. זה ברור, מכיון שאמר למשכיר שכל ענין שכירת הרכב היתה כדי לנסוע למירון, מכיון שהיה מוכרח לחזור באמצע הדרך, נמצא שהרכב לא היה ראוי לאותה נסיעה, ואע"פ שנסע בו כשלוש שעות אין צריך לשלם על זה כלל.

ב. מכיון שהוא תידלק את הרכב, לצורך הנסיעה למירון. נמצא

שהוציא מעות בטעות בגלל המשכיר, ופשיטא שהמשכיר חייב לשלם דמי דלק (ע"י שו"ע ח"א תשי"ב) שאם סיכם עם פלוני להיפגש במקום מסוים, ונסע לשם והשני לא הגיע, חייב לשלם דמי הוצאות, וע"י ספר "פתחי חושן", ה"ל אונאה, פרק י"ג הל' כ"ו).

ג. במה שבאותו ערב ביטל מתלמיד פרטי לבוא אליו, והפסיד דמי השיעור, זה רק גרמא בעלמא, וא"א לחייבו על כך. ואפילו בידי שמים הוא פטור מכיון שהיה שוגג, וק"ל גרמא בשוגג פטור אפילו לצאת ידי שמים.

משקל החנות לא מדויק

שאלה: התברר לבעל חנות שהמשקל בחנותו לא מדויק, ונמצא שנתן לקונה קצת פחות ממה שמגיע לו, האם חייב להחזיר או שמא כיון שזה פחות משתות א"צ להחזיר?

תשובה: הא דאמרין לגבי אונאה שאם הוא פחות משתות מחלו, ואין צריך להחזיר משום שדמי ערך חפץ קשה לדייק בדיוק את דמיו, אבל הקונה במידה, או במנין, או במשקל, וטעה אפילו באחד מתוך אלה, הרי"ז גזל, וחייב להחזיר אפילו לאחר הרבה זמן, וכמבואר בשו"ע (ח"א תשי"ב) ר"ל סעיף א', ולכן בנד"ד שגזל מהרבה אנשים יש לו לעשות צדקה לצרכי הרבים, ונקווה שאלו שגזלו יקבלו בחזרה. וכמו כן יש להחזיר בכל בתי החרושת הכותבים על מוצריהם את המשקל של המוצר, שאם בסופו של דבר המוצר שוקל פחות מהכתוב, הרי זה גזל גמור.

לקחת משחק מילד קטן

שאלה: נתן משחק לבנו שהוא עדיין קטן, ואח"כ הגיע נכדו ומאוד רצה את המשחק, וביקש מבנו שיתן לנכד את המשחק והבן הסכים, האם מותר לעשות כן?

יסוד השאלה הוא הרי קטן לאו בן מחילה, וא"כ כיון שכבר זכה בנו משום דעת אחרת מקנה, הרי זה גזילה לקחת ממנו. תשובה: אם הילד מעל גיל שש שנים, מבואר בשו"ע (ח"א תשי"ב) סעיף א' שמדברין תיקנו שיכול להקנות מטלטלים, ע"י שם. ומבואר שם אפילו מה שקיבל בתורת ירושה (שהוא שלו מן התורה) תיקנו רבנן שיכול להקנות לאחרים.

אם הוא פחות מבן שש שנים, שאינו יכול להקנות, מ"מ מאוד מסתבר שכשנותן מתנה לילד קטן, אין כוונתו להקנות לו בתורת קנין, רק שיהא ברשותו לשחק בו, ולכן בזה שהקטן מסכים שהשני יקח את המשחק יכול לתת לו, ולא צריך להגיע לדין 'מחילה'. אולם אם באמת התכוון לתת לו בתורת קנין ממש, כיון שאין לו דעת לא להקנות ולא למחילה אי אפשר לקחת ממנו.

נסע ברכב ועלה על כובע

שאלה: הרוח העיפה כובע לכביש, ובא רכב ונסע עליו וקרעו, בעל הרכב טען שלא ראה כלל את הכובע, האם חייב לשלם?

תשובה: בדרך כלל אם נהג רואה כובע על הכביש הוא נוסע בצד ומשתדל לא לעבור עליו (ובפרט שהוא לא יכול לדעת מה יש מתחתיו), אולם לא מוכרח שיראהו ובפרט שצריך לתת לבו לכך שאין אנשים על הכביש וכד', ולכן אם אמר שלא ראה נאמן, כי אין דרך של אדם להתבונן ע"ז בדרכים, ולכן אי אפשר לחייבו.

פועל ערבי בבנין

שאלה: משטרה הגיעה לבית כדי לברר מיהו השכן המשפץ דירתו ע"י פועל ערבי ללא רשיון, האם מותר לגלות להם או שמא זה יגרום הפסד וקנס לקבלן, ואסור למסרו?

תשובה: בתקופה זו כל ערבי הוא בחזקת סכנה, ואם הקבלן מביא ערבים ללא רשיון זה מסכן את הציבור היום או מחר, ופשיטא שמותר לגלות למשטרה שהם יעמדו על המשמר, ועי"ז הקבלן יפחד להביא ערבי ללא רשיון, לא בבנין זה ולא במקום אחר, ולא יסכן את הציבור.

ניחום אבלים

מי שנכנס לבית אבלים, אפילו אם לא אמר לו כלום, עצם הדבר שנמצא שם, מקיים מצוות ניחום אבלים, שמראה לאבל שמשותף בצערו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

לאמץ ילד שיש לו אותו שם

שאלה: מי שקוראים לו 'שמואל' ויש לו כמה ילדים, האם יכול לאמץ ילד שקוראים לו גם 'שמואל'?

יסוד השאלה הוא, דאיתא בשו"ע וברמ"א (יו"ד סי' ר"מ סעיף ב') שאסור לקרוא לחברו בשמו, לפני אביו, כשיש לחברו אותו השם כמו של אביו, ואפילו שזה שם רגיל (ולא שם פלא), וא"כ נמצא שלעולם לא יוכלו בניו לקרוא לילד המאומץ בשמו כשאביהם בבית.

תשובה: הש"ך (שם) כתב בשם הדרישה שחולק וסבר שלאחרים אפילו בפניו אם אינו שם פלאי מותר. וכתב בספר "חיי אדם" (סי' ס"ז סי"ח) שהמנהג להקל, דמסתמא אביו מוחל, וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל (ספר "כבוד הורים" פרק י' הערה ל"ב, ע"ש).

ויש להוסיף שבאופן שאין מקום לטעות, גם הרמ"א מודה, ולכן במקומותינו שהבנים קוראים לאביהם רק אבא, לא יטעו כלל לחשוב שכוונתם לאביהם (שו"ת "אגרות משה" יו"ד סי' קל"ג). ולפי"ז בנד"ד אם הם קוראים לילד המאומץ 'שמואל' שיש גם שינוי משם אביו בודאי אפשר לתתחילה להקל.

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקמים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים" ויקהל. גליון מס' 53

ת"ב

"מחשבה טובה"

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל בְּצַלָּאֵל וְאֶל אֶהֱלִיאָב וְאֶל כָּל אִישׁ חָכֵם לֵב אֲשֶׁר נָתַן ה' חָכְמָה בְּלִבּוֹ כָּל אֲשֶׁר נָשָׂא לִבּוֹ לְקַרְבָּהּ אֶל הַמִּלָּאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ (לו, ב).

הקשה רבנו (תורת הבית פ"ז), משמע שמשה רבנו קרא לב' סוגי אנשים מלבד בצלאל ואהליאב, חכמי הלב ואלה שנשאם ליבם. וקשה, מדוע כתוב 'כל אשר נשאו לבו' ללא ו' החיבור, היה צריך להיות כתוב 'וכל'. ותיירץ, שבפסוק מתואר סוג אחד של אנשים בלבד - חכמי הלב, והם אלו שנשאם ליבם לעשות במלאכת המשכן. ופירוש הפסוק כך הוא: מי הם אלו חכמי הלב שה' נתן בהם חכמה, אלו שהשתוקקו לעשות מלאכה זו, והחליטו בדעתם להתבונן כיצד צריך לעשותה, בהם נתן ה' דעת ותבונה לעשות את המלאכה. כלומר, החכמה לא ניתנת לאדם ללא צורך, רק לאחר שהסכים בלבו לעשות מעשה המצריך שימוש בחכמה, הקב"ה נותנה בלבו בכדי שיוכל לקיים את רצונו הטוב.

ומוסיף רבנו, שהנהגה זו לא היתה רק במלאכת המשכן, אלא בכל דבר טוב שבקדושה, המצריך חשיבה כיצד לעשותו, וכן בלימוד התורה, יכולותיו של האדם ניתנות לו לפי רצונו והחלטתו לעשותו. כגון: המחליט לדעת ולהיות בקי במסכת מסוימת, והוא חוזר עליה כמה פעמים, הקב"ה יתן לו דעת מספיקה כדי שידענה. או, אם רוצה לדעת הלכה מסוימת לעומק, ומתייגע להבינה, הקב"ה יתן לו דעת כדי להצליח בזה. וכמו שאמרו חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א) על ב"ד 'כל דבר שבית דין נותנין נפש עליו הוא מתקיים'. והסיבה לכך היא, מפני שכשמוסרים נפש על דבר מצוה, הקב"ה נותן כוח בידו המשתוקקים לקיימה. וכן אמרו חז"ל (ברכות סג, ב) על כל יחיד ויחיד, 'במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה'. כלומר, המוסר נפשו על התורה יזכה להשיגה. וכן אמרו (מגילה ו, ב) 'יגעתו ולא מצאתי אל תאמן', שהמציאה היא לפי גודל היגיעה.

על פי הבנה זו מסביר רבנו, מדוע בדורות הקודמים, דורות חז"ל ודורות הראשונים, היה שפע רב מחכמת התורה, ובדורותינו שפע זה התמעט לגמרי. והלא, הקב"ה משפיע את החכמה כפי שנאמר (משלי ב, ו) 'כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה', ויד ה' לא קצרה ח"ו. אלא, שהקב"ה אומר (תהלים פא, יא) "אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו", הוצאתיך מארץ מצרים בכדי לקבל את התורה - מקור החכמה, ועל כן תכינו את עצמכם והרחיבו את פיכם כדי לקבלה, ואז אמלא פיכם מצוף דבש אמריה, וכפי הרחבת הפה כך היא קבלת החכמה.

התנאים והאמוראים היו מסורים לתורתם בכל ליבם ונפשם, וכל מעיינם היה רק לקנות בלבם את תורת ה' ולברר את הלכותיה. כל חמודות העולם הזה לא נחשבו בעיניהם כלל, והיו גולים למקום תורה למשך שנים רבות, אף לאחר נישואיהם כמסופר בגמרא (כתובות סב, ב). וכן מסופר (הק' לסי' צידה לדרך) על דורות בעלי התוספות. וכן מצאנו אצל האמוראים, שהיו מוכנים להתבזות תכלית הבזיון, רק בכדי להבין ולהשיג פרט קטן בתורה, כפי שמסופר (סנהדרין ה, ב) על רב שהלך לדור י"ח חודשים אצל רועי בקר [שהם בדרך כלל אנשים פחותים מאוד] בשביל ללמוד את מומי הבהמות. ולכן, הקב"ה האיר את עיניהם ופתח ליבם לראות את אור תורתו, וזכו לכתרה של תורה. אולם בדורותינו, כל לומד תורה יכול להעיד שהשתדלותו בתורה היא כאין וכאפס לעומת הדורות הראשונים הנ"ל. שאיננו מסוגלים לנסוע מבתינו לגלות למקום תורה לזמן רב, ואיננו מסוגלים כבר להזניח את מזונותינו ולמסור נפשנו כדורות הראשונים, ולכן השגתנו בתורה התמעטה כפי ערך המסירות נפש.

אורחות חיים במחיצת רבינו: פעם אחת אמר בזה הלשון: "פרושים פרושים, אני אומר לכם אל תהיו גזלנים". ופירש דבריו: מתחתנים, קונים מיטות טובות וכל כלי בית של לוקסוס, ומתרגלים כך בהדרגה ללוקסוס, וכשהעסקים לא מכניסים לוויים ולא מחזירים, וכך נהפכים להיות גזלן. שיחות חפץ חיים

לע"נ ידידנו הרב מרדכי מירון זצ"ל

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

בס"ד

"ויקהל משה" - לקבץ קהילות ללמוד תורה ברבים בשבת.

ובעצם קיבוץ החבורות האלה ובפרט ביום השבת, כבר הזהיר הקב"ה למשה, כדאיתא במדרש ויקהל בתנחומא על פסוק "ויקהל משה": אמר לו הקב"ה למשה, לך רד ועשה קהילות בשבת, כדי שילמדו כל הדורות הבאים אחריו להקהיל קהילות להיכנס לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ללמוד בהם תורה לרבים. [ע"כ]. ואף דעצם החיוב ללמוד תורה הוא בכל יום, על שבת החיוב יותר כי נתקדש לזה, וגם העם פנויים ממלאכתם, ויש בזה זכות גדול שמונע אותם מכמה תקלות.

(שם עולם, פרק כא)

הנה אחת מהסיבות אשר ימנע לעולם הידיעה בהלכות שבת, הוא מפני שהלכה חמורה היא מאוד, ואי אפשר להבינה היטב מתוך השו"ע אם לא שידע מתחילה מקורי הדין מגמרא ופוסקים. וראוי ונכון לכל ירא וחרד לדבר ה' לכוון חבורות ללמוד הלכות שבת, כדי שלא ייכשלו בהם, וכדאיתא בילקוט (פרשת ויקהל): "אמר לו הקב"ה למשה, עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניך ברבים הלכות שבת". וידוע ששמירת שבת כתיקונה הוא קירוב לגאולה, כמו שאמרו חז"ל: "אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין".

(הקדמה ל'משנה ברורה' ח"ג)

והנשיאים הביאו.

אמר רבי נתן, מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכה המזבח בתחילה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה. אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו ציבור מה שמתנדבים, ומה שמחסרין אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו ציבור את הכל, שנאמר "והמלאכה היתה דים", אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השוהם וגו'. לכן התנדבו בחנוכה המזבח תחילה, ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות משמם - 'והנשיאם' כתיב (רש"י).

אמר מר אבי, שתורתנו לפעמים היא מקמצת בדיבורה מאוד, ולפעמים היא חוזרת על ענין אחד כמה וכמה פעמים בויתור גדול. למשל, בנדבת הנשיאים בפרשת נשא האריכה בנדבת כל נשיא ולא כללה אותם ביחד, אם כי נדבותיהם היו שוין, להראות כמה חביב להעליון כשבני אדם אוהבים זה לזה ונוהגים כבוד איש באחיו כהנשיאים שלא העלו נדבתם איש על אחיו, כדי שלא להטיל קנאה וגיאיות מאחד על חברו [וכמדומה שזה כוונת המדרש (פרשה יד): אמר הקב"ה, אתם חלקתם כבוד אחד לחבירו, עי"ש]. וכנגד זה בפרשת ויקהל, בנדבת הנשיאים שכללה כל נדבתם באיזה מלות, ולא עוד אלא שקמצה גם באותיות, וכתבה 'נשיאם' חסר. וכבר הביא רש"י בשם מדרש רבי נתן, דלפיכך 'הנשיאם' חסר, באשר לא רצו להתחבר עם העם, ואמרו יביאו העם מתחילה ואנו נשלים, ונתעצלו, והקפיד הקב"ה. והננו רואים שלא נאבד שום מחשבה לפני הקב"ה, בין לטובה, ולהיפך ח"ו, וכמו שמצינו בתלמידי רבי עקיבא שלא נהגו כבוד זה עם זה, לא האריכו ימים.

(דוגמא מנימוקי אבי)

ויקרא משה אל בצלאל ואל אהליאב ואל כל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה בלבו, כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אותה.

לא נאמר יוכל אשר נשאו לבו (להפריד בינם לבין המפורטים קודם) אלא "כל אשר נשאו לבו", משום שבאמת אינו בא אלא לפרש את הראשונים, מיהו האיש אשר זכה להיות בכלל "איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה בלבו" - האיש "אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה"; מכיון שהסכים בלבו "לקרבה אל המלאכה", להתבונן ולהתעניין איך לעשות את המלאכה ולהתאמץ להביאה לידי ביצוע, זכה לך שה' יתן חכמה בלבו ויסייעהו להוציא מחשבתו הטובה אל הפועל.

עקרון זה של הסכמה בלב שייך בכל ענין טוב ובכל דבר שבקדושה ובפרט בלימוד התורה. מי שמחליט בלבו וגומר בדעתו להתמסר בכל כוחו למשל להיות בקי במסכת אחת או בסדר של גמרא וכדומה, והוא מתאמץ במלוא יכולתו ללמוד ולשקן, או שהוא מתמסר לברר איזו הלכה ועמל ומתייגע עליה כמה שידו מגעת, אז הקב"ה חוננו שכל ודעת ומסייע בידו להוציא מחשבתו אל הפועל.

אך כמובן שההסכמה צריכה להיות בלב שלם וההשתדלות בכל הכח והאפשרות, כפי שהורונו חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א; כתובות סוף פ"ק): "כל דבר שבית-דין נותנין נפשן עליו סוף מתקיים בידם". וכן ביחיד אנו מוצאים (ברכות סג): אמרי דבי רבי ינאי, מאי דכתיב "כי מיץ חלב יוציא חמאה", במי אתה מוצא חמאה של תורה, במי שמקיא חלב שניק משדי אמו.

(הח"ח - חיינו ופעלו)

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

אדר א' (2) תשע"ו

.....

גליון מס' 126

דברי מוסר והתעוררות

נצטוינו על זכרון יציאת מצרים שהוא יסוד אמונתנו בהש"ת

הרמב"ן בסוף פ' בא בונה את היסוד של מצות תפילין שנצטוינו שיהיו בתפילין ארבע פרשיות, שהם קריאת שמע, והיה, ופרשה של יציאת מצרים, ששורש המצוה היא להניח פרשת יציאת מצרים על היד ועל הראש, ההנחה על היד היא כנגד הלב, והלב זה היסוד לכל קיום המצוות ועבודת ד', וההנחה על הראש כנגד המח ששם משכנות המחשבות. ותפילין של ראש נצטוינו שמקומם בראש יהיה בטוטפות בין עינינו, ז"א שיעמוד נגד העיניים, כדי שלא נסיח דעת מאותו המעמד, מאותם הניסים מה שהיה במצרים. ושנעשה המצוה – קבלת עול מלכות שמים, קריאת שמע, והיה אם שמע, טוטפות בין עינינו. וזהו ג"כ ענין מצות מזוזה. וכיון שנתנה התורה טעם למצוות רבות שהם זכר ליציאת מצרים, אנחנו לומדים מזה שיציאת מצרים צריך להיות היסוד של האמונה בבורא עולם.

ממשיך הרמב"ן, עתה אומר לך כלל בטעם מצוות רבות, הנה מעת היות עבודה זרה בעולם החלו הדעות להשתבש באמונה, והקב"ה רצה לבטל אלו הדעות וההשקפות שבאו להכחיש את יסודות האמונה, לכך עשה מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, שבזה יתברר שיש לעולם מנהיג המחדשו ומשגיח ויכול, וזה ענין כל האותות והמופתים ביציאת מצרים, ולכן כתוב בכל הניסים של יציאת מצרים 'למען תדע כי אני ד' בכל הארץ', הקב"ה עשה ניסים כאלו שעל ידם ילמד האדם את האמונה בהשגחה פרטית, שהקב"ה משגיח על כל אחד ואחד באופן פרטי, ועל כל הבריאה באופן כללי, והוא לא עזב את הארץ כדעת הכופרים, אלא כי אני ד' בקרב הארץ, ולמען תדע כי לד' הארץ – זהו האמונה שכל הבריאה היא שלו ית"ש, ובראה יש מאין. וכל מה שאנו רואים לנגד עינינו, הכל הוא בריאתו של הקב"ה. וגם כתוב 'בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ', בא לומר על היכולת שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו, כי בכל אלו הדברים היו המצרים מכחישים או מסופקים, לכן הניסים האלו באו ללמד את כלל ישראל, ולפרעה עצמו שהיה בשפל המדרגה, שהוא יגיע לידי האמונה.

על ידי זכרון ניסי יציאת מצרים נחזיק באמונתנו בעוז בכל מצבי חשכת הגלות

ובעבור כי הקב"ה לא יעשה מופת לעיני כל רשע וכופר. כי אנחנו שומעים מפעם לפעם גזירה אחר גזירה שגוזרים על ישראל ועל עם התורה, ממש אי אפשר לפרטם, ולכאורה עובר מחשבות איך הקב"ה שותק? איך הוא לא מוכיח להם כי הוא המנהיג והשליט? על כן בא הרמב"ן לומר לנו שהקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור, לכן יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון

ואות לאשר ראו עינינו ונעתיק הדבר אל בנינו ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון. ובכדי שהדברים יעמדו לנגד עינינו תמיד כי הוא יסוד האמונה, לכן צוה עלינו לכתוב על מזוזות פתחינו, ולקרוא פעמיים ביום, ולעשות פסח וסוכה וכל המצוות שהם זכר ליציאת מצרים. כי יציאת מצרים היא יסוד אמונתנו. ובה נחזיק בעוז ולא נחלש בכל מצבי הגלות שכלל ישראל מצטער בגזירות, והם הרשעים חיים חיים נעימים, כי יעמוד לנגד עינינו זכרון יציאת מצרים וכל האותות והמופתים וזה יחזק את האמונה בליבות כל הכלל ישראל.

גם הטבע הוא נס, אלא שהוא נסתר

ואחרי שהארץ הרמב"ן עוד לבאר כל כוונת היצירה וכוונת המצוות, הוא אומר, מן הניסים הגדולים המפורסמים, שהכלל ישראל ראו במצרים, אדם מודה בניסים הנסתרים. ומה הם הניסים הנסתרים? ההנהגה הפשוטה עם כל יחיד ויחיד במהלך החיים, המצבים של כל אחד ואחד, הם כולם ניסים, רק שהם ניסים נסתרים. וכמו שמאמינים באותם הניסים הגלויים שהקב"ה עשה ביציאת מצרים, צריך להאמין שכל הנהגת הבורא עם כל יחיד ויחיד מהרגע שיצא לאויר העולם, גם הדברים שנראים כטבע שכן דרכו של עולם, איך אנחנו צריכים להאמין בהם? כך דרכו של עולם?!, אם נחשוב כך הרי זה כפירה! 'מי שאמר לשמן וידלק, יאמר לחומץ וידלוק'. לכאורה אנחנו חושבים מתוך ההרגל שכן דרכה של הנהגת הבריאה, ששמן דולק וחומץ לא, אבל האמת אומר הרמב"ן מה שהעין רואה דרכה של הנהגת הבריאה הכל הוא נס, אמנם נס נסתר.

הדרך לייסד אצלנו את האמונה בניסים הנסתרים, על ידי ההתבוננות בניסים הגלויים

שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם. האם שומעים מה שהרמב"ן אומר כאן?! שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, אלא רק מתי שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים. המקרה שאדם הולך לחנות וקונה ומרוצה ממה שקנה, ולפעמים הוא לא מרוצה ממה שקנה, הכל בהשגחה פרטית! המקרה שהוא אוכל ארוחת בוקר, ארוחת צהרים, מה שעומד על רגליו על הקרקע, שינתו, ישיבתו, וכו' וכו', כולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים ובין ביחיד. אלא – אומר הרמב"ן תורת אמת מסיני -, אם יעשה המצוה יצליחנו שכרו ואם יעבור עליה יכריחנו ענשו. והדרך לייסד אצלנו את יסוד האמונה הוא על ידי שנתבונן ונחשוב על הניסים הגלויים, נבוא לידי האמונה בניסים הנסתרים.

אומר מו"ר הגאון ר' ליב חסמן זללה"ה שהרי הניסים הגלויים הם רק באים מפעם לפעם, והניסים הנסתרים לעולם

קיימים, וכמו שאנו אומרים בתפילה, 'המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית' האם שומעים מה שאנחנו מתפללים?! שכל אותם המעשי בראשית שהקב"ה ברא את העולם, הרי הוא מחדשם בטובו בכל יום תמיד. שלא תאמר כי ששת ימים עשה ד' את השמים ואת הארץ ועכשיו עומדים מעצמם, לא מינה ולא מקצתיה, אלא כל הזמן יש קיום הבריאה מהקב"ה. ומה שנקרא אצלינו טבע, שכך היא הנהגת הבריאה, הם הניסים הנסתרים. ואם האדם יאמין שכל העולם תלוי כל הזמן בהנהגת הקב"ה ורצונו בקיום העולם, הוא יגיע על ידי זה לידי יסוד האמונה, שנא' אין עוד מלבדו.

כשיש גזירה על כלל ישראל מחפשים מה הסיבה שהביאה לגזירה זו

כשאנחנו באים ללמוד את מגילת אסתר, אנחנו רואים את הנהגת הקב"ה בניסים נסתרים, דבר ראשון מסופר שהמלך עשה משתה והזמין את כולם, ושתי לא רצתה לבוא בציווי המלך והשרים נתנו עצה להרגה, זה לכאורה טבע, מאורע כזה קורה מפעם לפעם, שיש מרידה במלכות ודין מורד בהריגה. לא היה מי שחשב שיש כאן איזה מאורע יוצא מהדרך הרגילה, ושלא יביא לתוצאות של ישועת ישראל. ואחרי כן שאספו הבתולות כולם חשבו, איזה גזירה נוראה. ואחר כך שהמן אמר יש עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים, ונגזרה גזירה נוראה על הכלל ישראל, לכאורה זה גם דבר טבעי שמשני רשעים ארורים כהמן ואחשוורוש, ייצא רעה לישראל.

אמנם כשאסתר המלכה שאלה למרדכי על ענין הגזירה, שלחה לדעת מה זה ועל מה זה. ואחז"ל שכוונתה היה לשאול איזה חטא חטאו ישראל שגזר עליהם הקב"ה גזירה זו, האם כפרו בתורה שכתוב עליה [בלוחות הברית] מזה ומזה הם כתובים?! זה היה הנוסח שאמרה מה זה ועל מה זה. או האם כפרו בזה קלי ואנוהו?! ומרדכי ענה לה את כל אשר קרהו. שכלל ישראל לא כפרו בתורה אלא בן בנו של קרהו שהוא עמלק שעליו נאמר אשר קרך בדרך, בא אליכם.

אסתר המלכה הבינה כשמגיע עת צרה לא מחפשים מיד את האחרים לביצוע הגזירה, כדי להשפיע עליהם לבטלה, אלא צריכים לחפש את הסיבה שהביאה לגזירה, ומתפללים בבקשת רחמים מהש"ת, וגם משתדלים בביטול הגזירה בהשתדלות ושתדלנות. ואכן כך עשתה.

בלימודי מגילת אסתר אנו רואים את הנהגת הקב"ה בניסים הנסתרים

וכן כשלומדים את כל מהלך המגילה, כל פרט ופרט בפני עצמו, לא נראה כנס מחוץ לגדר הטבע. בלילה ההוא נדדה שנת המלך, ויאמר להביא את ספר הזכרונות, זה טבעי שלא מצליחים להירדם. ואמרו חז"ל שהסיבה שנדדה שנתו, כי חלם שהמן רוצה להורגו, וחשב לעצמו מה הסיבה שאף אחד לא הודיעו על כך. אולי הסיבה היא כיון שיש כאלו שעשו טובה למלך, והמלך לא שילם להם שכר, ולכן לא מגלים לו שיש הרוצים להרגו, כי בין כך לא יתן להם כלום על כך. ואכן קראו סופרי המלך לפניו וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי על בגתנא ותרש.

הנה סיפור זה לכשעצמו נראה שאינו יוצא מגדר הטבע, שהיות ויש לו חלום כזה הוא הגיע למסקנא זאת לחפש למה לא מיידיעים אותו על כך. ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה? ויאמרו נערי המלך משרתיו, לא נעשה עמו דבר. מדגיש ה'אור יהל' אם המשרתים היו אומרים למלך שצריכים

לתת כך וכך למרדכי על פעולתו להצלת המלך לפני שהמן הגיע לחצר בית המלך, הרי המלך כבר היה מורה לתת לו את הפרס המגיע לו, ופוסט את עצמו מהענין. אולם היה נס נסתר שהמשרתים אמרו לא נעשה עמו דבר, לכאורה זה טבעי שהן השיבו לו כך, ומיד אח"כ ויאמר המלך מי בחצר? והמן בא לחצר בית המלך החיצונה. וכשהמלך אומר להמן מה נעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו והמן ענה את תשובתו, כי הוא חשב שכונת המלך על עצמו זה גם דבר טבעי שכך המן יענה לפי מחשבתו.

בגתן ותרש שדברו על המלך, אם היו מדברים במקום נסתר שמרדכי לא היה יכול לשמוע, וגם אילו היו מדברים רגע אחד לפני שמרדכי בא, ולא היה שומע אותם, וכן מה שראינו קודם אילו היה המלך נותן לו שכר לפני שהמן בא לפניו, או אילו לא היתה נודדת שנתו של המלך, הרי רואים מכל פרט השגחה פרטית שאין עוד מלבדו.

כל פרט לכשעצמו נראה כדבר רגיל, אבל כשמתבוננים על הכל יחד רואים שכולם ניסים

אמנם כאשר אנחנו מתבוננים על כל סדר המאורעות איך שהדברים השתלשלו, וכל פרט היה בדיוק ברגע המכוון והמדויק. אנחנו רואים חשבון גדול, מהתחלה ועד סוף, שכל הפרטים מצטרפים לחשבון אחד!

וכתוב במגילה, על כן על כל דברי האיגרת הזאת ומה ראו על ככה, ומה הגיע אליהם. וכתב רש"י מה ראה אחשוורוש שנשתמש בכלי הקודש, ומה הגיע אליהם שבא שטן ורקד ביניהם והרג את ושתי, מה ראה המן שנתקנא במרדכי, מה ראה מרדכי שלא יכרע ולא ישתחוה, ומה ראתה אסתר שזימנה להמן.

ההכרה וההודאה בניסים הנסתרים זה יסוד התורה כולה. שאין כל תזוזה ותנועה קלה של אדם במקרה, אלא הכל בחשבון גדול וארוך. צריכים לייסד אצלינו עמוק עמוק את האמונה בהשגחה פרטית, ולא רק באדם, אלא בחי, בדומם, בצומח, באש, ברוח, בעפר ובמים, כולם תלויים בגערותו של מקום, שאמר ונבראו.

לימודים גדולים יש לקבל מיום קדוש של פורים לכל החיים

אנחנו עומדים לפני פורים וכפי מה שרואים בתוך המגילה, איזה לימוד גדול צריך להיות לכל אחד ואחד. צריך לקבל בפורים את היסוד של השגחה עליונה והשגחה פרטית, לדעת שהכל מה שמתרחש בעולם, זה חשבון אחד ושרשת גדולה עד סוף העולם. וכמו מכונה שלמה שכל בורג ובורג צריך להיות במכונה ואם יחסר איזה בורג היא לא תוכל לפעול ולעבוד, כך זה הניסים הנסתרים כל פרט ופרט הוא חלק מתוצאות גדולים. וכן השם פורים על שם הפור – גורל, גם כן בא ללמד לנו כי הגורל לכאורה זה דבר טבעי, וצריך לדעת שהפור שנפל היה ממש בהשגחה פרטית.

לדאבונינו במשך התקופות החליפו את הפורים לדברים אחרים, וכמה חבל על שמפסידים את התכלית שצריך לקבל מיום קדוש זה לכל החיים. הקב"ה יעזור לנו שנזכה להשיג מהפורים את האמונה האמיתית שאין עוד מלבדו.

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

לימודים מהנהגת גדולי הדור

כפי שכבר הובא שרבינו היה מכנים בתוך השיעורים היומיים דיבורים של יר"ש, ובדיבורים אלו גם היה מספר סיפורים שראה בהם תועלת ליר"ש, מתי שראה הזדמנות לכך. ופעמים שהיה מספר על גדולי הדור שחיו אתנו באותם ימים, והיה בזה כבוד התורה לשמוע מפי רבינו איך שמכבדים ומרוממים. ורשום עמי בשנת תשמ"ו שסיפר על מרן הגאון ר' מיכל פינשטיין זצ"ל שהלך עם תלמיד ברחובות תל אביב (שם התגורר), ויהודי ניגש לשאול היכן רחוב פלוני, והלך עמו עד אותו רחוב ולא הסתפק להסביר לו שביין היכן הרחוב, ולפליאת התלמיד מה רואה לטרוח כל כך, הסביר לו מרן הגרי"מ שמכיון שראה שאותו אחד מתקשה בדיבורו וגורם לו בושגה לגשת לשאול, הרי אם לא יבין וימצא את הרחוב יצטרך לגשת שוב לשאול, ורצוני למנוע ממנו בושגה זו, לכן הטרחתי עצמי ללכת אתו עד אותו רחוב פלוני. והוסיף רבינו בהתפעלות על המחשבה אודות השני במשנה זהירות ושימת לב, ועל גדלותו של מרן הגרי"מ פינשטיין. וכן היה נוהג לפעמים לספר מעוד גדולי ישראל, וזכורני עוד איך שהזכיר בהתפעלות את מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל שבאותם ימים השתתף בנישואי נכד שלו בירושלים, ונזדרז אחר החופה לצאת לבני ברק לשיבה הק' כדי שלא להפסיד תפילת מעריב בשיבה, והגיע ממש ברגע שהתחילו מעריב. ודיבר רבינו מגודל המעלה לא לבטל קביעות, ומחשיבות תפילה בשיבה.

פסק החפץ חיים זצוק"ל שמותר לדבר עליו לשה"ר

שח רבינו: כשהייתי קטן שמעתי שאמרו שהחפץ חיים זצוק"ל הורה בתור פסק הלכה על אחד מסוים שמותר לדבר עליו לשון הרע. הוא כמדומה שהיה בן ישיבה אך פגע ביחיד הדור. והוזהר על כך ולא הועיל, אז פסק עליו החפץ חיים שמותר לדבר עליו לשון הרע. זה היה לפני יותר משבעים שנה. (מרשימות הרב אפרים הרשקובין שליט"א – משיעורי רבינו שנת תשס"ז).

נהרות של אהבה מרבינו לתלמידיו

כשידיבר רבינו בשיעור מהסוגיא של 'אי אפשי בפרקוני'. אמר רבינו: איך אני זוכר את זה?! בנערותי זכרתי בעל פה את הדף ואת השורה, ואיך? זה בגלל שהיה לי שמחה ועונג כשלמדתי. והיה לי מתנה מיוחדת מן שמיא שאזכור. מדוע אני מספר לכם זאת הרי זה סודות? אלא עד כדי כך אהבת הרב, שכיון שיש בזה תועלת לראות כמה מרויחים מלימוד מתוך שמחה ועונג, לכן אני מספר. רואים כמה זה אהבת הרב לתלמיד ע"כ לשוננו הטהור של רבינו בשיעור שנת תשס"ז. (מרשימות הגי' א). אהה רבינו לשמך ולזכרך תאוות נפש.

גם בחלישותו ושישיותו היה עירני להשקות את הקטן הצמא

סיפר הרב הגאון ר' אשר פרידמן שליט"א מנהל רוחני בישיבת פוניבז' לצעירים, שבשנת תשס"ט ביקש להיכנס לרבינו עם יהודי בעל תשובה לרגל 'חלאקה' לבנו, נאמר לו שיינסה לחכות בפתח בית רבינו בשעה 2.10 בצהריים כשרבינו חוזר מהישיבה לאחר השיעור ותפילת מנחה. כשהגיע רבינו והם ראו עד כמה הוא נראה חלוש, החליטו שלא לגשת ולהכביד עליו. (זה היה בשנה האחרונה בה מסר רבינו שיעור יומי בשיבה). אולם נכד רבינו שליווה אותו קרא להם לגשת, ואכן רבינו קיבלם בפתח ביתו ובירכם. לאחר שסיים את ברכתו והם פנו ללכת, פנה הילד הקטן בן השלש לאביו: 'אבא אני צמא', רבינו שכבר קצת התרחק מהם לכיוון דלת הכניסה לבית, שמע את דברי הילד לאביו, מיד הסתובב וקרא לילד לבוא אליו, הוא הכניסו פנימה לבית והביא לו כוס שתיה וציין שהמים הם מים רתוחים ללא חיידקים (יש לציין שאותו יהודי אב הילד הקפיד כך בביתו, והשתוממם על כך שראה רבינו לציין זאת). ואמר לילד בחיבה 'עכשיו אתה כבר ילד גדול לכן תעשה ברכה בקול ואנחנו נענה אמן'. הילד אכן בירך ורבינו ענה אמן. לאחר מכן פנה רבינו להרב פרידמן ולבא הילד והציע גם שתיה. הוא בירכם שוב ברוב חיבה ופנו לדרכם. רבינו לא פנה בזאת למלווי שיעשו זאת אלא באופן טבעי זכה במצוה ועשאה ברוב שלימות.

הפגישות בין רבינו לגאב"ד ערלוי זצ"ל

הייתי נוכח בשני פגישות בין רבינו לגאב"ד ערלוי הגר"י סופר זצ"ל שנלב"ע בימים אלו. הפגישה האחת היתה בחודש אב תשס"ט בחדר ההמתנה של ד"ר זילברמן ברח' בלפור בירושלים. (מן הראוי כאן לציין את מסירותו של הרופא, איש יקר מלא הערכה והכנעה לת"ח, שמרן הגרא"מ שך זצלה"ה המליץ לרבינו לטפל אצלו, ורבינו עבר אצלו ניתוח על עינו בשנת תשמ"ה, והמשיך לטפל אצלו עד סמוך לפטירה, שהיה אצלו בפעם האחרונה בחודש אייר תשע"א). האדמו"ר התעניין אצל רבינו על שיעוריו והרבצת התורה לתלמידים, וכן חקר ושאל אודות ספרי רבינו וביקש שמאוד חפץ בהם, ואכן דאג רבינו לשלוח לו את הספרים. (גם לאחר פטירת רבינו זכיתי להגיש לפניו ספרי 'אמרי דעת' כאשר ביקשני שחפץ בדברי מוסריו של רבינו). הם בירכו אחד את השני כבר בחודש אב בברכת השנים לקראת השנה החדשה.

פגישה שניה התקיימה ב"ט טבת תשע"א כאשר האדמו"ר שהה בבית מקורבו הרב של' פישר שיחי' כאן בבני ברק, זה היה תקופה קצרה לאחר שהאדמו"ר השתחרר מבית חולים שהיה מאושפז בחו"ל ובארץ, רבינו סיים את שיעור חיי אדם לאחר תפילת שחרית, והר"ר יאיר אשקלון שליט"א הביאו לאכסניית האדמו"ר, השיחה נסובה אודות מרן הכתב סופר זצ"ל שביים זה חל ההלולא שלו, ורבינו ציין שבמסכת גיטין השתמש הרבה בספרו. תלמיד רבינו הג"ר דוד חפץ שליט"א שזים את הביקור אמר לאדמו"ר שביים זה חל יום הולדת רבינו, האדמו"ר התרגש ובירך את רבינו וכן ביקש את ברכת רבינו. רבינו דיבר דברי אמונה וחיזוק, ובתוך הדברים אמר רבינו להאדמו"ר 'יהודי בכל מצב שהוא אינו יכול להיות ממורמר, כי הרי יש לו את הקב"ה!' רבינו שדיבר בהתרגשות ריגש את האדמו"ר שהיה שרוי בצער על כך שחליו מונע ממנו את הרבצת התורה. ובאותו יום בערב מסרו לרבינו שהאדמו"ר במשך היום חזר על דברי רבינו, ובעיקר על המשפט הנ"ל, שיהודי אין שום מצב שיכול להיות במרירות כי הרי יש לו את הקב"ה. בשבוע שלאחר מכן הזכיר זאת רבינו בשיחתו בשיבה, וסיפר שאמר זאת להגאון מערלוי, ומשפט זה חיזק אותו מאוד. ת.נ.צ.ב.ה.

הוראות והדרכות

דין רודף בעצירת הגדלות של השני

אמר רבינו: מי שקובע חברותא רק על מנת להיות המדבר, ושהחברותא יצטרך רק להיות השומע מבלי לתת לו לדבר, ואינו מוכן לשמוע את החברותא, יש לו דין רודף!

ההכרח בשמיעת שיעורים

בחור מבוגר שאל אותי למה צריך שיעורים בישיבות, הלא אפשר להסתכל בספרים. כשנכנסים לחדר זה, (חדר השיעורים של רבינו) אין זה שאלה כלל. וכפי הנראה הוא עם הארץ גמור. (מרשימות הרב אפרים הרשקוביץ שליט"א – תשס"ז)

הדרכה באופן הלימוד כדי שיתקיים אצל הלומד

'אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליהם'. לא כתוב שאינו מבין, אלא אפילו אם הוא בעל כשרון ויש לו תפיסה מהירה, ולפעמים לא רק תפיסה מהירה, אלא הוא בעל הבנה ישרה, אבל אין לו יגיעת התורה, מתרפה עליה, לכן תורתו לא מתקיימת.

הרבה הרבה באים להתלונן, כבר עבר חשון, כסלו, טבת, וחצי שבט, ולא נשאר לי כלום, - בביטויים שלהם הם אומרים לא נשאר בידי כלום, והם מנסים לתלות את הסיבה בירידות ונפילות, ובמילים שלהם הם אומרים, משבר כזה, ומשבר כזה. אבל האמת היא שעיקר הסיבה היא שחסר ביגיעה, לא קיבלו יסודות אין להתייגע בתורה, לא רוצים להתייגע. יש מילה חדשה 'בקיאות', ללמוד בבקיאות זה דבר חשוב מאוד, אבל צריך שזה יהיה לימוד, לא רק אמירה נעימה בלבד. מה זה בקיאות? הרי צריך לדעת את המהלך של הסוגיא, מה רש"י אומר, מה תוס' אומר, ומה הראשונים אומרים. כל הענין של בקיאות זה רק להתעמק פחות מהעיון, אבל צריך להבין הדברים ולברר אותם. המושג הזה נאבד לגמרי. צריכים ללמוד באופן כזה שיתקיים אצלו הלימוד, וזה על ידי יגיעת המח, תורה צריכה יגיעה כדי שתתקיים. בינו זאת!

היה משא ומתן בין מרן רבי ברוך בער זצוק"ל לבין מרן רבי חיים עוזר זצוק"ל, שמרן רב"ד התלונן על עצמו שיש לו כאבי ראש מעיון התורה, והרי ידוע מגדולי עולם שלמדו מתוך כאבים ושמו מגבת עם מים קרים על המצח והמשיכו ללמוד. ואמר לו מרן רח"ע שהראש שלהם היה אחרת. הכוחות שלהם היו אחרים, והכאבי ראש היו אחרים, ולכן אי אפשר להידמות להם. אבל וודאי כמה שהגוף נותן צריך להשקיע ביגיעת התורה. צעירים, מה חסר להם? כל הזמן לרשותם, ומה להם לבזבז את הזמן ולהתנהג כמו קטנים המשחקים בחול?! צריך להתחזק ללמוד ולדעת. (משיעורי חיי אדם תשנ"ח. מכתבי הרה"ג ר"א כגן שליט"א)

עובדות על כבוד בית הכנסת

כשלמד בשיעור חיי אדם ההלכה שצריך להיזהר בקדושת בית הכנסת... לכבדן ולרצון. סיפר רבינו שידוע שבת"ת של קלם היה נקי עד כדי כך שאפילו אם אדם היה מניח ידו על הריצפה היה נשאר נקי. ולא החזיקו שם שמש שינקה, אלא הם עצמם ניקו, והיו ממונים על זה בתורנות. והיה אחד שניקה ללא רשות את בית המדרש וקיבל על כך 'גערה' מהסבא זצ"ל. ואילו אצלינו המצב שממש מבזים את קדושת בית הכנסת, והרי לא רק בית הכנסת עצמו היה צריך להיראות נקי אלא גם הפרוזדור לפני פתח בית הכנסת. יש יחיד או יחידים שמזיקים בידים ועושים הרבה נזקים לרכוש הישיבה, אנחנו איננו יודעים מי הם, אבל הקב"ה יודע. וגם באלו שלא שומרים על הנקיון בכבוד בית הכנסת צריך להעיר להם, לא בקטטה ולא במכות ח"ו, אבל הערה כזאת שיתביישו במעשיהם, ויתחילו להיזהר בכבוד בית הכנסת.

ובענין זה סיפר: בילדותי בעיירה (ולאזין) היה בית הכנסת שהיה שביל אליו, ומצידו השני של בית הכנסת היה שטח מגודר וריק, (הישיבה היתה ג"כ בסמוך לשם), וכששאלתי מהו השטח המגודר, סיפרו לי שפעם היה שם בית הכנסת, ובעיירות של אז היו פורצים שריפות מידי פעם, ובאחת השריפות נשרף בית הכנסת, והקימו בשטח הסמוך בית הכנסת חדש, וגידרו את המקום שהיה בו בית הכנסת שנשרף שלא יחללו את המקום. אמנם הילדים היו קופצים על הגדר ונכנסים. ...כמה צריך זהירות בכבוד בית הכנסת. (מכתבי הנ"ל).

הנהגת מרן החזון איש בזמני צאת הכוכבים וזריחת השמש

החזון איש זצוק"ל היה שולח לבדוק בחוץ אם נראים ג' כוכבים קטנים כדי להתחיל בתפילת מעריב. וכן בעניין זמני נץ החמה היה בעצמו מסתכל בחלון שלפניו מתי זריחת השמש ואז נעמד שמו"ע, ולא הקפיד דוקא לפי השעון. (מכתבי הנ"ל).

יהיה ניתן בס"ד להשיג הגליין בבית מרן זללה"ה.

להערות והארות אפשר להתקשר לטל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר הודעה בתא קול] או דרך

פקס 036186624.

נפשו גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

גליון 85 ויקהל תשע"ו

העלון יוצא ללא מטרת רווח וניתנת
רשות לצלמו למטרת זכויה חרבים בלבד.
לתרומות ותענוגות, חוספת מענים, הצעות והערות
יש לפנות בטלפון: 0527-69-79-44
או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

בגליונות הקרובים נכנס לעניני פורים. בתקופה זו רבינו ז"ל הרבה לעסוק בעניניו של עמלק בהיות שאז היתה בחינת מחית עמלק. ובהבנת מהות עמלק נבין מהות היצה"ר, תפקידו ודרכי עבודתו. המאמר הראשון יובא בהמשכים מפאת אריכותו. המאמר השני משלים לראשון בהכנסו לשורש הסוגיא.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

מהות התנגדות עמלק

בעמלק נאמר "כי יד על כס י-ה מלחמה לה" בעמלק מדור דור" וברש"י נשבע השי"ת בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית וכו', נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, ע"כ. סוג איבה זה לא נאמר כלפי שאר האומות, ואפי' אצל ה' אומות שנצטוו לא תחיה כל נשמה, אין חומרה עצומה כזו של מלחמה ואיבה עולמית. ונתפרש הטעם בזוה"ק כי עמלק עשו מלחמה בין עם סיטרא דתתא – עם ישראל, בין עם סיטרא דלעילא – עם הקב"ה, וכמ"ש חז"ל עה"פ ויזנב בך וגו' שחותך מילות וזורקן כלפי מעלה ואומר טול לך מה שבחרת.

עומק הענין הוא שעמלק מתנגד עם כל מה שיש בו כבוד שמים. הן הכבוד שנעשה ע"י העבודה של עם ישראל לעשות רצונו ית', שנותנים עוז לאלקים ומגלים כבודו בעולם, הן בהתגלות כבודו מלעילא שמגלה מציאותו והשגחתו "למען שמו", שיכירו הברואים שמלכותו בכל משלה, ועל שניהם מתנגד עמלק בתוקף, וע"כ בחר לו עמלק את מצות המילה שיש בה את ב' הפנים יחד, כי עצם הציווי של מצות המילה לישראל נותן להם גדר מסוים של מהול, כמ"ש במתני' [נדרים ל"א ב'] הנודר מן המולים אסור בערלי ישראל [אף שלא מלו נחשבים נמולים], כי יש תיקון מן השמים בנפשות ישראל להסיר את הערלה, אמנם לא נגמר הענין בידי שמים, דיש גם עבודת האדם למול ולהסיר את הערלה לגמרי, נמצא שמצוה זו חובקת את ב' הדרכים גם יחד, וע"כ בחר עמלק בדוקא את מצוה זו להתנגד לה.

זעקה גדולה ומרה עם הביטחון בהצלה

[עניני ישראל ח"ב קפ"ח]

ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה. כלומר מרדכי הבין את גודל הצרה הנוראה, שלא זעק סתם זעקה אלא זעקה גדולה ומרה עד מאוד, וברש"י הביא מחז"ל שבעל החלום אמר לו שהסכימו העליונים על כך לפי שהשתחוו לצלם ושנהנו מסעודת אחשורוש ע"כ, ואכן הוא מצב נורא שיש הסכמה מן השמים לגזירה נוראה זו להשמיד להרוג ולאבד ח"ו את כל היהודים

בהמשך המגילה כתיב, ותקרא אסתר להתך וגו' ותצוהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה וגו', ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו וגו', ותאמר אסתר להתך ותצוהו על מרדכי, כל עבדי המלך ועם מדינות המלך יודעים אשר כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך וגו', ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלושים יום וגו', ויאמר מרדכי להשיב אל אסתר אל תדמי בנפשך להמלט בית המלך מכל היהודים, כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו וגו' ע"כ, כלומר מרדכי היה בטוח בלי ספק ש"רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר", וא"כ אין מובן כלל מה פשר ה"זעקה גדולה ומרה" על גודל הצרה הרי אין כאן צרה כלל שכן הישועה מובטחת וקרובה לבוא, והביטחון והזעקה הם תרתי דסתרי ממש.

ישוב הענין בקיצור הוא מכיון שהיה כאן עסק עם קליפת עמלק, צריך לאחוז בב' הקצוות גם יחד. מחד האמונה והביטחון הגמור בישועת ה' כי קרובה לבוא וכמאה"כ "ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך", שמגודל הביטחון בישועה תגל נפשי כבר עכשיו טרם צמחה הישועה בפועל. ומאידך אין מתרשלים מחיוב העבודה שיש בזמן הצרה לזעוק ולהריע לפני השי"ת כדברי הרמב"ם בהל' תענית, כי מצב ההוה של הצרה מחייב עבודת תפילה עד כדי "זעקה גדולה ומרה" כאילו שאין ידיעה כלל בישועה העתידה לבוא. וצריך לבאר במה נתייחד עמלק שההצלה ממנו דורשת אחיזה בב' הקצוות יחד.

וע"כ נשבע השי"ת שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק, דבין "שמו" ית' דלעילא דהוא שם הוי"ה שהוא שמו בעצם שמהוה הכל, ובין "כסאו" שהוא מעשי המצוות כדוגמת "כסא" המלכות של התחתונים הנושאים כביכול את כבודו בעולם, שניהם אינם שלמים עד שימחה שמו של עמלק המתנגד אליהם.

אופן מלחמת הקדושה נגד עמלק

ב' פנים אלו הם ב' דרכים בעבודת השי"ת בעת צרה, מצד אחד צריך בטחון בישועת ה', שאפי' כשנראה מבוי סתום שאין שום פתח להצלה, צריך לבטוח בהשי"ת שהוא כל יכול ואין שום מעצור לפניו מלהושיע, ואינו משועבד כלל למעשי התחתונים, שיכול להושיע למען שמו בדרכים שאינם תלויים בעבודת האדם הנותן עוז לאלקים, ומצד אחר גם כאשר בטוח בבטחון גמור בישועתו ית' אינו רשאי להרפות מדרכי העבודה של תפילה וזעקה. והם ב' הפנים של המלחמה עם עמלק המתנגד לשניהם יחד, הן כנגד הכבוד שמים בהתגלות מצדו למעו שמו, הן נגד הכבוד שמתגלה ע"י עבודתו כמש"כ, וע"כ צורת המלחמה עם עמלק דורשת עבודה כפולה זו של "זעקה גדולה ומרה" יחד עם הבטחון המוחלט ש"רווח והצלה יעמוד ליהודים".

עמלק – "מליקה"

התכונה העיקרית של עמלק, שבגינה אחריתו עדי עובד, היא תכונת ה"חוצפה" כפי

שהמשילוחו חז"ל לבן הבליעל שקפץ לאמבטיה רותחת, שבעוד דנס קריעת ים סוף גילה לכל העולם שכבוד שמים היא מציאות מוכרחת בבריאה, "ואכבדה בפרעה ובכל חילו", וכל העולם כולו חל מפניו "שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת וגו'", כדוגמת האמבטיה רותחת שאין שום דרך במציאות לקפוץ אליה, וקופץ אותו בן בליעל ומראה לכל שאין כאן הכרח, מקרה הוא רח"ל!

זוהי תכונתו העיקרית במלחמתו עם השי"ת וישראל עם קדושו, לשלול את ההשכלה שמלכותו בכל משלה בהכרח גמור, ולומר שכולו מקרה וכמ"ש חז"ל עה"פ "ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו" ואין קרהו אלא עמלק שנאמר אשר קרך בדרך (מדרש שם), דוהי כל מהות רשעותו של עמלק להפוך את הגילויים העצומים שמראים באופן מוכרח, לומר שהשי"ת מנהיג הכל ל"מקרה" ח"ו.

והנה האדם מורכב מגוף ונשמה, הנשמה היא השכל המשיג גדלות ה' ויחודו ית', שמכריחו להתבטל לפניו ולעשות רצונו, כלשון הגרי"ס זצ"ל באיגרתו הידועה "האדם אסור במושכלו", שהשגת המושכלות קושרו ואוסרו לעשות רק כפי הבנת שכלו, מאידך גופו נוטה להתענג בתענוגות בשרים ולהיות "חופשי בדמיונו" לעשות ככל העולה על רוחו, "בל יחת מן העתיד הודאי" דכח הדמיון לערער את הדברים המוכרחים ביותר שלא יחת וירעד מהם, כי הדמיון כוזב ומקבל את כל השקרים שבעולם.

[המשך בשבוע הבא א"ה]

כתישת הגוף על התורה וקביעת קדושתה בו עי"ז [בסוד ישרים זכרו תשנ"ו]

כתיב אם בחקתי תלכו ופירש"י שתהיו עמלים בתורה. רש"י מכריח פירושו שכן קיום המצוות הרי כתוב אח"כ ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם ע"כ. אבל אינו מובן מדוע בא החיוב על עמל התורה בלשון הליכה. במד"ר שם מובא ע"ז מ"ש דוד "ואשיבה רגלי אל עדותיך". בכל יום (מחמת חובת המלך) היה דוד מתכנן מה לעשות בעניני ציבור אבל רגליו היו מוליכות אותו באופן סתמי אל ביהמ"ד. וכנראה שהמד"ר בא לבאר ענין "תלכו" המוזכר בפסוק. ויתפרש ש"בחקתי" היינו שהד"ת יהיו **חקוקים** בגוף (מלשון חקיקה) שגם שם יורגש תוקף הדרופתקי דאו', ואז יוחקק ויוטבע בגוף הליכה אל ביהמ"ד (באופן סתמי) כי זהו הטבע החדש שקנה. וע"ז הם דברי רש"י בשם חז"ל שתהיו עמלים בתורה. כי רק בעמל ויגיעה יוכלו להחקק בגופניות נטיות גמורות אל חיי הרוח. **וגוף כנות על התורה יש לו טבעיות והרגשות אחרות מכל שאר הגופים. ובזה נעשית קדושה קבועה בגוף.**

כתיב (פ' בא) וילכו ויעשו בנ"י (את הקרבן פסח) וכו' ושאלו חז"ל (רש"י שם) והרי לא עשו אלא בי"ד, אלא כיון שקבלו עליהם לעשות אע"פ שעדיין לא עשו מעלה עליהן כאילו עשו. ובריש אדר"נ הוסיפו דכ"ה בנעשה ונשמע, מכיון שאמרו נעשה מעלה עליהם כאילו כבר עשו ויש להם עתה שכר עשיה. וע"ע שע"ת להר"י שע"ב שבזה נחשב שמעשיו מרובים מחכמתו. ולכאורה הקבלה של יגיעת תושבע"פ לא גרעה מכחה של קבלת עשית מצות. נמצא שבקבלה ביום הפורים של עמלה של תושבע"פ כבר יש שייכות אל חקיקות אלו והרי קנה מצדו קנין בנקודת הקביעות קדושה שבגוף. גוף כזה ראוי להיראות אופיו בעת קיום הבסומי עד דלא ידע.

טוב יצר כבוד לשמו ע"י יצירת תפיסת החלל

מורגלים אנו בדברי הגר"א ז"ל על מה שאומרים בתפילת יוצר "טוב יצר כבוד לשמו וכו' שאין טוב למעלה מזה ש"יצר כבוד לשמו", היינו שנתן מקום לנבראים כלפי מעלה ע"י שנותנים לו כבוד [עיין גליון 83]. נוסף בזה ביאור. כשאומרים כבוד ל"שמו" הכונה לשם המיוחד המורה על מידת החסד הפשוטה כפי שנראית אצלו ית"ש - היינו טבע הטוב להטיב. אבל לצורך הבריאה התחדשה תפיסה שיש מקום כביכול פנוי ממצאותו שנותן מקום לנבראים. ובמהלך זה נראה שיש חוסר גילוי מידת חסדו ית', זהו החסרון שצריך עתה להשלים ע"י מעשה התחתונים. אשר במעשיהם מעוררים מידת חסדו להשפיע בבריאה ומתמלאת מכבודו ית"ש. אז חוזר להופיע בה להדיא אותו חסד פשוט שאין בו שום חסרון רק שלימות.

ההפרש שבין השגחת האדם והשגחת הטבע

אבל יש להבחין בין מעשה בראשית לבריאת האדם. כי המהלך של טבע המעשה בראשית יצא ממידת החסד הפשוטה "עולם חסד יבנה" ומשום כך היא מקבלת כל קיומה בחסד ולכן אין לבריאה ערך כלפי מעלה וכל אנפין שוים. אבל בדרכי האדם נעשה כאמור פינוי משלימות החסד, כדי שהאדם הוא זה שימלא את המקום ה"פנוי" בכבוד, ורק על ידי זה תתחבר ותתפשט השלימות. ובהיות שמהלך "האדם" מיוסד על זה, אם כן אין כל אנפין שוים בו, שהרי מתחלקים גווני השפע המושפע מלעילא כפי איכות וכמות גווני העבודה, והכבוד העולה ממנו. ובהנהגת האדם, מכיון שכל אחד שונה מחבירו בעבודתו, אם כן מוכרח שתהיה ידיעה והשגחה פרטית למטה, וח"ו לא עזב את הארץ. אבל בהשגחת הטבע, כיון שכל אנפין שוים לקבל קיומם, אם כן יש מקום טעות שעולם כמנהגו נוהג, וח"ו אין ידיעתו ית"ש למטה.

מהות כח הליצנות של עמלק

עמלק נקרא בחז"ל "לץ" (עיין ילקוט ריש יתרו). מהו ענין ליצנותו ? עקירת ערך החשיבות מהבריאה, [א.ה. שהרי זהו טבע הליצנות, לזלזל בחשיבותם של דברים ועמלק הוא עצם כח הזלזול בחשיבות

מציאות הבריאה]. וממילא הוא עוקר את כל המושג של "יצר כבוד לשמו" [א.ה. שהרי בזה מקבלת הבריאה חשיבותה]. וכאן היא הכפירה בכל מהות העבודה שהיא בנין הכבוד, המחלקת בין עובד אלקים ללא עבדו. ולשיטתו של עמלק הכל הוא רק "עולם כמנהגו נוהג" שבה כל אנפין שוים, וממילא יש מקום לדמות ש"עזב ה' את הארץ" ח"ו. זהו "אשר קרך" - אין השגחה מיוחדת לאדם וכל הניסים היו רק מקרים בעלמא.

דור המדבר ראשית קומת כנסת ישראל יצירת

הדעת

המפגש הראשון עם עמלק היה עם דור המדבר. לכל דור יש מקום פרטי ותפקיד פרטי בקומת כנסת ישראל הכללית. הקומה הכללית של כנס"י היא בציור של קומת אדם אחד החובק בו את כל הדורות עד אחרית הימים. דור המדבר היה ראשית הקומה, שהרי ביציאת מצרים נולדה האומה הנקראת כנסת ישראל. הראשית וגם העיקר של כל קומת האדם, הוא כח הדעת כמ"ש בנדרים (מא). על דעת, דא קנית מה חסרת, דא חסרת מה קנית. במערבא הוי אמרי, דדא ביה כולא ביה דלא דא ביה מה ביה. זה הוא המרכז של קומת האדם שעליו תלוי הכל. ולכן תפקיד דור המדבר בכללות הקומה היה להעמיד את כח הדעת של כל הקומה על תילו. על זה אמרו חז"ל ודרדע וכו' דור דעה [עיין רש"י מלכים א' ה' י"א].

ענין הדעת הוא כנודע כח החיבור. ובהיות האדם עולם מלא כמ"ש רז"ל במתני' (סנהדרין לו). אם כן יכול לחבוק בתוכו את כל דרכי ההשגחה העליונה. מצד אחד דרכי החסד הפשוט להטיב [שבו מנהל את הבריאה נטולת הבחירה], ודרכי המשפט שקשורים לעבודת האדם. נתרגם את הדברים בתפיסת הנפש, האחיזה באמונה השלמה דכל דעביד רחמנא לטב עביד היא האחיזה בחסד הפשוט להטיב [הכל לטב עביד], ומאידך גיסא, אחיזה בתקיפות העבודה הנתבעת בדרכי ההשגחה ביסורים הבאים על האדם. ואין בזה סתירה כלל. המשפט לא יכחיש ח"ו את פשיטות התפיסה בחסד והם מתחברים בעבודת ותפיסת הדעת שדרכה לחבר.

שורש עבודת הבטחון

עבודה זו נקראת עבודת הבטחון, אשר כל יסודה היא השלימות של עבודת הדעת. כי ענין הבטחון הוא, ליחס האמונה בפשיטות חסדו ית"ש בכל המקרים בהם מתנהגים עם האדם בהשגחת המשפט [דין]. וסגולת עבודה זו היא להכליל את כל דרכי המשפט [בהם יש כללים ברורים] בתוך דרכי החסד הפשוט, ששם השלימות, ועל ידי זה נעקר הרע מעולמו של אותו אדם. כי הרי רק במהלך המשפט מצד עצמו יש קיום להרע [לאפשר לאדם בחירה בין טוב לרע], וכמ"ש (קהלת ג') במקום המשפט שם הרשע, אבל ברצון הפשוט להטיב לא נאחז קטרוג ורשע ח"ו. וזו כאמור היתה עיקר עבודתם בבנין קומת הדעת, לעקור את כללות הרע מתוך קומת כנסת ישראל הכללית.

ראשית גויים עמלק

ובזה נבא לבאר ענין עמלק. כללות השבעים אומות נתיסדו בדור הפלגה. בהיות האבות הק' יסודי עולם, על כן מפסולתם של אברהם ויצחק יצאו גם כן היסודות והשרשים של שבעים האומות. הם ישמעאל ועשו אשר היו שורשים למדות הרעות אשר שרשם וכללותם הוא ניאוף ורצח [א.ה. ניאוף ישמעאל רצח עשו כפי שידוע מהגר"א בכ"מ]. ומכל מקום אחר כך התחדשה עוד אומה הנקראת עמלק. באיזה ענין הם מתיחדים כשורש ואומה בפני עצמה? אמרו רז"ל (זוה"ק סוף בשלח) שעמלק הוא הרכבה של ישמעאל ועשו ביחד. ואין פירושו שהוא חצי מזה וחצי מזה אלא שהוא בריה בפני עצמה הממזגת את אופי שניהם. וכתבו הקדמונים שעמלק הוא הדעת של קומת הרע. ענינו, שיסוד הרשעות שלו אינו בהשחתת המדות [כעשו וישמעאל כנ"ל] אלא עמלק הוא השורש לרעיון של הרע עצמו, השיטה היסודית של הרע. עומק שחיתות השיטה היא הדעה כוזבת שאין הבריאה נותנת כבוד, רק עולם כמנהגו נוהג וכל אנפין שוים, זהו הלך הנ"ל.

על גבי יסוד זה כבר מתפרעות המדות בפראות נוראה [א.ה. היינו שנמצא פרעות ושחיתות במידת הרצח והניאוף]. זהו הראשית גוים עמלק. כעת נבין היטב שכאשר נעשתה אצל דור המדבר טעות בביריות תפיסת הדעת אז מידה כנגד מידה ממש "ויבא עמלק", שהוא הפירוד הגמור הכופר בכל גוון של כבוד ועבודה.

זהו מ"ש בתנחומא שאין השונא - עמלק - בא אלא על ביטול תורה, כי היא הקובעת חשיבות וערך בכל חלק מהבריאה, אין כבוד אלא תורה כמ"ש רז"ל. על כן ברפיונה, אז בא הלך המכחיש ועוקר כל יסודי הכבוד מהבריאה. עמדנו על ה"ראשית גוים עמלק", הופעתו הראשונה. נמשיך ל"אחרית גוים" שיהיה אז "עדי אובד" (וע"ע רמב"ן סוף בשלח).

הבאנו כמה פעמים דברי הגר"א ז"ל בליקוטים שחרבן בית שני היה כמיתה בקומת כנסת ישראל, עד שבדורו הגיעה קומת התורה והדור למצב תרוד רב, ומסיים שם הגר"א ז"ל "ומקוין אנו עתה לתחיית המתים". הנה ירידה זו בקומת התורה, אין לך ביטול תורה גדול מזה, וממילא אז מתעורר השונא ובא [א.ה. כמו שהיה במדבר]. ואכן בזמן הגר"א ז"ל התחילה להתפתח קליפת החוצפא וכידוע שאז התנוצצה ההשכלה, אשר הם הערב רב שראשיהם הם מזרע עמלק וכמ"ש בזוה"ק פ' בראשית. זוהי החוצפא יסגא המדוברת בסוף סוטה שתהיה בדורות האחרונים הנקראים העקב של הקומה. אין זה ענין של מדות רעות אלא בעלי שיטה של הפקעת ערכי הכבוד מהבריאה, והוא כבוד התורה וחכמיה. זוהי מלחמת עמלק בדור העקב. ואיתא בשער הגלגולים שדור המדבר חוזר להתגלגל בדורות העקב. ובהיות שעיקר נסיונם בתחלה היה ב"תועי לבב" [עם תועי לבב הם] דוקא, על כן גם בעקב, עיקר הנסיון והמלחמה הוא על קיום ערכי הכבוד דוקא, מלחמת הדעת דוקא. כל זלזול במהלך של כבוד התורה וערכיה, שרשיו בעמלק.

וכתב הגר"א ז"ל שמכל החמשה סוגים בערב רב, הבעלי מחלוקת הם הגרועים מכולם, והם העמלקים שבהם. נבאר כוונתו. כידוע שהמחלוקת נולדה ביום השני למעשה בראשית שבו נחלקו המים התחתונים מהעליונים. ואמרו חז"ל [ר"ה ל"א] שחלוקה זו היתה בעיקר בשביל להמציא מהלך של חילוק מעשיו ומלך עליהם. בזה ניתן מקום לכבוד לעלות מלמטה למעלה כי כבוד גדול נוהגים במלך וכו'. זו סיבת בכיית המים התחתונים אז, שרוצים למהוי קדם מלכא [א.ה. היינו לתת כבוד לשמו]. אבל מנקודת כח החילוק הזו יכולה לצאת מחלוקת על השמים, היינו לסלק את מציאות השמים מן הארץ. כאן נעוץ שרש עמלק, שהוא הבעל מחלוקת המנתק את הארץ לגמרי, והופך הכל למהלך מקרה ועולם כמנהגו נוהג

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

- פרשת ויקהל תשע"ו -

מלאכת מחשבת

וּבְחֻלְשֵׁת אֶבֶן לְמִלֵּאת וּבְחֻלְשֵׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל מְלָאכַת מַחֲשָׁבֶת (ל"ה ל"ג)

הנה במלאכת שבת אינו חייב אלא אם כן הוה מלאכת מחשבת, ופירש רש"י בחגיגה (י"ב) דאע"פ דמלאכת מחשבת בשבת לא כתיבא, אלא במשכן הוה דכתיב, מכל מקום לפי שסמך פרשת שבת שבפרשת ויקהל לפרשת המשכן, אנו למדין מלאכת מחשבת לשבת.

והנה מצאנו ב' פטורים במלאכות שבת, חדא, דבעינן מלאכת מחשבת, וכדאמרינן בגמרא בבא קמא (כ"ו ב') אמר רבה היתה אבן מונחת לו בחיקו, ולא הכיר בה, ועמד ונפלה, לענין שבת פטור, דלא הוה מלאכת מחשבת.

תו מצאנו פטורא דמתעסק, וכדאמרינן בגמרא שבת (ע"ג א') דאם ידע שיש לו אבן, והלך ד' אמות ברשות הרבים, ולא ידע שהיא רשות הרבים, אלא סבר שהיא רשות היחיד, פטור מקרבן מטעם דהוה מתעסק, אבל הוה שפיר מלאכת מחשבת.

וכתב הגרע"א (קמא ס"ח) דחלוק פטור דמתעסק מפטור דאינה מלאכת מחשבת, דפטור דמתעסק הוה עבירה דאורייתא אלא דפטור מקרבן, משא"כ פטור דאינה מלאכת מחשבת, מותר מן התורה. [ונחלק על המקור חיים (ס"ח ת"ל) דסובר דמתעסק לא הוה איסורא כלל].

להפריש מאיסור

הנה הרואה חבירו שעושה מלאכה באופן שאינה מלאכת מחשבת, מן התורה אינו חייב להפרישו, כיון דאינה מלאכה כלל, אבל מדרבנן חייב להפרישו, דמדרבנן איסור גם כשאינה מלאכת מחשבת.

והכי נמי הרואה חבירו שעושה מלאכה כשהוה מתעסק, לדעת הגרע"א הנ"ל חייב להפרישו, דהרי לדבריו מתעסק חשיב עבירה. ולמשל, מי שפותח גג סוכה, ואינו יודע שהמים נשפכים על צמחים, לא מיבעיא כשהצמחים שלו, דחייב הרואה להפרישו מדרבנן, דאע"ג דאינו מלאכת מחשבת, מכל מקום איכא איסור דרבנן, וכן אע"ג דהוה מתעסק, הא מכל מקום הוה איסורא להגרע"א.

אלא אף כשהצמחים אינו שלו, נמי חייב להפרישו, ואע"ג דהוי תרי דרבנן, מלאכה שאינה צריכה לגופה ואינו מלאכת מחשבת.

ויש לעיין עוד, במי שיש זבוב על כובעו בשבת, והולך בכרמלית, אם חייב הרואה להפרישו, והכא הוה ליה ארבע דרבנן, אינה מלאכת מחשבת, חי נושא את עצמו, כרמלית, מלאכה שאינה צריכה לגופה. ולכאורה חייב. אך צריך עיון אם נוהגים כן.

ב' נפקותות בין מתעסק למלאכת מחשבת

הנה כתב הגרע"א דנפקא מינה לענין דינא דקם ליה בדרכה מיניה, כגון דבשעה שהיה מתעסק במלאכת שבת, הזיק ממון של חבירו, דאם הוה מלאכה דאורייתא, אם כן הוה חייבי מיתות שוגגין, ופטור מממון, אך אם לא הוה מלאכת מחשבת, אין כאן כלל מלאכה דאורייתא, וחייב ממון.

תו כתב הגרע"א, דנפקא מינה בהא דקיימא לן דמצווה על שביתת עבדו, דאם רואה עבדו שטעה ואמר שרוצה לקצור זה התלוש, והרב יודע שבאמת הוא מחובר, דאם אינו מלאכת מחשבת, לא שייך בזה שביתת עבדו, דהא העבד אינו עושה מלאכה כיון דחושב שהוא תלוש, ואם כן אין רבו עובר משום שביתת עבדו. אבל אם הוה מתעסק, וחשיב עבירה, אם כן כיון דהרב יודע שהוא מחובר, יש בו משום שביתת עבדו, דהא מלאכת מחשבת מקרי כיון דנעשה מחשבתו של עבד לקצור, אלא דפטור משום מתעסק, וכיון דמתעסק הוה עבירה יש בזה משום שביתת עבדו.

והנה יש לעיין, דמשמע מדברי הגרע"א, דאם לא היה מלאכת מחשבת, [כגון שלא הכיר האבן בחיקו], אין בזה משום שביתת עבדו, והרי אף בכחאי גוונא מיתסר עכ"פ מדרבנן, ואם כן צריך למנוע את עבדו, כי גם במלאכות דרבנן איכא דין שביתה, כמו שכתב המשנה ברורה (סי' ש"ה ס"ק מ"ג) לענין שביתת בהמתו בכרמלית.

ונראה דהגרע"א מודה בזה, אלא דבא לומר דיני דאורייתא, דאם מתעסק לא הוה עבירה כלל, אז גם מדרבנן לא הוה מתסר, ולא היה בזה משום שביתת עבדו כלל, אבל השתא דמתעסק הוה עבירה דאורייתא, הלכך שייך למיסר מן התורה משום שביתת עבדו, היכא דהוה מלאכת מחשבת, כגון סבר שהוא רשות היחיד ובאמת רשות הרבים. אך באמת היכא דלא ידע שיש אבן בחיקו אולי מיתסר מדרבנן.

אמנם יש לעיין בעבד קטן או שוטה דאינו יודע מה מעשיו, אם ליכא שביתת עבדו, וכי תימא דהא שביתת בהמתו איכא גם בהכאי גוונא, אך הרי חזינן מדברי הגרע"א דסבירא ליה דחילוקא איכא בין שביתת עבדו לשביתת בהמתו, דבשביתת עבדו אינו חייב במתעסק, אם מתעסק לא חשיב עבירה.

סבר שהוא כלי שני

הנה העולה מן האמור, דהיכא דהוה מלאכת מחשבת אלא דאינו יודע שהיא מלאכה, כגון שסבר שהיא רשות היחיד ובאמת היא רשות הרבים, אין כאן פטור של מלאכת מחשבת, אלא הוה מתעסק, משא"כ היכא דאינו יודע כלל שעושה מלאכה, לא הוה מלאכת מחשבת, ואינו מלאכה כלל.

ויש לעיין מהו היכא שהכניס מאכל לתוך כלי מלא מים, וסבר שהוא כלי שני דאינו מבשל, ובאמת הוא כלי ראשון דמבשל, מי אמרינן דחשיבא רק מתעסק, או דילמא לא הוה מלאכת מחשבת כלל. ויש לדון בזה מכמה אנפי:

א. מתעסק או אינה מלאכת מחשבת

לכאורה יש ראייה, דהנה אמרינן בגמרא שבת (ע"ב ב') דאם נתכוין לחתוך תלוש דאינה מלאכה כלל, ונמצא מחובר דהוה מלאכת קוצר, הוה מתעסק, אבל עכ"פ חשיב מלאכת מחשבת.

וצריך ביאור, מאי שנא מהא דהיתה אבן בחיקו ולא הכיר בה, דלא חשיב מלאכת מחשבת כלל, והכי נמי הרי לא ידע דהיה מחובר.

וצריך לחלק, דשאני התם בהיתה אבן בחיקו ולא הכיר בה, דאינו יודע ממה שעושה, משא"כ בנתכוין לחתוך תלוש ונמצא מחובר, יודע מה שעושה, [רק אינו יודע משמעות עשייתו, והיינו שהוא מחובר].

ואם כן בפשוטו הוה הדין בסבר שכלי שני ונמצא כלי ראשון, חשיב מלאכת מחשבת, דהרי יודע ממה שעושה, אלא אינו יודע שזה מבשל.

ב. דברי האגלי טל דלא ניחא ליה בבישול

אך מדברי אגלי טל (מלאכת אופה אות ל"ג) איכא למילף דלא כן, דהנה הקשה הגרע"א (תוספות למשניות שבת פרק כ"ב אות ק"ע) דהא אמרינן בגמרא שבת (קל"ח א', לענין עיר של זהב) דלא יתכן דאיכא פלוגתת תנאים, דחד תנא מתיר, וחד תנא מחייב סקילה. ותיקשי, הרי איתא במשנה (שם מ"ב ב') לענין כלי ראשון שלא על האש, דלרי יהודה מותר להכניס תבלין, ולחכמים לכאורה חייבין. [ומתוך הגרע"א, דגם לחכמים, איסור דכלי ראשון בתבלינים רק מדרבנן]. ומתוך באגלי טל (שם), דשפיר ר' יהודה מתיר, דלדברי ר' יהודה שאינו מבשל, אם יעשה כן, אף אם באמת מבשל, מכל מקום כבר אינו מלאכת מחשבת, דהרי חושב שאינו מבשל, נמצא דאף אם טועה אינו מלאכה.

שמעין מדברי באגלי טל, דאם חשב דאינו מבשל, לא הוה כלל מלאכת מחשבת, ולא דמי לנתכין לחתוך תלוש ונמצא מחובר, דהתם רצונו בהפסקת היניקה, דבלא זה לא יהא לו הדבר, והלכך חשיבא מלאכת מחשבת, משא"כ בסבר שכלי שני, דהא סבר שאינו מבשל, אם כן אין רצונו בבישול, אלא רק שיתן טעם, נמצא דלגבי הכלי ראשון לא הוה מלאכת מחשבת.

אבל נראה דהאי חילוקא צריך עיון, דהרי ענין מלאכת מחשבת הוא שידע מה עושה, ומה דניחא ליה לא משוי למלאכת מחשבת, והרי החילוק בין נתכין בתלוש ונמצא מחובר, להיתא אבן בחיקו, היינו כהנ"ל דהתם יודע שעושה הפעולה בחפץ, וזו אותה פעולה, משא"כ בהיתא אבן בחיקו, דלא ידע מהפעולה, ואם כן בכלי שני ונמצא כלי ראשון הרי ידע מהפעולה.

לדון בהוכחת האגלי טל

ויש לעיין בהוכחת האגלי טל, דהנה פירש באגלי טל דהסברא אמאי לא יתכן דחד תנא מתיר וחד תנא מחייב סקילה, היינו דצריך לחשוש שמא הוה טועה, דאין היחיד יכול לעמוד על דעתו נגד הרבים במה שאם האמת כדבריהם יתחייב חטאת, והוא יתירו לכתחילה, אך הכא אף אם טועה, מכל מקום לא הוה מלאכת מחשבת.

אך אם הוה אמרינן דסברת הגמרא דלא יתכן דחד תנא מתיר וחד תנא מחייב, היינו דהיה ראוי לגזור מדרבנן כיון דקרוב לדאורייתא, אז אין מקום להאי תירוץ.

ובעיקר ביאורו, לכאורה צריך עיון, דהא תינח לתלמידי ר' יהודה, אבל ר' יהודה גופיה הוה ליה למיחש דמבשל, ואז הוה מלאכת מחשבת.

דהנה המסופק אם יש לו אבן בחיקו, יש לעיין אם הוה מלאכת מחשבת, ולכאורה כיון דמסופק אם באמת יש לו אבן, הוה ליה מלאכת מחשבת. וצריך תלמוד.

ג. לא ידע שמבשל

אך באמת יש לדון מטעם אחר דלא הוה מלאכת מחשבת, דאינו מפאת דלא ניחא ליה, אלא מפאת דלא ידע שעושה פעולה של בישול.

דהנה הא פשיטא דבהניח תבשיל בתוך סיר, והיה סבור שהוא ריק, ובאמת יש בו מים דכלי ראשון, ודאי דלא הוה מלאכת מחשבת, דלא ידע כלל שעושה בישול, ושאינו בהך דנתכין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, דעשה מלאכת חיתוך, אלא דלא ידע דמפסיק היניקה. ואם כן יש לומר דהכי נמי כלי שני הוה כלית בו מים. [ואולי גם דברי האגלי טל לכוונה זו].

אך יש לדון לחלק, דכלי ריק, או בסבר בו שיש מים קרים, לא עביד מידי, משא"כ כאן הא עביד פעולה, אלא הנידון אם הפעולה במבשלת או לא, דהרי כלי שני הוה אותו החום, אלא דאין לו תכונת הבישול, וזה דמי לחתוך תלוש ונמצא מחובר דחשיב מלאכת מחשבת. וכן היה נראה יותר. וצריך עיון לדינא.

ד. סבר שכלי שני מבשל

הנה יש לדון מהו אם סבור שהוא כלי שני, רק סבר שכלי שני מבשל, ובאמת הוה כלי ראשון.

הנה לדברי האגלי טל, הרי הא דלא הוה מלאכת מחשבת, היינו

מפאת דרצונו רק בהטעמה ולא בבישול, משא"כ הכא דרצונו בבישול, אם כן יהא מלאכת מחשבת.

אך אם הוה אמרינן כהצד דכלי שני דמי לכלי ריק או למים קרים, גם בכהאי גוונא לא יהא מלאכת מחשבת. וצריך עיון.

ה. חשב שכבר מבושל

הנה היכא דסבר שהמאכל כבר מבושל מערב שבת, ובאמת אינו מבושל, נמי יהא תליא בהא, דלהאגלי טל אין כאן כלל מלאכת מחשבת. [א"ה, וכן לצד הנ"ל דדמי למכניס לכלי ריק, הכי נמי הכא, דלמחשבתו שהוא כבר מבושל הוה ככלי ריק].

משא"כ אם נימא דדמי לחתוך התלוש ונמצא מחובר, הוה מלאכת מחשבת.

ו. סובר דלא חשיבא בישול

הנה היכא דאיכא פלוגתא אם חשיבא מבושל או לא, ואיהו סבירא ליה דלא חשיבא בישול, ובאמת הוה בישול, בזה שפיר הוה מלאכת מחשבת, דידוע כל שיש הכא, והנידון הוא לענין הלכתא.

ואם סבר שהוא תולדות חמה, ובאמת הוא תולדות האור, נמי הוה מלאכת מחשבת, וכל הפטור מפאת מתעסק.

ז. פותח פקק

הנה יש לעיין במי שפותח פקק ויוצאים מים חמים החוצה, ואינו יודע אם יכנסו קרים תמורתם ועל ידם יתבשלו.

ונראה דזה לא הוה מלאכת מחשבת, אלא מיתסר רק מדרבנן, דזה דמי להיתא אבן בחיקו ולא הכיר בה, או לפותח דלת ולא ידע שבזה תתלבה האש בפנים, או לנועל דלת ואינו יודע דבזה צד צבי.

ושמעתי דהוכיחו דהמסיט מאוורר לכיון הקיר, או סמוך לאנשים, צורך יותר חשמל, ולהאמור אם אינו יודע לא הוה מלאכת מחשבת. [אך בעיקר האיסור בהסטת מאוורר, צריך לברר אופן יצירת החשמל].

ח. סבר שאינו פסיק רישיה

הנה בסבר דאינו פסיק רישיה, ובאמת הוה פסיק רישיה, יהא פטור משום מתעסק, אבל הוה מלאכת מחשבת, דידוע מאי דעביד אלא דאינו יודע דהוה פסיק רישיה.

והיה נראה דהיינו דוקא כשיודע שיכול להיות, אבל אם סבר שאינו יכול כלל לקרות, ובאמת הוה פסיק רישיה, בפשוטו אינו מלאכת מחשבת, דלא ידע שעלול להיות.

ולפי זה במסופק אם הוה כלי ראשון או שני, הוה ליה שפיר מלאכת מחשבת.

לא תבערו אש

לא תִּבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם יוֹם הַשַּׁבָּת (ל"ה ג')

הנה יש לשאול, בהדליק נר בשבת לחולה שיש בו סכנה, או לילודת, ונשאר הנר דלוק במוצאי שבת, אמאי לא אמרינן דחייב לכבותו במוצאי שבת, [ולהדליקו שנית לצורך החולה].

ויש לעיין בהאי קושיא מכמה אנפי:

א. פלוגתא אבני נזר וחלקת יואב

הנה פליגי האבני נזר והחלקת יואב, במניח סיר על האש בשבת ונתבשל במוצאי שבת,

באבני נזר (או"ח סי' מ"ח, ובאגלי טל זורע סק"ח בהג"ה) כתב דפטור, דבעינן שגם הגברא יעשה הפעולה בשבת, וגם שתיעשה בשבת. ולא דמי למלאכת זורע, דשאני התם שכן צורת המלאכה שנעשה רק במוצאי שבת. [אך אם הניח בשבת ונתבשל בשבת שניה, בזה יתחייב, וכמו הכותב במזיד אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת שניה].

אך בחלקת יואב (ח"א סי' י') פליג, דנהי דאם לא התבשל, כגון שלקח הסיר קודם הבישול, פטור, אבל בנתבשל במוצאי שבת חייב. [ויילף לה מירושלמי (שבת פ"א ה"ו, י"ב א'). אמנם באבני נזר כתב דאין כוונת הירושלמי דחייב אלא דאסור מדרבנן].

והנה באבני נזר הביא ראיה לשיטתו מקושיין הנ"ל, דאם לא כן בהדליק נר לחולה שיש בו סכנה וליולדת, יתחייב לכבותו במוצאי שבת ולהדליקו שנית, דהרי עובר על מלאכת מבעיר במה שממשיך

להיות דלוק במוצאי שבת.

ב. לכבות על ידי נכרי

הנה איתא בגמרא שבת (י"ב ב') אמר רבי ישמעאל בן אלישע, אני אקרא ולא אטה, פעם אחת קרא והטה, וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת, לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה.

ולפי זה השיב בחלקת יואב (שם) להוכחת אבני נזר הנ"ל, דאכתי יקשה גם לאבני נזר, דרי ישמעאל היה חייב לכבות על ידי נכרי, שהרי ממשיך להיות דלוק בשבת.

וכעין זה קשה בכל יולדת ופיקוח נפש, שיצטרך לכבות הנר על ידי נכרי, כשכבר אינו צריך הנר לפיקוח נפש.

ומיישב באבני נזר, דאסור לכבות על ידי נכרי, דדוקא רדיה דהוא איסור דרבנן קל, התירו כדי שלא יעבור על איסור סקילה, משא"כ באיסורים אחרים.

[וצריך עיון, דבכל רדיה יש גם מוקצה, דהרי בצק לא ראוי למידוי, וכדכתב במשנה ברורה סי' רנ"ד. ועיין מה שכתבנו בזה בפרי' כי תשא].

ג. רמיזה, שנוי, בין השמשות

אך לכאורה אכתי תיקשי, דלכאורה איכא כמה גווני דאכתי יכול לכבות, ואם כן אמאי ר' ישמעאל לא כיבה כך. [וכן תיקשי באופן שהדליק לצורך פיקוח נפש].

א. הנה איתא ברמ"א (סי' ש"ז סעי' כ"ב) דכל דבר שאסור לומר לאינו יהודי לעשותו בשבת, אסור לרמוז לו לעשותו, דגם זה הוא בכלל אמירה לנכרי, כיון שעל ידי רמיזתו עושה בשבת.

אך כתב במשנה ברורה (סי' ש"ז סעי' ע"ו) בשם מהרימ"ט, דאם אומר הרמיזה לנכרי שלא בלשון צווי, כגון שאומר הנר אינו מאיר יפה, או איני יכול לקרות לאור הנר הזה שיש בו פחם, ושומע הנכרי ומתקנו, שרי, דאין זה בכלל אמירה. [והיינו דוקא באופן שאינה נהנה, כגון שקודם היה יכול לקרות על ידי הדחק].

ולפי זה תיקשי, דבהדליק נר בשבת, ירמז לנכרי שיכבה, שלא בלשון ציווי.

ב. וכן תיקשי, יאמר לנכרי לכבות בשנוי, לדעת המתירים דהוה שבות דשבות. [א"ה, בפרי מגדים סי' תרנ"ה א"א סק"א מסתפק בזה, ובשער הציון סי' תקפ"ו ס"ק ק"כ מבואר דשרי, וכן משמע במשנה ברורה סי' ש"מ סק"ג].

וכעין זה תיקשי לבעל העיטור (מובא ברמ"א סי' רע"ו סעי' ב') שהתיר אמירה לנכרי לדבר מצוה אפילו בדאורייתא.

ג. תו צריך עיון, דיתחייב לכבותו על ידי נכרי בבין השמשות, [ואחר כך להדליקו שנית], דלגיסא דבין השמשות יממא, אכתי מחלל שבת בזה שהנר דלוק, ושרי לומר לנכרי בין השמשות, דכל שהוא שבות לא גזרו בין השמשות לדבר מצוה, ובפשוטו אף לספק מצוה.

וכי תימא דהוה ממה נפשך לאיסורא, דרצונו לכבותו רק מפאת דילמא יממא, דאם בין השמשות לילה, בלאו הכי לא ירויח, אך ההיתר לכבותו היינו דוקא מפאת דילמא לילה.

אך באמת מבואר בתוספות עירובין (ל' ב' ד"ה ולפרוש) דמכיון דשרינן שבות בין השמשות בכניסת היום מכיון דהוה ספק יום, הוה ליה עירוב, אע"ג דכל העירוב להצד שזה לילה, ולצד שזה יום לא הוה עירוב, אלא חזינן דלא אמרינן האי ממה נפשך.

ד. אינו חייב על התוספת

אלא יהא מוכח מזה, דעל התוספת הדלקה לא יתחייב לכבות. ויהא נפקא מינה בהדליק אש בשוגג ועומד לשרוף כמה חפצים, אם חייב להצילם מפני הדליקה שלא יעבור על איסור הבערה. ולהאמור יהא מוכח דלא יתחייב. והוא חידושה רבתי.

[ובחלקת יואב כתב הנ"ל דוקא בחפץ אחד, כגון נר אחד, דאין הבדל אם מדליק נר גדול או נר קטן, דבכהאי גוונא חשיב אותה פעולה. אך דעת האבני נזר דבאמת צריך להדליק רק נר קטן, אלא אם כן מסופק שיצטרך יותר ולא יספיק להדליק נר אחר.

ובחלקת יואב יליף לה מדכתבו תוספות בשבת (צ' א' ד"ה המוציא) דבמוציא קופת הרוכלין דהוה מינים הרבה בכלי אחד, אינו חייב בהוציאן

רק אחת, אף בנודע וחזר ונודע, כיון שהכלי מצרפן, אבל לא בחפץ אחר.

אך נראה, דדינא דחזר ונודע שאני, אע"פ שיש רבוי בשיעורים. ועוד דע, דדינא דרבוי בשיעורים רק כשיש היתר של פיקוח נפש ובלא זה לכולי עלמא מיתסר הרבוי מן התורה].

ואולי נימא דיש לדחות, דבהך דנר שאני, דהרי הדליק משום פיקוח נפש, והלכך לא מחייבין לכבותו. וכל זה צריך תלמוד.

מדליקין בערב שבת ונגמרת בשבת

הנה הקשה בנימוקי יוסף (בבא קמא י' א' בדפי הריף, ד"ה אשו) לר' יוחנן דאשו משום חציו, והוה כאילו בידיו הבעירו, אם כן היכי שרינן בערב שבת עם חשיכה להדליק את הנרות, והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת, הרי הוה כאילו הבעירה הוא בעצמו בשבת.

ומיישב הנימוקי יוסף, שהרי לענין חיובו משום חציו, לא חשבינן ליה מעשה דמכאן ולהבא, ויהא כאילו הזיק בידים בשעת ההיזק, דהרי אז כבר הוה אונס, דאין בידו להחזירה. אלא בשעה שיצא החץ מתחת ידו, באותה שעה נעשה הכל. [והרי אילו מת קודם שהספיק להדליק הגדיש, ודאי משתלם ניזק מאחריות נכסים זדיה, דהוה כמאן דאדליק מעיקרא משעת פשיעה חשבינן ליה].

וכן הדין לענין שבת דכי אתחיל מערב שבת אתחיל, וחשיב כמאן דאגמריה בידים בערב שבת.

[ודע דהנה בגמרא מבואר דפלוגת ר' יוחנן וריש לקיש באשו משום חציו, רק כאשר בסיוע הרוח, אבל במדליק בגופו של עבד הוה רוצח גמור גם לריש לקיש, וטעמא דדוקא בסיוע הרוח סבירא ליה לריש לקיש דאשו משום ממנו. וכך כתב ברבינו חננאל. ועיין מהרש"א בסנהדרין (ע"ז א'). ולפי זה קושיית הנימוקי יוסף מנרות שבת גם לריש לקיש, והא דהקשה לר' יוחנן, דלדידיה קשיא בפשיטות גם בלא הגמרא של הצית בגופו של עבד].

והנה מספקינן בגמרא בבא קמא (י"ז ב') בזרק כלי מראש הגג, ובשעה שהכלי עף ברוח, בא אחר ושבר הכלי במקל, האם השובר חייב, מי אזלינן בתר מעיקרא, ונחשב הכלי שבור משעת זריקה, ואם כן השובר פטור, או דילמא אזלינן בתר תבר מנא, והיינו דלא חשיב שבור אלא בשעה שנשבר בפועל, ואם כן השובר חייב.

וכתבו תוספות (שם ד"ה זרק) דהני מילי בזרק הכלי עצמו, דיש צד דאזלינן בתר מעיקרא, וחשיב שהכלי שבור משעת זריקתו, אבל בזרק חץ על הכלי, ובא אחר וקדם ושברו, ודאי דהשובר חייב, ולא אזלינן הכא בתר מעיקרא לומר דחשיב הכלי שבור משעת זריקת החץ, דהרי סברא פשוטה לחלק בין זורק הכלי עצמו לזורק חץ.

וכתב בקצות החושן (סי' ש"צ סעי' א') דדעת הנימוקי יוסף הנ"ל אינה כהתוספות, דהרי כתב הנימוקי יוסף דהא דשרינן להדליק נרות מערב שבת, אע"ג דאשו משום חציו וחשיב כמדליק בשבת, היינו מכיון דמערב שבת נגמר הכל. חזינן לדבריו דזריקת החץ נגמר בשעת זריקה, ואם כן יהא השני פטור.

ויש לדון בדברי הקצות החושן בכמה אנפי:

א. חשיב כשבור רק אם באמת נשבר

הנה באמרי משה (סי' ל"א בהג"ה) ובאחיעזר (ח"א סי' י"ט) כתבו לדחות ראיה הקצות, דהרי אע"פ דפעולתו נגמר בשעת זריקת החץ, מכל מקום שאני היכא דבא אחר ושברו במקל, דאיגלאי דבזריקת החץ לא שבר הכלי כלל, והוה כמו בגוונא דהציל הכלי, דבכהאי גוונא ודאי זורק החץ פטור.

ב. דברי האבני נזר

תו יש לדחות ראית הקצות החושן באופן אחר, למה שכתב באבני נזר (סי' מ"ח) דכוונת הנימוקי יוסף רק דמעשה ידי העושה נגמרו, אבל לא דהדבר כבר כשבור.

אך בחלקת יואב (ח"א סי' י"ז) פליג, דיליף מדברי הנימוקי יוסף דכל מה שצריך להיעשות חשיבא כבר כנעשה, והוה כמו שכבר נעשה הפעולה בהחפץ.

והנה לדברי החלקת יואב והקצות החושן, הזורק חץ על פרי לקוצרו ובא אחר וקצרו, יהא הראשון חייב והשני פטור, וזה תימה.

וכי תימא דאיירי רק לענין נזיקין, הא איירי הנימוקי יוסף לענין מלאכת שבת, וכן החלקת יואב יליף מינה לענין המניח בשבת

ונתבשל במוצאי שבת. וכל זה תמוה מאד.

והעירו, דאמרינן בירושלמי (כתובות פ"ג ה"א) דטעמא דבשורף את הגדיש פטור משום קם ליה בדברה מיניה, היינו מפאת שעל כל חטה וחטה יש חילול שבת, והיאך יתפרש זה לדעת החלקת יואב והקצות החושן.

[וגם תיקשי מינה למה שכתב בקהילות יעקב (שבת ס"י נ"ה) דלדברי הבית מאיר (אה"ע סו"ס ה') הכל תליא בשביתת האדם. ויש לומר דכיון דעשה בשבת, בכל שבולת יש חסרון שביתה].

ג. שלשה דרכים בנימוקי יוסף

נמצא כאן ג' דרכים בנימוקי יוסף: א. לדעת קצות החושן, הדבר נחשב כבר כשבור משעה ראשונה, ואפילו אם אחר שברו. ב. לדעת אמרי משה נמי אמרינן דחשיבא כשבור משעה ראשונה, אלא היינו רק אם באמת נשבר ולא אם אחר שברו. ג. לדעת אבני נזר, הדבר לא נחשב כשבור כלל. והא דלאבני נזר חייל שעבוד משעה ראשונה, דסגי בסיבת השעבוד.

ד. קושיא על הקצות דהיאך תליא בספיקא דרבה

הנה יש לעיין בדברי הקצות החושן, דהנה הא פשיטא דכל הנידון לחשוב הכלי כשבור, היינו רק לגיסא בגמרא דהזורק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל, אזלינן בתר מעיקרא, והשני פטור, אבל אם נימא כהצד בגמרא דבתר תבר מנא אזלינן, והשני חייב, ודאי דבזורק חץ אי אפשר להחשיב הכלי כשבור מעיקרא.

ומעתה לקצות החושן דטעמא דמדליקין נרות בערב שבת, לא רק משום דמעשה האדם נגמר, אלא גם משום דהפעולה נעשתה, אם כן היינו דוקא להצד דבתר מעיקרא אזלינן, ולא להצד דבתר תבר מנא אזלינן,

אם כן להצד דאזלינן בתר תבר מנא, היאך מדליקין נרות של שבת למה דקיימא לן כר' יוחנן דאשו משום חציו. [דהרי לא איפשטא דבתר מעיקרא אזלינן].

אלא על כרחך אין כוונת הנימוקי יוסף מכח בתר מעיקרא שזה ספיקא דרבה, אלא כוונתו מבחינת הפועל ולא מבחינת הנפעל, והיינו דאף דהדבר שלם, מכל מקום יש לומר דפעולת האדם נגמרה, וכביאור האבני נזר. או דמכל מקום לגבי נזקין מחייבין

היאך שרי לקחת התבשיל מהאש

הנה מלאכת מבשל היא במבשל כבן דרוסאי. ואם היה כבר כבן דרוסאי ובישלו כל צורכו, הוה פלוגתא קמאי, ולדידן הוה ספיקא דאורייתא. ובדיעבד לא אסרינן משום מעשה שבת.

ולדעת האוסרים, אם הוסיף מבן דרוסאי ויותר, אך לא עד כל צורכו, יש לדון בכמה הוכחות שעל כל תוספת יתחייב.

ולפי זה יש להעיר, היאך שרי לקחת מהכירה תבשיל כבן דרוסאי, אמאי לא חיישינן שבעוד התבשיל בידו יתבשל יותר, והוה ליה מבשל כיון שאוחז בידו, דהרי אם היה מניח ידיו היה נופל ונשבר. והיינו דיש לומר דאם מחזיק מערב שבת קדירה בידו באויר מעל האש, ונתבשלה מיתסר. [ויש לעיין באבני נזר מלאכת צד (או"ח ס"י קצ"ג) בסותם בגופו הפתח ויודע שישמר הצבי אם מיתסר].

א. לא חשיב עשיית מלאכה

הנה יש לדון דכמו דשרינן לצורך מצוה להחזיק ידו והנכרי יגזוז צפרניו, (כמבואר במשנה ברורה ס"י ש"מ ס"ק ג'), אם כן לכאורה הכי נמי שרי להחזיק התבשיל והאש מבשלת. ולא דמי לניקף דהתם יש איסור ניקף, אלא שבעינן מעשה, אבל הכא ליכא עליו איסור כלל, אלא השני קא עביד איסורא. [ועיין מה שכתבנו בגליון הקודם].

ב. דבר שאינו מתכוין

עוד יש לדון, דכיון דלא איכפת לן בהאי פורתא, הוה ליה דבר שאינו מתכוין, ולא הוה פסיק רישיה. [וגם בפסיק רישיה מיתסר

השני. נמצא לפי זה דאין ראייה מהנימוקי יוסף דלא כהתוספות, דבחץ לא חשבינן הכלי כשבור.

ה. לאחר הזריקה הקנה הכלי

הנה יש לעיין בזרק חץ על כלי, והקנה בעל הכלי את הכלי לאחר הזריקה ולפני הנזק, הנה לדעת קצות החושן ואמרי משה אליבא דהנימוקי יוסף, חייב הזורק לשלם להראשון. אבל לדעת האבני נזר חייב להשני, דהרי חשיב דנעשה הנזק רק בשעה דבאמת נשבר. ומכל מקום שעבוד הנכסים יחול מעת זריקת החץ. וזה דין גדול.

ו. נשעה טמון אחר השריפה

הנה בגמרא בבא קמא (ס' א') ילפינן דבאש אינו חייב אלא בשורף חפץ גלוי, אבל בשורף את הטמון פטור.

ואמרינן בגמרא (שם נ"ו א') דהיכא דיש אש דיכולה לבוא ברוח מצויה, ובא אדם וכסה את הקמה ועשאה לטמון, וכך נפטר בעל האש מלשלם על הקמה, חייב המכסה לשלם את ההפסד לבעל הקמה בדיני שמים, [אבל לא בדיני אדם, כיון דהוה גרמא בעלמא], דאילו לא היה מכסה, היה הניזק תובע את ההפסד מבעל האש, ועכשיו שכיסה, נפטר בעל האש כיון שנעשה טמון.

והנה לדברי קצות החושן ואמרי משה בדעת הנימוקי יוסף, בזורק חץ על כלי, חשיבא הכלי כשבור משעה ראשונה, אם כן תיקשי אמאי באמת פטרינן את בעל האש כיון דהוה טמון, הרי בשעת ההדלקה, לא היה טמון, ואם כן שיתחייב משעה ראשונה, ואם כן המכסה על ידי הסדינים לא הזיק כלל את בעל הקמה.

וכך הקשה בחזון איש (בבא קמא ס"י י"א ס"ק ט"ו), וכתב ליישב, דיש לומר דנהי דחשבינן כשורף משעה ראשונה, מכל מקום יהא פטור, דחשיב כעומד לשרוף דבר טמון. חזינן דיש לומר דאע"פ שכבר נחשב כשורף, מכל מקום אם אחר כך תהא שריפת פטור, לא נימא דהיה חייב משעה ראשונה.

[ועיין שם (ס"ק ט"ז) במה שכתב בחזון איש, בדרסה על כלי ברשות הניזק, ונתגלגל לרשות הרבים ונשבר שם, דיש לומר דיהא פטור, כיון דסופו היה ברשות הרבים, והוא חידוש, דאם בתר מעיקרא, אם שברו אחר יהא חייב, ומכל מקום אם יהא שבירה בפטור, יהא פטור, אך יש לומר דבשברו אחר הקדים את השבירה, משא"כ בנעשה בפטור. ומכל מקום לא החליט החזון איש סברא זו].

עניי שבת

נמי רק מדרבנן, כיון דאינו צריכה לגופה, דלא איכפת ליה].

ג. לר' יהודה

ואכתי יש לעיין לר' יהודה דסבירא ליה דבר שאינו מתכוין אסור, ואף באינו פסיק רישיה.

ויש לומר דמכל מקום נימא ספק דרבנן לקולא, דהרי הוה ספק השקול אם יתבשל, ואף אם יתבשל לא הוה אלא איסור מדרבנן, כיון דלא הוה פסיק רישיה, כמו שכתבו תוספות דדבר שאינו מתכוין בשבת אסור לר' יהודה רק מדרבנן, (שבת ע"א ב' ד"ה ומיחס, וביומא ל"ד ב' ד"ה ה"מ).

ד. דבר שיש לו מתירין

אך אכתי תיקשי לר' יהודה, דלא נימא ספק דרבנן לקולא, דהרי הוה דבר שיש לו מתירין, שהרי יכול להשאיר הסיר על הכירה עד שיתבשל כל צרכו, ורק אחר כך יקחנו.

והעירו, דלא דמי לכלל יש לו מתירין, דהתם רק מחסר זמן, משא"כ הכא הרי תשתנה המהות דיהא מבושל כל צרכו. ולא אדע אם יש לחלק בזה. ותו, הרי גם במצב דהשתא יכול להמתין למחר.

ה. מילתא דלא שכיח

ואם כן שוב תיקשי לר' יהודה היאך שרינן ליקח קדירה שנתבשל כבן דרוסאי מעל הכירה, דילמא תוסיף בישול בהיותו בידו. ואולי נימא דהוא מילתא דלא שכיח דבדיוק יוסיף בישול כל שהוא בהיותו בידו. וצריך תלמוד.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת ויקהל

"לא תבערו אש - איסור הבערה בניצוצות שאינם מתקיימים"

"לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת". (פרק ל"ה פסוק ג').

יש סוגי בגדים שכאשר מורידים אותם מהגוף הם מוציאים ניצוצות של אור, ובעיקר זה מצוי בבגדים שעשויים מבד סינטטי שהרכבה פעמים כשמורידים אותם יוצא מהם ניצוצות של אור כעין ברקים קטנים שמיד נכבים. ויש לדון אם מותר ללבוש את הבגדים הללו בשבת, האם יש בזה חשש מבעיר מאחר שזה פסיק רישא שכשיריד את הבגדים הללו ייצא מהם אותו אור שהוא כעין ניצוצות של אש. והגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר שניצוצות האור הללו אינם מוגדרים כאש, ואין עליהם שם הבערה כלל, ומותר לכתחילה להשתמש בבגדים הללו בשבת. משום שהגדר של הבערה הוא דווקא כאשר האש שמבעיר היא אש ממשיית שיש אפשרות להשתמש בה איזה שימוש, אבל אש כזו

שאינן לה קיום ולא שייך לעשות בה שום צד שימוש אינה מוגדרת כאש, וממילא הניצוצות הללו שאינן להם שום קיום, ובמציאות לא שייך לעשות עמם שום שימוש, אי אפשר להגדירם כאש כלל, וע"כ אין איסור ליצור אותם בשבת. ולכן מותר לכתחילה ללבוש את אותם בגדים בשבת, אפילו שידע בוודאי שכאשר יוריד אותם ייצאו מהם ניצוצות של אש. (א"ה, ועיין בספר ציץ אליעזר, חלק ז' סימן י', שדן בזה ולמעשה מתיר מחמת הסברא הזו). וכן הורה הגר"נ קרליץ שליט"א למעשה, שלא שמענו להחמיר בזה, ואפשר לכתחילה להשתמש בבגדים הללו בשבת, ואין בהם חשש מבעיר.

"ראו קרא ה' בשם בעלאל - שם טוב קונה אדם לעצמו"

"ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בעלאל בן אורי בן חור למטה יהודה". (פרק ל"ה פסוק ל').

במדרש תנחומא איתא, "אמר רבי מאיר על כל מצווה שאדם עושה מוסרין לו מלאך לשומרו, עשה מצווה אחת מוסרין לו מלאך אחד, עשה מצוות הרבה מוסרין לו מלאכים הרבה לשמרו, שנאמר כי מלאכיו יצוה לך וגו'. כל זמן שאדם מרבה במצוות הוא קונה שם טוב לעצמו, את מוצא שלשה שמות נקראו לו לאדם, אחד מה שקוראים לו אביו ואמו, ואחד מה שקוראין לו בני אדם, ואחד מה שקונה הוא לעצמו. טוב מכולן מה שקונה הוא לעצמו, תדע לך שהרי בעלאל על ידי שקנה שם טוב זכה שיעשה מלאכת המשכן וכתוב נבחר שם מעושר רב מכסף ומזהב חן טוב, מניין ממה שקראו בענין ראו קרא ה' בשם בעלאל וכו'". מבואר במדרש שבעלאל בזכות השם הטוב שקנה לעצמו במצוות ובמעשים טובים שעשה, זכה להקים את המשכן.

רבי יהודה ורבי יוסי הפקידו את כספם בידו. ובסוף הגמ' מביאה שבמוצאי שבת הוא כפר ואמר "לא היו דברים מעולם", ולא רצה להחזיר להם את כספם. והגמ' מביאה מעשה איך הם הצליחו להערים עליו ולהוציא את הכסף מידו. מבואר מהגמ' שרבי מאיר למד מהשם של האדם הזה את מהותו, וכיון שנקרא שמו כידור, הבין רבי מאיר שהוא אדם רשע ובאמת בסופו של דבר הם ראו שכך היה. רואים מזה שאפילו שמלכתחילה קראו לאדם את השם בלא שידעו מה מהותו, מ"מ לאחר שהוא נקרא בשם הזה, הרי השם הזה מראה על מהותו הפנימית, אם הוא צדיק או רשע וכדומה.

שלשה דרכים לקנות מעלות עליונות

ולפי היסוד הזה אמר הגר"ג שליט"א שאפשר לבאר את המדרש שאומר ששלשה שמות יש לו לאדם, וי"ל שהשם שהמדרש מכוון אליו הוא לא השם הפשוט שבו אדם קרוי, אלא כוונתו על השם שמראה את מהותו ומעלתו הפנימית של האדם. ובזה אומר המדרש ששלשה שמות נקראו לו לאדם, כלומר שהמעלות הפנימיות שיש באדם, יכולות לבוא אליו משלשה שמות, שיש שלש דרכים שבהם אדם קונה לעצמו מעלות ותכונות, ואלו המעלות הם מהותו הפנימית והאמיתית.

הראשון הוא מה שקוראים לו אביו ואמו, שיש מעלות שאדם זוכה בירושה מאביו ומאמו, שמעלת האב והאם עוברת לבנים בירושה, ומהם נוצרות באדם התכונות והמידות שלו. וכמו שמצינו במשנה בעדויות (פרק ב' משנה ט') "האב זוכה לבן, בנוי ובכח ובעושר ובחכמה ובשנים וכו'", רואים מזה שיש מעלות באדם שבאו לו מכח אביו ואמו. ולזה קורא המדרש "שם שקראו לו אביו ואמו", שאביו ואמו של אדם משפיעים עליו שירש ויקבל תכונות ומעלות מסויימות שיש בהם.

השם **השני** הוא מה שקוראים לו בני אדם, שיש מעלות שאדם קונה אותם מכח הסביבה ובני האדם שהוא נמצא בקרבתם, אדם מושפע

שם רומז על פנימיות ומהות האדם

לכאורה יש להבין מה המדרש בא לומר בדבר הזה שכל אדם יש לו שלשה שמות, מאביו ואמו, ומבני אדם, וממה שקנה הוא לעצמו, מה הענין בשלשת השמות הללו, ומה משמעות כל השמות הללו.

שמעתי מהגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א לבאר בזה דבר נפלא, דהנה בכל דבר וענין שם הדבר מעיד על מהות הדבר. השם מראה על התכונות האמיתיות של החפץ הזה. אותו הדבר י"ל גם לגבי שם האדם, שהשם שבו הוא נקרא, הוא לא סתם שם שאין בו שום משמעות, אלא כל אדם השם שבו הוא קרוי יש בו רמז שמראה על מעלתו ומהותו הפנימית. ובאמת נראה שדבר זה מפורש בגמ' ביומא (דף פ"ג ב') שמובא בגמ' שרבי מאיר היה דורש את שמות בני האדם ולפי זה היה לומד על מהותם, והגמ' מביאה על כך מעשה שרבי מאיר, רבי יהודה ורבי יוסי הגיעו בערב שבת לאכסניה, ושמו של בעל האכסניה היה כידור, ואמר רבי מאיר "שמע מינה אדם רשע הוא שנאמר כי דור תהפכות המה", ומחמת כן רבי מאיר לא הפקיד אצלו את כספו, אבל

שלימוד התורה וקיום המצוות מעלים ומזככים את האדם שיזכה למעלות עליונות, עד שהמעלות הללו הופכות לחלק ממהות האדם, ואז זה נקרא שהוא קנה לעצמו שם טוב מעולה ומובחר מכל השמות. ובצאלל זכה לקנות לעצמו שם טוב במעשיו הטובים, ובזכות זה זכה לעשות את מלאכת המשכן. רואים מזה עד כמה אפשר להתעלות מכח קיום התורה והמצוות, עד כדי כך שיגיע לכזה מעלה נשגבה שיזכה לעשות את מלאכת המשכן שהיתה סודות גבוהים ורמים בלא גבול ובלא שיעור.

משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע

הנה במשנה בריש אבות איתא, "משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וכו'". ופרש"י, "ולמה נאמר ומסרה ליהושע ולא לאלעזר ולפינחס ולא לשבעים זקנים המתנבאים במחנה, **שלא רצה למסרה אלא למי שהיה ממית עצמו מנעוריו באהלי החכמה וקנה שם טוב בעולם**, וזהו יהושע שנאמר יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל וכו'". מבואר ברש"י שיהושע זכה שמשה רבנו ימסור לו את כל התורה שקיבל מסיני, כיון "שהיה ממית עצמו באהלי החכמה וקנה שם טוב בעולם". רואים מזה שעיקר המעלה שיהושע התעלה והתייחד בה יותר מכל החכמים שהיו בדורו, היה בזה שקנה לעצמו שם טוב בעמל שהיה ממית עצמו באהלי החכמה. ולכן נבחר לקבל את התורה ולהיות מוסר התורה ומנהיגם של כלל ישראל אחרי משה רבנו. רואים מזה איזה מעלות גבוהות ועצומות אפשר לקבל מכח העמל בתורה וקיום המצוות בשלמות, שכל זה מקנה לאדם "שם טוב", ובמהותו הוא מתעלה מעלה מעלה, עד שיכול לזכות לכאלו השגות ודרגות גבוהות כמו יהושע ובצאלל.

*

כל זמן שאדם מרבה במצוות קונה שם טוב - נער לא ימיש מתוך האהל

בצער "אוי לאותה בושא ואוי לאותה כלימה". שראו איזה דרגות אפשר להשיג על ידי תוספת מועטה של עמל ויגיעה, ואמרו מי יודע אם אנחנו היינו מוסיפים להתייגע עוד מעט יותר, איזה דרגות היינו משיגים היום. וזה הביא להם בושא כלימה, שראו מה היו יכולים להשיג ולא השיגו. וביותר שיתכן שבתוך הזקנים שבאותו הדור היו כאלו שבצעירותם היו יותר מוכשרים מיהושע, אלא שכאשר היתה להם אפשרות יצאו החוצה מבית המדרש, ואילו יהושע נשאר בפנים "נער לא ימיש מתוך האהל". ואילו הם היו משקיעים יותר, יתכן שהיום היו זוכים למעלות רמות ונשגבות. וא"כ כאשר עתה ראו למה יהושע זכה בתוספת העמל והיגיעה שלו, התביישו מעצמם שהם לא השכילו בשעתו לנצל את כל הכוחות לתורה ולעבודה, ועל זה אמרו "אוי לאותה בושא ואוי לאותה כלימה".

שאיפות להצליח

והנה כדי להתעלות בתורה ולהצליח בה, צריך לבוא ללימוד מתוך השתוקקות ורצון להצליח. כאשר מתחילים ללמוד מסכת או סוגיא צריך לבוא בשאיפה לגמור את המסכת והסוגיא ולדעת אותם על בורים. וכאשר הלימוד הוא בשאיפה כזו לומדים במרץ וברצון אמיתי, וכך עולים, מתעלים ומצליחים. אם הלימוד הוא ללא חשק וללא מרץ, וכל הסיבה שבאים ללמוד הוא רק מחמת שהמשגיח וראש הישיבה או ראש הכולל מחייבים לבוא לסדר, לא שייך להצליח בכזה לימוד, ואי אפשר לקנות מכח זה קנינים ומעלות אמיתיות בלימוד הזה, ובסופו של דבר לא ישאר מהלימוד הזה כלום. ההצלחה האמיתית היא רק אם האדם מעצמו בא בחשק וברצון אמיתי ללמוד ולהצליח, וכשנכנס ללמוד בא ברצון אמיתי ללמוד את הסוגיא ולדעת אותה בבהירות רבה, אז שייך להצליח גם בהבנת הסוגיא ובידורה וגם בקניית קנינים ומעלות בתורה. ובדבר זה אין יוצא מן הכלל, אלא רק כשבאים במרץ ובשאיפה להצליח, וכל הלימוד הוא מתוך מטרה להצליח בו, אז לומדים, מתעלים ומצליחים.

זממה שדה ותקחה

בפסוק במשלי (פרק ל"א) כתוב, "זממה שדה ותקחהו". ובמצודות

מהחברה ומהאנשים שסביבו, וכאשר יש להם מעלות הוא לומד מהם והולך בדרכיהם עד שבסוף המעלות הללו נהפכות חלק מטבעו ומהותו הפנימית. וברמב"ם בהלכות דעות (פרק ו' הלכה א') האריך בדבר זה, וכתב "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם, הוא ששלמה אומר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע וכו'". מבואר שכך היא דרך ברייתו של אדם שהוא נמשך ולומד מהחברה שבה הוא נמצא, ואם הוא נמצא בקרבת צדיקים וחכמים הוא נמשך אחריהם וקונה לעצמו מעלות ומידות טובות, ואם הוא בקרבת רשעים ובחברתם הוא לומד מהם דברים לא טובים. והמעלות הללו שאדם קונה מכח החברה, קורא לזה המדרש "שם שקוראים לו בני אדם", שבני אדם שהוא בחברתם הם קוראים לו שם, שהם משפיעים על מהותו הפנימית שיקבל מכחם מעלות ותכונות שיש בהם.

אבל יש עוד שם **שלישי**, שהוא מה שקונה הוא לעצמו, שכאשר אדם בעצמו מתייגע ועמל בתורה ועושה מעשים טובים, הוא קונה לעצמו בעמלו שם חדש, שקונה לעצמו מעלות חדשות שלא היו בו קודם. והשם הזה הוא הטוב והמובחר שבכולם, שהמעלה האמיתית של האדם היא כאשר המעלות באו לו מעצמו ומכחו, שזה קנוי לו קנין אמיתי ונצחי ובוה הוא עולה ומתעלה עד אין סוף. ועל השם הזה אומר המדרש "טוב מכולם מה שקנה הוא לעצמו".

ועל הדרך שבה האדם יכול להתעלות ולקנות לעצמו שם טוב, כותב המדרש "**כל זמן שאדם מרבה במצוות הוא קונה שם טוב לעצמו**",

ובאמת סוד ההצלחה האמיתית לא בא על ידי כשרונות מופלגים וכדומה, אלא עיקר העליה הוא רק על ידי עמל התורה וקיום המצוות שהאדם מתמיד בהם ללא הרף, וכלשון המדרש "**כל זמן שאדם מרבה במצוות הוא קונה שם טוב לעצמו**", כל מצווה ומצווה ועם כל תוספת בעמל התורה מתעלים עליה אמיתית ונצחית, ובוה תלוי כל ההצלחה. והכלל בזה הוא "לפום צערא אגרא" כפי הצער והעמל שיגיעים בתורה ובמצוות, כך זוכים להשיג ולקנות עוד ועוד מעלות עליונות.

פני יהושע כפני לבנה

והנה בפירוש "רוח חיים" על מסכת אבות מרבי חיים מולאזין, מובא בזה דבר נפלא מרבי איצל, ומבאר את הגמ' בבבא בתרא (דף ע"ה א') שמובא על הפסוק בפרשת פנחס "ונתתה מהודך עליו", שהקב"ה ציווה את משה רבנו שיסמוך את ידיו על יהושע והוא ינהיג את כלל ישראל אחרי משה. ואיתא בגמ', "כיוצא בדבר אתה אומר ונתתה מהודך עליו, ולא כל הודך, זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושא אוי לה לאותה כלימה".

וביאר דהנה משה רבנו זכה במעלות שלו במתנת שמים, ומיד כשנולד נולד שלם ומושלם במעלותיו, הוא נולד מהול וכל הבית נתמלא אורה, כי הוא נשלח משמים עם כל מעלותיו לגאול את ישראל. ובתפילה אומרים "ישמח משה במתנת חלקו", שקיבל במתנת שמים את מעלותיו ומדרגותיו. אבל על יהושע נאמר במדרש בפרשת פנחס את הפסוק "נוצר תאנה יאכל פריה", שבזכות זה שיהושע שרת את משה והשכים והעריב לבית הועד והיה מסדר את הספסלים, זכה לקבל את ההנהגה. ואיתא במדרש "הואיל והוא שרתך בכל כוחו כדאי הוא שימש את ישראל שאינו מאבד שכרו, קח לך את יהושע בן נון לקיים מה שנאמר נוצר תאנה יאכל פריה". מבואר שהמעלות של יהושע באו לו מכח העמל והיגיעה שהשקיע בלימוד התורה ובשימושיו של משה רבנו כדי ללמוד ממנו עוד תורה ודעת. ומעתה הזקנים שבאותו הדור שהכירו את יהושע מצעירותו, וראו למה הוא זכה בעמלו שהוסיף להתייגע בתורה בבחינת "נער לא ימיש מתוך האהל", אמרו על עצמם

שום רצון וללא שום שאיפה ולומד, כמה שיספיק יספיק, אז בסופו של דבר הוא לא משיג כלום, ויוצא מהסדר כמו שהוא נכנס. וזכורני בעת שלמדתי בישיבה היו לבחורים שאיפות ללמוד ולדעת עוד ועוד, ומלבד המסכת שלמדו בישיבה היו הרבה שקבעו לעצמם עוד חברות כדי ללמוד סדר מועד, קדשים וכדומה, ובאמת אלו למדו והצליחו. אבל אם נכנסים לישיבה בלא שום שאיפות להצליח, אז יוצאים כמו שנכנסים.

ויעבירו קול במחנה - איסור הוצאה בערב שבת סמוך לחשכה שמא ישכח ויצא

"ויעז משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש וגו'". (פרק ל"ו פסוק ו')

כל שעה לולא טעם דמשמוש בהן כל שעה וע"י שבשבת אסור ללבשן יזכור ע"י המשמוש בשבת היום, היה אסור ללבשן ולצאת בהן. מה שאין כן מילי אחרינא בכל גוונא שרי".

מבואר בדבריו שכל האיסור לצאת בערב שבת סמוך לחשיכה עם חפצים שיש בהם איסור הוצאה, מחשש שמא ישכח ויצא משתחשך. וזה נאמר דווקא בדברים שדרכו של אדם לצאת עמהם לרשות הרבים. משום שעיקר החשש שמא ישכח ויצא הוא שמא הוא ישכח שנושא בידיו את החפץ הזה, ומחמת כן יוציאנו לרשות הרבים. ובעיקרון האדם יודע שנכנסה שבת, ובשבת יש איסור הוצאה, אלא החשש שמא ישכח שהוא עושה כאן הוצאה. וממילא זה שייך דווקא בחפץ כזה שיש לו רגילות להחזיק אותו, בזה יתכן החשש שמא מרוב רגילות ישכח ולא יבחין שיש לו דבר מה בידיו ויוציאו לרשות הרבים.

אבל אם הוא לוקח דבר שאין דרכו להחזיק אותו, אין חשש שמא ישכח שהוא מחזיק את החפץ בידיו, שכיון שהוא דבר זר ולא רגיל אצלו הרי בכל רגע הוא מבחין שיש לו דבר מיותר ביד, וממילא כאשר יחשך, מיד יבחין שיש לו חפץ ביד ולא יוציאנו. ולכן סובר התפארת ישראל שחפץ שאין דרכו של אדם להחזיק אותו, מותר לצאת עימו בערב שבת עם חשכה ואין שום חשש שמא ישכח ויוציאו משתחשך.

כשמניח את החפץ בכיס אסור

אמנם נראה שכל דבריו שייכים דווקא כאשר אדם אוזז את החפץ ביד, שאז כאשר זה חפץ שאין דרכו בכך, הוא מרגיש בזה ואין חשש שמא יוציאנו. אבל אם הוא מניח את החפץ בכיס, לכאורה אין בזה הבדל בין אם הוא חפץ שדרכו לקחת אותו בכיסו או אין דרכו לקחת את זה בכיס, דיש לחוש שמא ישכח שמונח לו חפץ בכיס, וממילא יוציאנו כשתחשך.

ההתר להוציא דברים בערב שבת

והנה דרך העולם בערב שבת סמוך לחשכה (שהוא חצי שעה לפני השקיעה) לצאת עם חפצים ביד, ומוליכים אותם למקום ששם רוצים שזה יהא מונח בשבת. ולא ראינו שמקפידים על ההלכה הזו שלא להוציא סמוך לחשכה.

ונראה שאם הדברים שמוציאים באותו הזמן מחזיקים אותם ביד, ואין רגילות לצאת תמיד עם החפצים הללו, לדברי התפארת ישראל מותר לצאת בהם, שעל זה לא נאמר איסור הוצאה סמוך לחשכה. ולכן כאשר אדם מתארח ולוקח עימו תיק למקום שבו ישהה בשבת, או שלוקח עימו ספרים מסוימים לבית הכנסת שיוכל ללמוד בהם בשבת וכדומה, כיון שאלו דברים שאין דרכו לצאת עמהם תמיד, מותר לצאת עמהם סמוך לחשכה ואין לחוש. אלא שעיקר השאלה בדברים שדרכו לצאת

עמהם גם בימות החול, כמו שעון או טישו שמונחים בכיס בדרך קבע, ועתה בערב שבת יוצא עמהם על דעת להשאיר בבית הכנסת או במקום שבו ישהה בשבת. לכאורה אלו דברים שיש לחוש שמא ישכח ויצא עמהם משתחשך, ויש לעיין מהו ההתר לצאת איתם סמוך לחשכה.

ונראה לומר שכל תכליתו בהוצאה הוא כדי להגיע למקום אחר לפני שבת ולהניח שם את החפצים הללו, ויש לו שהות לפי הזמן להגיע

ובשאר המפרשים מבארים, "זממה, כאשר חשבה על השדה ונתנה עיניה בה לא תשקוט עד אשר תקנה". ומבאר החפץ חיים, שהפסוק בה לרמוז על התורה, וקניית השדה הוא רמז על קניית התורה, שאם יש לאדם רצון ושאיפה אמיתית לקנות את המסכת בשלמותה, הוא זוכה לקנות אותה ולסיימה. וזהו "זממה שדה" - אם הרצון והשאיפה חזקים ואמיתיים לקנות את השדה כלומר ללמוד ולסיים את המסכת, אז זוכים להגיע לירי ותקחה - לסיים את המסכת. אבל מי שמתחיל ללמוד ללא

בגמ' בשבת לומדים מהפסוק הזה איסור הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים בשבת, שהסיבה שמשם רבנו אמר להם להפסיק להביא תרומה למשכן היתה משום איסור הוצאה. ואיתא בגמ', "הוצאה גופה היכא כתיבא, אמר רבי יוחנן דאמר קרא ויעז משה ויעבירו קול במחנה, משה היכן הוה יתיב במחנה לוי' ומחנה לוי' רשות הרבים הואי (שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו, רש"י), וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מרשות היחיד דידכו (מאהליכם, רש"י) לרשות הרבים. וממאי דבשבת קאי דילמא בחול קאי ומשום דשלימא לה מלאכה (שהיה הנדבה כדי להשלים, רש"י) כדכתיב והמלאכה היתה דים וגו', גמר העברה העברה מיום הכפורים כתיב הכא ויעבירו קול במחנה וכתוב התם והעברת שופר תרועה מה להלן ביום אסור אף כאן ביום אסור".

איסור הוצאה סמוך לחשכה

הנה איסור הוצאה בשבת הוא אחד מל"ט אבות מלאכה של שבת, ובמשנה בשבת (דף י"א א') איתא "לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה שמא ישכח ויצא, ולא הלבנר בקולמוסו". שרבנן גזרו שכבר בערב שבת אדם לא יקח חפצים בידו ובבגדיו, משום שיש לחוש שמא ישכח שהוא מחזיק את החפצים הללו, וממילא כשתגיע שבת ויצא מרשות היחיד לרשות הרבים יעבור על איסור הוצאה.

וכך נפסק להלכה בשו"ע (סימן רנ"ב סעיף ו') שכתב, "לא יצא אדם ערב שבת סמוך לחשיכה במחטו בידו, ולא בקולמוסו, שמא ישכח ויוציא". וכתב המש"ב (סקנ"א-ג"ב) שהאיסור הוא לא דווקא במחט וקולמוס אלא הוא הדין כשאוחז שאר חפצים בידו או בכיסו, ג"כ אסור לצאת עמם בערב שבת סמוך לחשכה שמא ישכח ויצא. שבכל אלו האופנים הוצאת החפצים הללו נחשבת הוצאה כדרך הוצאה, שאם בשבת יוצא באופן כזה הרי הוא עובר על איסור הוצאה דאורייתא, ממילא לכן רבנן גזרו שכבר בערב שבת סמוך לחשכה לא יצא עם החפצים הללו.

ושיעור הזמן שהוא מוגדר כ"סמוך לחשיכה" שאסור כבר לצאת עם החפצים הללו, כתב הביאור הלכה (ד"ה סמוך לחשיכה) בשם הפרי מגדים שהוא חצי שעה קודם בין השמשות. דהיינו חצי שעה לפני השקיעה, שמאותו זמן גזרו רבנן שלא לצאת עם חפצים בידו ובבגדיו שמא ישכח ויוציאם משתחשך.

עוד כתב המש"ב (סקנ"ב) בשם המגן אברהם, "האידנא דליכא רשות הרבים אלא כרמלית שרי לצאת בחפץ שבידו סמוך לחשיכה [היינו קודם שקיעה], דלא הוי אלא גזירה לגזירה [מגן אברהם]. מיהו לדעת הרבה פוסקים והמחבר מכללם גם בזמן הזה איכא רשות הרבים כמו שמוכח בסימן שמ"ה [תוספות שבת]". ולמעשה מבואר במש"ב שגם בזמן הזה לדעת הרבה פוסקים נוהג האיסור, ואסור לצאת סמוך לחשכה כאשר יש בידו ובבגדיו חפצים, שמא ישכח ויוציאו משתחשך.

האיסור הוא דווקא בדברים שדרכו להוציא

הנה בתפארת ישראל במשניות בשבת (פרק א' משנה ג') כתב, "ולפעד"נ דחייט ולבנר ומחט וקולמוס כולו דווקא ניהו, דדוקא הנך דאורחיהו למנקט להו כל שעה חיישין דלמא אשתלי. וכמו כן תפילין, מדהם עליו

למקום ההוא זמן ניכר לפני השקיעה, לא נאמר בזה את הגזירה שאסור להוציא. שעיך הגזירה נאמר במי שדעתו ללכת למקום רחוק, וגם בשבת הוא עדיין יהא באמצע הדרך, ודעתו שלפני כשתחשך יצניע את החפץ שמוציא באיזה מקום בדרך, בזה יש לחוש שמא כשתחשך ישכח שהחפץ בידו או בכליו וימשיך ללכת עם זה ויעבור על הוצאה. אבל

ירבה בישיבה – ידיעת התורה

המצויינים בהלכה מיהו בעלה האמיתי של התורה, מיהו זה שלמד וקנה את כל התורה כולה? **בשבתו עם זקני ארץ** – בשעה שישב בישיבה של מעלה עם זקני ארץ שלמדו את כל התורה, ושם לא יוכל לרמות אף אחד, וכשיאמרו לו קום ערוך משנה ששנית, לא יוכל לחולל פלאות על ידי שיזרוק ידיעות מכל מיני שו"ת... אלא יצטרך להראות את ידיעותיו האמיתיות, ואז יידעו כולם את האמת מיהו ומזהו.

הגר"י וינשטין סיפר ששמע בשעתו את הדברים מהחפץ חיים, והבין טוב את רמזיו שרצה לזרוז שכדאי לו להספיק בתלמודו לדעת את כל הש"ס.

עמוד וחזור

כל בחור, כל אברך וכל יהודי באשר הוא, שאיפתו האמיתית היא כמובן לדעת את כל התורה כולה, אבל הרבה פעמים לומדים ולומדים ובסופו של יום רואים שלא זוכרים את הלימוד.

מהי סגולת הפלא לזכור את הלימוד?

מספר הגר"ש סטל שליט"א ידידו וחברותא של הגר"צ פלמן, שפעם שאל את הגר"צ איך אפשר לזכור את הכל. בתקופה שהם למדו בישיבת פוניבז' ובכולל, כשהגיעו בסוף הזמן לסוגיא שהיתה קשורה לסוגיא שלמדו בראשית הזמן, ידע הגר"צ לחזור על הסוגיא ההיא על כל פרטיה ודקדוקיה, והתפלא הרב סטל איך מגיעים לזכרון כל כך חזק.

אמר לו הגר"צ, "אם חוזרים וזוכרים – חוזר זה אותיות וזכר (אותיות ח' וכו' מתחלפות), מי שחוזר וזכר". הסגולה היחידה כדי לזכור, היא לעמוד ולחזור, "כל ימי בעמוד וחזור קאי".

בדרכו של החזון איש

סיפר הגר"צ, ששאל את מרן החזון איש זצ"ל בתחילת שנת תשי"ד, לאחר שסיים שיעור ג' בישיבת פוניבז' והתחיל ללמוד בקיבוץ, מהו דרך הלימוד? אמר החזון איש, "בכל סוגיא תלמד בהתחלה את הגמרא לבד בלא פירוש רש"י ותוספות, ותחזור עליה לפחות 7 פעמים – ולא דווקא 7, אלא עד שהשקלא וטריא של הגמרא יהיו לך ברורים ממזל העיניים כמו שאתה רואה את כף ירך, ותוכל לחזור על זה במילים שלך. ואז תלמד שוב את הגמרא עם רש"י ותוספות, ועוד קצת ראשונים – ולא להרבות בזה. לאחר שתגמור את כל הסוגיא עד המשנה הבאה תלמד את המשנה הזו במשניות עם פירוש הרע"ב ותוספות יום טוב, ותוספות רעק"א, כיון שזה עוזר לסיכום הסוגיא" (עקרי הדברים הובאו בשם הגר"צ בקונטרס "עין הבאר", לזכרו של הגר"י ליבוביץ זצ"ל).

לדעת ש"ס בכמה דקות

מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל – ראש ישיבת פוניבז', אמר פעם להגאון רבי יששכר מאיר זצ"ל שאפשר לדעת את כל הש"ס בכמה דקות. שיקבע לעצמו קביעות של כמה דקות כל יום כדי לחזור על מסכתות שכבר למד, ובדקות הללו לחזור על כמה דפים, ויתכן גם להספיק 10 דפים לשעה, והחזרה הזו תועיל שלא ישכח את המסכתות הללו. וכך ע"י הדקות המועטות הללו יידע בסוף את כל הש"ס, וממילא יוצא שעל ידי כמה דקות שלמד כל יום הוא יודע ש"ס.

ר' דוד שראה בכך שורש גדול כדי לדעת ש"ס, רצה להמריצו שבאמת יעשה כדבריו, ולכן סיים את דבריו באומרו, "תנסה ותראה". עברו כמה שנים ור' דוד פוגש שוב את ר' יששכר מאיר, ושואלו "האם עדיין אתה חוזר על הגמרות שלמדת פעם?" ובאמת אכן העיד ר' יששכר מאיר, "זה דבר קל מאוד, והתועלת מרובה עד מאוד".

הגאון המדומה

סיפור מעניין סיפר רבנו הגר"צ פלמן, ששמע מהגה"צ רבי יצחק וינשטין זצ"ל, שבצעירותו זכה ללמוד אצל גדולי עולם הסבא מנובהרדוק ואח"כ בקלם, שימש כמשגיח בכמה ישיבות וגם היה רב בכמה עיירות בחו"ל לפני השואה. (הוא היה חותנו של הגר"ד סולובייצק – בנו של הרב מברסק, מרן הגר"י זצ"ל, והיה מאוד מיווד עם הגאון רבי שמואל פלמן – אביו של הגר"צ, ולעיתים קרובות היה בא לבקרו בביתם).

פעם הגיע הגר"י וינשטין אל החפץ חיים לתקופה מסויימת כדי ללמוד בישיבתו, והחפץ חיים הזמין אותו בשבת לבוא לאכול אצלו את סעודת ליל שבת. דרכו של החפץ חיים היתה שכאשר רצה להעיר

לאדם על דבר מסויים שצריך להתחזק בו, לא היה אומר לו את הדבר בצורה גלויה, אלא היה אומר לו ביאור בפסוק או במאמר חז"ל שקשור לנושא ההוא שרצה לחזקו. ואם אותו אדם הבין את כוונתו מוטב, ואם לא – לא. ולא היה מוסיף לפרש את דבריו בצורה מפורשת.

וכאשר הגיע לבית החפץ חיים, והגיעו לפסוק ב"אשת חיל", "נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ", התחיל החפץ חיים לפרש לו את הפסוק הזה, וכה אמר, כאשר מדברים עם בחור ישיבה בלימוד ומבקשים ממנו שיאמר איזה חידוש, הוא מתחיל לפלפל בסוגיא ומביא קושיות וראיות לדבריו מתוספתא בעוקצין או משו"ת הריב"ש והרשב"א, ומעוד כל מיני מקורות נעלמים שבים התלמוד.

וכאשר שומעים ממנו כאלו ידיעות נשגבות, כולם בטוחים שמדובר כאן בגאון עולם, שכבר הספיק כמה וכמה פעמים לסיים את הש"ס כולו, ועוד נותר לו זמן ללמוד את התוספתא וכל שו"ת הראשונים וכהנה וכהנה. ובוודאי שהבחור הזה יהיה אחד מגדולי הדור העתידיים.

אבל האמת היא שאין כאן לא גאון ולא עולם – לא דובים ולא יער, הבחור הזה בקושי לומד דף גמרא, אלא שהוא עיין בספר "קצות החושן" שמביא את שו"ת הריב"ש, ואח"כ עיין בספר "נתיבות המשפט" שמביא את דבריהם של שאר הראשונים, ומשם הוא הוציא את כל הידיעות המופלאות הללו. אלא שכאשר הוא מתחיל לדבר בלימוד עם אחרים, הוא לא מספר שראה את כל הידיעות הללו ב"קצות החושן", ומראה כאילו שידוע את הידיעות הללו מעצמו כהלכה למשה מסיני, ולכן נוצר הרושם כאילו מדובר כאן בעילוי מופלג עד למאוד.

אמר החפץ חיים כל זה יכול להיות רק בעולם הזה, כאן אדם יכול להראות את עצמו כאילו הוא יודע את כל התורה כולה. בזמן שבקושי דף גמרא אחד הוא יודע. אבל בסופו של דבר תתגלה האמת המוחלטת כאשר יגיע לישיבה של מעלה ויאמרו לו קום ערוך משנה ששנית, ואז כולם יראו אם באמת הוא יודע את כל התורה כולה ובקי בכל שו"ת של הראשונים, או שאין בו כלום, ואפילו מסכת אחת אינו יודע על בוריה. סיים החפץ חיים ואמר, דבר זה מרומז בפסוק "נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ", נודע בשערים בעלה – מתי יתוודע בשערים

לע"נ גאון ישראל מרן הגאון רבי חיים שלמה בן הגאון רבי יעקב משה ליבוביץ זצוק"ל

עלה בסערה השמימה ביום שבת קודש ח"י אדר א' תשע"ו ת. נ. צ. ב. ה.

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

241

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

העולם הבא שנאמר עליו (ישעיה סד, ג) "עין לא ראתה אלוקים זולתך" וכי לא כדאי לסבול קצת קשיים? בודאי שכדאי.

לכן מי שהוא צדיק, הייסורים הם רווח גדול בשבילו, שזוכה על ידם לעולם הבא שאין לשער. וגם מי שאינו צדיק, אם יש לו ייסורים, זה סימן שיש לו חטא, ומן השמים רוצים לתקן את החטא, ולכן נותנים לו ייסורים הממריקים, וצריך לשמוח בהם, שאם לא יקבל בעולם הזה את הייסורים האלו, יהיה לו גיהנום, וגיהנום זה איום ונורא!

חז"ל אומרים (ברכות נז, ב) שאש של גיהנום היא פי ששים מהאש שלנו, והרמב"ן בהקדמתו לאיוב כתב שכל ייסורי איוב אינם שווים לרגע אחד של גיהנום, ואפילו לעבור על פתחו של גיהנום זה איום ונורא, שאי אפשר לשער את זה. הגוף לא יכול לסבול ייסורים כאלו, אבל הנפש סובלת כל מיני כאבים, ייסורים של נפש, שהנפש קיימת עם הייסורים האיומים ביותר וסובלת אותם, אבל גוף אינו מחזיק מעמד ואינו יכול לחיות עם ייסורים כאלה, וכגון אש השורפת, הגוף מתכלה ואינו סובל את האש, ואילו הנפש קיימת עם האש, וזה שורף ושורף, והכאב חזק ומתחזק, ממשיך לכאוב ועדיין הנפש קיימת.

ממילא כשיש לאדם ייסורים בעולם הזה במקום ייסורי הגיהנום, הרי זה רווח עצום בשבילו! שלולי הייסורים היה לו גיהנום, והוא זכה שמן השמים עשו לו טובה, ונתנו לו קצת ייסורים בעולם הזה, כדי להציל אותו מן הגיהנום, הרי זה ממש חסד גדול מאד. אדם שאינו מאמין קשה לו לסבול ייסורים, אבל מי שחי עם האמונה הרי הוא מבין את האמת, שבית דין של מעלה דנו עליו מה לעשות איתו, האם להשאיר אותו עם החטא בינתיים, ואחר כך יהיו לו ייסורים איומים בגיהנום רח"ל, או שיתנו לו קצת ייסורים בעולם הזה כדי להצילו מהגיהנום, ומן השמים ריחמו עליו ודנו אותו במידת הרחמים לחסוך ממנו את ייסורי הגיהנום, וכמה צריך לשמוח בזה!

ורשעים להיפך, מקבלים חיים טובים בעולם הזה, כמו שכתוב בסוף פרשת ואתחנן "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו" ופירש רש"י בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא. כשרשעים עושים קצת מצוות, ומגיע להם שכר עבור מעשי המצוות, מן השמים נותנים להם שכרם בעולם הזה במקום בעולם הבא.

והטעם בזה מפני שרשעים רוצים עולם הזה, ועושים כל מיני דברים אסורים בשביל העולם הזה, ומוותרים על העולם הבא, לכן מן השמים נותנים להם מידה כנגד מידה את מה שהם אוהבים, ומקבלים שכרם בעולם הזה במקום בעולם הבא, ואף על פי שיהיה להם אחר כך גיהנום, הרשעים אינם חושבים על הגיהנום. אבל מי שאינו רשע, שמח בייסורים בעולם הזה, שמצילים אותו מן הגיהנום.

חיזוק בזמן מחלה

נמצא כי מה שיש לאדם צער או קשיים, או הפסד ממון, או ביזיונות, הכל לטובתו כדי שיזכה לעולם הבא, ולחסוך ממנו ייסורי גיהנום קשים ומרים, וכך גם מה שיש מחלות רח"ל.

הנה בזמן שיש לאדם חולי ונתרפא ממנו, אמרו חז"ל (נדרים מ, א) חולה שנתרפא מוחלין לו על כל עוונותיו, והטעם בזה כתב המאירי שם (בדף מ') כי דרך החולה לשוב בתשובה ולהתפלל, והיינו שהמחלה מעוררת את האדם לתשובה, ולכן מוחלין עוונותיו.

נמצא שהמחלה גרמה לו שיחזור בתשובה, שלולי מחלתו לא היה חוזר בתשובה, והיה נשאר עם החטא ונענש בגיהנום, ומן השמים עשו

לפי האמונה - אין צער

ענין האמונה הוא דבר חשוב כל כך, להתנהג על פי האמונה, ובוה משתנים כל החיים. למשל כשיש איזה קשיים, מי שחי לפי האמונה מבין שהכל מן השמים, ואמרו (ברכות ס, ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד – כל הקשיים הם לטובת האדם, גם אם אינו יודע למה זה טובתו האמונה היא שהכל לטובה, או סתם כשיש צער, הרי זה מן השמים ולטובתו, אפילו אם אינו מבין למה זה טובתו.

ממילא אין להצטער על מה שיש צער וקשיים, כי הצער והקשיים הם מן השמים לטובת האדם, והכל כדאי לו, ויש בזה רווח, אפילו אם עכשיו קשה לו, התוצאה בסוף תהיה טובה בשבילו.

גם כשיש לאדם הפסד ממון, שהפסיד הפסד גדול, ויש לו מזה צער גדול, הרי זה מן השמים, ואם מן השמים עשו כך סימן שזה לטובתו, גם אם אינו מבין מדוע, ברור הדבר שזה כדאי לו.

לכן מי שהוא בעל אמונה לא שייך שיצטער, כיון שהכל מן השמים, וממילא זה לטובה. ומי שמצטער, הצער נובע מתוך חיסרון באמונה, שאינו מאמין באמונה שלמה שהכל בידי שמים.

וכן גם ביזיונות שיש לאדם, הרי זה מן השמים ולטובתו, אפילו אם אינו מבין מה היא הטובה שיש לו בכך, צריך להאמין שהכל לטובה, ומרוויח הרבה בביזיונות הללו, שלולי זה היה יותר גרוע, והיה יכול להיות משהו אחר לא טוב – שהביזיונות הצילו אותו מזה. זהו מה שאמרו כל דעביד רחמנא לטב עביד, והכל בידי שמים.

אמנם טבע העולם אינו כן, אלא כשיש צער או קשיים, מיד עושים חשבון מי מצער אותי, ותולים באדם פלוני שהוא המצער, והוא עושה לי את הקשיים. במקום להבין שהכל בידי שמים חושבים שיש משהו שאשם בזה, שהוא גורם לי את הצער והקשיים, וממילא מחפשים עצות לעשות דברים כנגדו. תחילה זה גורם שכועסים עליו, וחושבים שהוא גרם לי את הצער הזה, שהוא רוצה לצער אותי מפני שהוא שונא אותי, ואם הוא לא היה מצער לא הייתי מצטער. אבל האם זה נכון? הרי הצער הוא מן השמים, שנפסק בבית דין של מעלה שמגיע לך צער, לטובתך, ולא האדם ההוא גרם את הצער, אלא מן השמים.

אבל מי ששוכח את האמונה הוא כועס על מי שמצער אותו, ולפעמים מדבר עליו לשון הרע, או עושה כנגדו דברים האסורים על פי הלכה, כביכול כדי למנוע את הקושי, אבל הרי הקושי הוא מן השמים וצריך שמן השמים יסלקו את הקושי, רק יכול להשתדל בצורה כשרה שאף אחד לא יסבול מזה, וצריך לשאול בעלי הלכה מה מותר לעשות ומה היא הצורה הכשרה על פי הלכה, אבל אם אינו שואל שאלות ועושה דברים שיש בהם חשש איסור – אין שום היתר לזה.

התועלת והשמחה בייסורים

מה היא הסיבה שהכל לטובה? הנה מי שהוא צדיק ויש לו ייסורים הרי אלו ייסורי הצדיקים, שתכליתם להוסיף שכר בעולם הבא, אם יעמוד בייסורים ויתגבר על הקשיים, כמו שכתוב (תהלים יא, ה) "השם צדיק יבחן", ונאמרו על זה כמה פירושים במדרש (בראשית רבה לב, ג) הארכנו בהם במקום אחר, שייסורי הצדיק הם לטובתו, ומוסיפים לו הרבה זכויות, שהוא זוכה בהם לעולם הבא.

ככל שיש יותר צער וקשיים בעולם הזה זוכים לחלק גדול יותר בעולם הבא, והרי תענוגי העולם הבא הם תענוגים כאלה שאין לשער! ידוע שאנשים עושים מאמצים עם קשיים גדולים בשביל קצת כסף או כבוד, ומוכנים לסבול ביזיונות בשביל לקבל כבוד, קל וחומר בשביל

שיהיה חולה כדי שיחזור בתשובה ויתקן את חטאו, ועל ידי זה ניצול מעונש הגיהנום, והרוויח רווח גדול במה שהיה חולה.

ובאמת ידוע מגדולי ישראל שבזמן מחלתם הוסיפו חיזוק בלימוד התורה. הכרתי אדם גדול בתורה, שבסוף ימיו חלה במחלה הידועה רח"ל, והתחזק מאד ללמוד בהתמדה יותר ממה שהיה קודם, ואף על פי שכבר קודם היה מתמיד גדול, בימי מחלתו למד בהתמדה גדולה יותר. ומסופר עוד על הגאון מטשעבין זצ"ל שהיה חולה מסוכן, וקיבל עליו שאם יבריא ממחלתו יוסיף חיזוק בתורה, ויעסוק רק בלימוד התורה, ומן השמים הוסיפו לו עוד חמש עשרה שנות חיים.

בכל אופן המחלה היא לטובת האדם, כדי שיתעורר ממנה לחיזוק ולתשובה, ועל ידי זה יזכה לחיי העולם הבא, ופעמים שזוכה גם לעולם הזה וגם לעולם הבא, כפי שזכה הגאון מטשעבין גם לאריכות ימים בעולם הזה בזכות חיזוק התורה מתוך המחלה.

אין לשער גודל הזכות של דבקות בתורה, מה שיותר דבקות בתורה כל אחד לפי כוחו כמובן, עם כל כוחותיו בשלמות, אלו הן הזכויות הכי גדולות שיכול להיות, להצלחה בכל העניינים!

מכבדה יותר מגופו

ואמנם ראוי להזכיר עוד ענין נוסף, לצד גודל הזכות של דבקות בתורה, צריך גם שהתורה לא תהיה על חשבון אחרים.

כלפי מה הדברים אמורים? הנה אמרו חז"ל (יבמות סב, ב) כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא תורה, ולמדו כן מהפסוק באיוב "האם אין עזרתי בי ותושיה נדחה ממני", כלומר שהאשה נותנת לאדם הצלחה בתורה, וקודם הנישואין הוא שרוי בלא תורה.

אמנם כשיש אשה הרי זה גם מחייב שעבודים, כמו שאמרו בגמרא שם "מכבדה יותר מגופו". לכבד את האשה לוקח זמן, ופעמים שזה על חשבון לימוד התורה, וצריך לכבדה לא רק בדיבור אלא גם במעשים, אם היא חלשה ואין לה כוח, כיצד נהגו גדולי ישראל? היו מטפלים בעצמם בילדים כדי שהרבנית תוכל לנוח. ידוע על מרן הגר"י זצ"ל ועוד מגדולי ישראל שהיו מחזיקים את הילדים על הברכיים ולומדים, וכן אני זוכר מימי ילדותי שכך עשה איתנו אבאמ"ר זצ"ל.

ומסופר על הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל שהלך פעם לאיזה מקום, וכשחזר לביתו המתין לו אדם חשוב שהגיע לבקר, אך הרב אברמסקי ניגש תחילה אל הרבנית לספר לה את כל מה שאירע עמו ולהיכן הלך, ורק לאחר שסיים לשוחח עמה, ולכבדה יותר מגופו, אז פנה אל האורח לקיים הכנסת אורחים, כך הוא הסדר.

וצריך לכבדה יותר מגופו, אף על פי שיש בזה ביטול תורה, שזו מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, שהאשה זקוקה לזה, כמו שמצינו שאמרו (קידושין כט, ב) ריחיים בצווארו ויעסוק בתורה, וכי אדם יכול לומר למה לי ריחיים על צווארי והנני פוטר את עצמי מזה? הרי זה מוטל עליו, כך גם מוטל עליו לכבד את אשתו.

יש כאלה שמבקשים ברכה לשלום בית, אבל בדרך כלל מה שאין שלום בית הוא מפני שלא מכבדה יותר מגופו, כך על פי רוב, ואם היה 'מכבדה יותר מגופו' היה שלום בית בשלמות.

היה עובדא באדם שהיו לו הרבה טענות על אשתו, וכבר גמר בלבו לגרש אותה, אבל תחילה היה צריך ללכת לבית דין לסדר כל ענייני הגט, וניגש אל מו"ח הגאון רבי יהושע זליג דיסקין זצ"ל להתייעץ עימו בזה, אמר לו הרב דיסקין בפקחותו, תדע לך, כי בבית הדין צריכים לשמוע את שני הצדדים, וכשתבוא לבית דין ישמעו גם את אשתך, מה שיש לה לומר, והיא גם תגיד עליך טענות, ואם יראו שהיא צודקת לא יקבלו את דבריך. לכן קודם אתה צריך לדאוג שלא יהיו לה שום טענות עליך, וזה על ידי שתתנהג אליה ביחס טוב יותר, שלא תוכל לטעון כנגדך שום דבר,

ואז תוכל לגרש אותה... כמובן אין צריך לומר מה היה הסוף, לאחר שהתחיל להתנהג באופן כזה שלא יהיו לה טענות כלפיו, גם היא שינתה את הנהגתה, וחזר השלום לשכון בביתם.

זהו הבאת שלום בין אדם לחברו, שלום בין איש לאשתו, הכל תלוי במידות טובות, תורה עם מידות טובות, הנהגת הבית עם מידות טובות, לחשוב על השני, כמו שכתוב (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך, ואמרו (ירושלמי נדרים ט, ד) זה כלל גדול בתורה, ובמסילת ישרים פ"א כתב שהחיוב הוא כמוך ממש, ובודאי שגם האשה בכלל זה.

מוסר לחיזוק האמונה

ועוד ענין חשוב הוא חיזוק האמונה ויראת שמים, חיזוק האמונה הוא דבר שאינו פשוט כל כך, כי האמונה נחלשת מאד, העולם חי בלי אמונה, והאדם מושפע מהעולם, כל אחד מושפע ממה שהוא רואה וממה שהוא שומע, ומחמת זה האמונה נחלשת, והעצה היחידה לזה היא קביעות בספרי המוסר. אני חוזר על זה תמיד, מפני שזוהי העצה היחידה ואין בלתה, לימוד קבוע בספרי יראה ומוסר.

שמעתי שבקלם אמרו למה בדורות הראשונים לא מצינו שהיה להם קביעות לעסוק בספרי מוסר, אמנם כבר בראשונים מבואר החיוב לעסוק בחשבון הנפש ולהוסיף יראת שמים בכל יום, אבל לא היה בזמנם סדר קבוע ללימוד המוסר, ואמרו בקלם כי הסיבה לזה מפני שאצלם התפילה הייתה מועילה כמו לימוד מוסר.

ידוע מה שביאר בספר הכוזרי כי כשם שהגוף זקוק למזון גשמי כך הנפש זקוקה למזון רוחני, ומזון הנפש הוא התפילה שאדם מתפלל שלוש פעמים ביום, והיינו כשמתפלל כמו שכתוב בשולחן ערוך (הלכות תפילה צח, א) שחסידי הראשונים היו מגיעים בתפילותם להתפשטות הגשמיות, וכן ידוע על החזון איש שהיה שקוע ומרוכז עם כל החושים בתפילתו באופן שאינו שומע ואינו מרגיש כלום חוץ מהתפילה. כשמתפללים באופן כזה אזי התפילה היא לימוד המוסר הטוב ביותר המביא לחיזוק האמונה, כמו סדר מוסר שלוש פעמים ביום, אבל אנחנו שאין אנו בדרגה הזאת צריכים גם ללימוד המוסר.

וזו העצה הכי טובה הכוללת את הכל, חז"ל אמרו (ברכות לב, ב) ארבעה צריכים חיזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפילה ודרך ארץ, והחיזוק בכל הדברים האלו הוא על ידי לימוד המוסר.

*

מתוך דברים שנשא רבינו שליט"א בכינוס הורים ומחנכים מוצש"ק משפטים תשע"ז

דבר ידוע כי חינוך הילדים לתורה הוא זכות גדולה מאד, וגם חיוב גדול מאד. אנו אומרים פעמיים ביום בקריאת שמע "ושננת לבניך", "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם", פעמיים ביום מזכירים את המצוה הזאת, וגם בברכות התורה מבקשים "ונהיה אנתנו וצאצאנו וצאצאי עמך בית ישראל יודעי שמך ולומדי תורתך לשמח", בכל יום מבקשים ומתפללים על חינוך הילדים, זה דבר כל כך חשוב!

חז"ל אומרים (ביצה טז, א) כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה חוץ מהוצאות בניו לתלמוד תורה. לכל המזונות הגשמיים יש קצבה, אבל ההוצאות הכספיות על חינוך לתורה אין להם קצבה, וכל כמה שאדם מוסיף מן השמים מוסיפים לו עוד יותר, וכן כתב גם באגרת הגר"א שלא לצמצם בהוצאות שכר הלימוד.

ועוד דבר חשוב שיהיה קשר בין ההורים למחנכים, שיתוף הפעולה של ההורים עם המחנכים חשוב מאד בשביל הצלחת התלמידים. השם יעזור שבאמת יזכו כל ההורים להרבה נחת מהילדים ומכל המשפחה, ונשמע בשורות טובות ונזכה לגאולה השלמה במהרה בימינו!

לעילוי נשמת הרב הגאון

רבי **חיים ציון** ב"ר יפת **צוברי** זצ"ל

רבה של גדרה

נלב"ע כ' אדר תשע"ה - תנצב"ה

נדבת ידידינו הרב **יעקב ישראל קניבסקי** שיחי'

נכדו חביבו ויד ימינו של מרן רבינו שר התורה שליט"א

כהודיה להשי"ת לרגל השמחה במעונו בהולדת בתו

יזכו לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים!

לעילוי נשמת

הרב **זכריה חשאי** ז"ל

בן רבי **שלום** ז"ל

נלב"ע י"ח אדר א' תשע"א - תנצב"ה